

Stephani Roderici
CASTRENSIS
Lusitani

Medici, ac Philosophi, præstantissimi,
& in Pisana academia, primo
loco medicinam docentis.

TRACTATUS
DE COMPLEXV MORBORVM
Studio, & diligentia, VALERII NERVII
Civis Pisani, Philosophiæ, &
Medicinæ Professoris.

Com. Indice Rerum, & Verborum.

IMPENSÆ LORENTIÆ
APVD ZENOBIVM PIGNONIVM.
MDCXXIIII.
SVPERIORVM PERMISSV.

Valde
ILLVSTRI VIRO
CASSIANO PVTEO
EQVITIS. STEPHANI
DOMINO COLENDISS.

*Stephanus Rodericus Castrensis Lusitanus
salutem, & felicitatem exoptat.*

ORSITAN sublimis
tua mens, magnis sem-
per intenta rebus, exi-
guum hunc Libellum
contemnet, dedignabi-
tur. sed imerito: quippè eò ipso quòd
exiguus est, tuum requirit lumen.
Nàm quæ parua sunt non nisi ad ma-
gnam cōspici lucem possunt. Hanc du-
pliciter possides, & maioribus, & mo-
A 2 ribus

ribus: generis tui claritudo varias Italiae vrbes implet, similiter morum splendor. Proh quàm multa laudabilia in hoc puteo clauduntur, immo ex hoc puteo hauriuntur! Et hæc prior est, quæ me impulit causa, vt tibi opusculum dicarē. Altera amor in me tuus, quem manifestissimis signis exprimis. Hoc nexu astrictus solui nec volo, nec possum; nolo, quia suauiter; nequeo, quia fortiter teneor. Æternum itaq; penes te, hoc est, in beneuolentiæ, benignitatisq; tuæ vmbra libet commorari. Pactum gratum, ratumq; mihi esto, in cuius fidem syngrapham mitto, qua me tibi & credo, & dedo. Ita libellum istum appello, quem hoc pacto in securo repono. Non deerunt incurstantes calumniatores, sed frustra, ad aras me confugisse putò, omnium tela, tua confringet virtus, potius tua
fuga.

fugabit amabilitas, nemo est qui tè, &
subindè quicquid tuum est, non amet,
libellus, qui nomen tuum in fronte ge-
rit, tua res est, quis in illum audebit?
nemo sane, immò applaudunt omnes.
Alius hac dedicatione munus tibi se
offerre putaret, ego mè accipere pro-
fiteor. Vale.

VALE

VALERIVS NERVIVS PHILOSOPHIÆ, ET

Medicinæ doctor, artis
medicæ studiosis. S.

Nonne plures in exiguo, sed fertili agro, quàm in spatioso, & sterili; fructus colliguntur, ita sensurum unumquemq; spero de aureo hoc libello, què diù apud mè retinere nolo, nè utilitatem, què ex eius lectione percipi potest, vobis videar invidere. Doctrina mirabilis, intra angustos terminos reclusa, mirabilem reddit autorem, cuius iam prius fama percrebuit, & in posterum novis operibus, lucem propediem visuris, augebitur. Ego, quæ meæ sunt partes, summa ope assidue nitar, ut tam nostra hæc ætas, quàm ventura, diuitijs artis medicæ, què in doctissimi huius Viri ingenio tanquam in opulentissimo thesauro servantur, perfruatur. neq; verò mei laboris exigua erit merces vobis profuisse. Valete.

Tractatus DE COMPLEXV MORBORVM.

Necessitas huius Tractatus.

C A P. I.

Isi viæ monfrator ad-
fit, heret anceps in tri-
uio viator, quod si iter
incōsultò aggreditur,
cōsultò paulo post re-
greditur. Talem men-
te concipio medicum, qui binas, tri-
nasue, aut etiam plures curat egritu-
dines, quibus adeò irretitur, vt vel
cū summò dedecore, prioris confi-
lij poenitens, pedem, vt aiūt, referat,
vel cū ægotātis graui damno per-
uicaciæ notam subeat. In tanto di-
scrimine quid aget? Num Mercu-
rium, aut Apollinem implorabit? At

Castrens.

A

4

opor-

oportuerat eos antea propitios habuisse : nam, quòd dici solet, non sat est studere, sed studuisse. Sociū nè aliquem sibi asciscet ? iste etiam, ni arte valeat, in eandem incidet calamitatē. Ars igitur est, cui vni, si quid proficere studes, à principio sit incūbendū. Porfitan ais, implicationēs istas morborum noua monstra parere, sicut, ex animalium diuersorum coitu, semper Africa aliquid fert nouum, id autem quòd nouum est, nec cōgitatum fuit prius, non posse arte comprehendī. Immò maximè: quippe in hoc dogmaticus empiricum pręstat, hic solis exemplis eorum quę iam cōtigerunt ducitur, illè ratione, quę quicquid contingere potest vniuersalibus amplectitur documētis. Fluctuat iudicium in hoc aduersantium inuicem morborum concursu, nec aliter potest quàm medicinę procerum placitis firmari, verum apud eos nihil de hac multiplicitate ex professo scriptū reperio, multa tamen sparsim,

sim, quæ colligere, & illustrare non inanis est labor. Vnum duntaxat admoneo, mè cùm morbos complicatos dico, sub morborū nomine, more Veterum (vt ait Philotheus) & morbos, & causas, & symptomata, & quicquid est præter naturam, intelligere. Symptomata aliquis omitteret, vt potequæ nullam propriā expostulant curationem, sed sanatione suorum morborum, quos sequuntur velut umbra corpus, sanantur. Verumtamen non omne symptoma est umbra morbi, sed aliqua sunt, quæ causæ rationem habēt, & hæc, vt voluit Galenus, curationem immutant, immutant & prognosin, prognosis, si varietur, variat curationem.

1. aph. 2.

12. meth.
c. 1. & lib.
de opt. sec.
c. 22.

Quotuplex morbus compositus.

C. A. P. II.

Compositorum morborum tres nobis differentias tradidit Galenus. Prima est, quando morbus morbo

3. meth. c.
ult.

Castrens.

bo

De ocul.

3.

bo coniungitur, vt si vlceri adfit inflammatio. Ad hanc reduci potest morbus, quem autor libelli de oculis compositum vocat, eū videlicet, qui ab intemperie composita fit, temperies composita est, vel calida, & humida; vel calida, & sicca, rursus vel frigida, & humida; vel frigida, & sicca. In hac etiam differentia collocabimus Vulnus, aut vlcus, in quò partes specie diuersæ, sectæ infectæuè sunt, vt si cūm carnosa substantia simul venæ arteriæuè aut nerui plagam suscipiant. Dummodo tamen he partes sint effatu dignæ: nām si venæ v. g. sint capillares non impediunt quò minus per primam intētionem, vt aiunt, vulnus vniatur, ac propterea vsus obtinuit, vt simplex nō compositum dicatur, venę autem sat magnę si scindantur simplici vnione coniungi ne queunt: propterea vulnus efficiunt, quòd compositum appellatur. Altera differentia est, quando cūm morbo validum symptoma, curationemq.

namq̃ perturbans involvitur. e. gr. si ul-
 ceri dolor ingens, aut multa ad sint sordes. Va-
 lidum dixi symptoma, & curam perturbans. nam
 omnis morbus sua habet symptoma, non tñs
 est p̃positus, sed ille, qui r̃e symptomatum, non
 simplici luntaxat curæ eget. Non quilibet do-
 lor compositum faciet, sed ille, q̃ ingens fuerit,
 non qualibet sordium quāritate compositū reddetur
 ulcer, sed multitudine tantā, q̃ peculiarem exp-
 staret p̃videntiam. Itaq̃ si symptoma sit l̃sa a-
 ctio. s. ad excrementa p̃tineat, poterit suā ma-
 gnitudine, morbum, cui adderet, compositum effi-
 cere. Si a. in quālitate mutata sit, nūq̃m
 eò dūveniet, ut variet curam. Quis enim
 pallorem in ichu atq̃, quāvis morbi medi-
 catione medicabitur? Tertia diffren-
 tia quando cum malo simul ad eā forene,
 arogeniq̃ morbum, ut in ulcere aliquo dū-
 mor acris, & mordax, qui corroden-
 tidum

tidum reddat idcirco.

De febrium compositione.

CAP. III.

Cognitio febrium simplicium hypothesis est.
 Frustra enim abry simplicium natura,
 compositorum naturam inquit. Com-
 munitur autem Cuius Gal. velle videtur et
 eisdem generis, vel eisdem spui, vel græ aut
 spui distantes. Eisdem græ, ut si in græ pñti-
 darum accendatur tertiana cum quartana, aut
 barum quibet cum quibiana, et sit tertius in-
 termittens, vel quinquena cum intermittente. E-
 dem spui, ut dua tertiana, dua quartana,
 et aliqui tres, plures autem, ut Haac glo-
 ridis aut, componi nequeunt. Nam ut
 et sint, duas eisdem, duas alteris et oppositis,
 et dua tertiana, dua quibiana, aut et tertiana quibiana, quarta

quarta quartana . Porro diuersi generis erunt putrida cum hectica, aut harum quælibet cum ephemera. Fuerunt aliqui, qui febres cōtinuas eiusdem speciei infimæ non posse compositam efficere, sed in vnā simplicem coire, existimarunt: quia materia intra venas putrescens ex vno loco statim in venas omnes putredine diffundit . Hos reprehendit Auicenna: sit enim vt alicubi materia putrescat, puta bilis, & ex putrescente hac, putredo per vniuersum corpus dispergatur, vnde febris accenditur, incrementumq; prò putredinis expansione, fieri tamen interea potest, vt in alio loco, hoc est in foco alio, dum prior febris affligit, non prioris illius putredinis vi, sed suo pte vitio eadē bilis putrescat, & rursus febrem alteram inchoet, erunt it q; duæ continuæ febres, altera post alteram: & si enim intra venas humor putrescit, potest tamen prior eius portio in iecore, altera verò in superioribus ve-

a - 1
I. 4. tract.
4. c. 16.

nis, puta in vena caua, quæ ad iugulum ascendit, non eodem tēpore peruenire? Adde etiam posse eandem humoris speciem parte vna esse crassio- rem, parte altera tenuiorem, & in vtraq; putredinis fomitem existere.

In hoc casu, potest tenuior primo loco putrescere, & priorem febrem efficere, rursus vbi prior ad incrementum accesserit, crassio- rem accēdi, & alteram febrem producere. Hoc nulli rationi reluctatur. Dummodo tamen intelligas continuas proportionales esse eas quæ componuntur: si quidem diuersæ esse possunt. Omnis autem febris continens cum alia cōtinente, est eadem, neq; tunc compositio adesse dicitur, sicut nec hec- tice cū hec- tica, nec ephemera: harum quippe non est qualitas, & complicatio sed vnitas, & simplicitas. cur enim compositam dicemus febrem vbi focus caloris, & calor in vnum & idem coalescunt?

Quòd verò ad diuersę speciei febres

bres spectat, vt sunt tertiana, & quartana, qua reponuntur sub eodem genere, vel (vt magis logicè loquar) sub eadem specie subalternà, hoc est, sub putredine, nemo est qui dubitet posse inter se componi: pendent enim è varijs materiebus, & varias seruant periodos, vt quartana cùm tertiana, aut harum quælibet cùm quotidiana, habent etiam aliquando diuersis in locis suas ministras, vt continua & intermittens.

Quòd attinet ad generis diuersitatē, febres genere diuersæ multo melius componuntur, vt putrida cùm hectica, aut diaria cùm putrida. An verò vbi adest putrida, aut hectica, necessario diaria adsit? in dubiū reuocatur. Aliquorum fuit opinio posse putridam aut hecticā, sine diaria, adesse. Nam agens postulat moram in agendo, & passi identitatem, quæ duo calor in spiritibus non habet: quippè præsto transeunt & denuò reficiuntur ob hanc enim eorum re-

olutionem, diaria vix ultra diem extenditur.

Cæterū imaginatione concipi nequit, posse ignem partes solidas, aut saltem humores corripere, quin spiritus longè tenuiores, & incendi aptiores, incendantur. Nām si exigua quælibet fuligo, è bubone accedens ad cor, diariam accendit, quomodo multitudo fuliginum, ab humore intra vasa putrescente, nō inducet diariam? In hectica adhuc magis, cor enim calefactū imprimit spiritui suū calorem. Nec verò spiritus prorsus omnes resoluuntur, & reficiūtur, sed eorum pars aliqua accensa remanet: non durat autem diaria ultra diem, quia pars spirituum, quæ remanet calefacta, superatur à maiore quantitate, quæ denuò regignitur. Diaria ergo, cum alijs febribus, adest, non tamen apparet, tum quoniam spiritus febricitantium febre putrida, aut hectica, pauci sunt, & qui non possunt aspectu grauem suscitare ephemerā,

tum

tum quia mansuetudo caloris, quæ diariæ debetur, aliorum calore offuscatur. Et fortassis calor, qui remanet post periodum, diariæ solius est. Nec te seducant verba Isac dicentis *ephemera gignit reliquas febres, non tamen gignitur ab illis*. Rectè quidem quò ad priorem partē: quippe *ephemera gignit*, hoc est, *gignere potest* reliquas febres prò vt occasionem quis præstabit. Possibile enim est (Gale-
 ni testimonio) vt & in putridas, aut in hecticas transeat diaria, nisi quis eā commodè tractet. Et quòd attinet ad putridas tum ex corporis apparatu: (videlicet, vt idem animaduertit, *si multi, crassi, glutinet siq; impacti sint succi*) tum ex intemperie: siquidem vt apud eundem inuenies, calida, & sicca si febre diaria laborauerit, nec citò cibetur, in acutā permutabitur. tum ab errorēs: *neq; enim mirum est*, ait ipse, *si vel propter medicorum ignorantiam, vel propter egrotantium in-*
temperantiam, vel propter ministran-

Isac de feb partic. de ephem. c.1.

9. Meth. c.1.

8. Meth. c.4.

8. Meth. c.8.

9. Meth. c.1.

tium errorem in huiusmodi febribus cō-
 missa in aliud eas genus transferant,
 cū per ea quæ delinquuntur morbus
 etiam, qui antea non erat tunc excite-
 tur. Quòd verò ad hecticas spectat,
 eas ex diarijs fieri, à Galeno etiam do-
 cemur, cū causa externa vehemens
 est: Vt potè mæstitia, aut ira, aut las-
 situdo nimia vnà cū solis ardore cō-
 tracta. Alteram verò partem sermo-
 nis Isacci, nēpē ephemeram ab alijs
 nō gigni, nē admititto, nisi per ea ver-
 ba intelligas ephemeram ab alijs fe-
 bribus genitam, perindē esse ac si nō
 gignatur, quippē nihil immutat, aut
 de curatione, aut de prognosi. Obij-
 cies tamen, si omnis febris habet con-
 nexam diariam, nullam esse febrem,
 quæ composita non sit. At meminif-
 se oportet eius quòd superius dictū
 est, cū de morbo & symptomate si-
 mul iunctis verba feci, scilicet nō om-
 ne symptoma compositionem effice-
 re, sed illud duntaxat quòd præuertit
 curationem, ita in febribus, dummo-
 do

1. differ.
 feb. c. 8.

dò diaria nihil curationē alterius impediāt, composita febris non appellatur: compositus namq; aut simplex morbus, ex composita, aut simplice curatione, suscipit denominationē.

Morbus compositus, complicatus, & confusus qui differant.

Cap. A. P. 4.

Aliqui morbum confusum, & cōpositum eūdem esse, diuersum tamen à complicato, existimant. Alij confusum cū complicato confundunt, vtriq; cōtra Gal. mentē, qui confusum à complicato, seu à complexo, differre insinuat, his verbis. *Voco autem complexionem, quando horis differentibus inuaserunt, confusionem verò, quando eodem tempore inceperunt.*

Neq; verò compositus, & confusus idem morbus sunt, sed differunt, non aliter ac genus ab specie: ita vt cōpositio sit genus habens sub sè, tāquàm species, complicationem, & cōfusio-

2. diff. feb.

6. 8.

e. cris. 6. 7.

art. med.
e. 87

nem. Galenus hoc voluisse videtur, dum februm genus compositum separat, in eas quæ complicatæ sunt, & in eas quæ sunt confusæ. Complicatus itaq; morbus tunc dicitur, quando duo, vel plures morbi diuersas occupant partes, vt si quis morbo articulari, & simul calculo renum laboret, quòd non raro contingit. Febres autem, cum sint morbi totius, nō possunt diuersitate partium complicari, complicabuntur ergo diuersitate temporis. Quæ propter complicatæ dicentur si diuersam habeant accessionis horam, confusæ si eandem. In partium verò morbis confusi dicentur, qui eandem simul occupant partem, sicut in eo qui (vt Galenus narrat) *ventriculum paruum simul, atq; rotundum, atq; aduersus septum habuit incumbentem*: in ipso etenim *magnitudo, formatio, ac situs, erant deprauati, temperatura quoq; frigidior existerat*. Habes hic quatuor morbos confusos, hoc est, eandem partem, nempe ventriculum,

lum, occupantes. Tres differunt specie, videlicet, in magnitudine, figura, & situ: sunt quippe morbi in compositione, quartus differt toto genere, videlicet, morbus ab intemperie. Ecce tibi explicati morbi confusi, ut sine confusione eos à complicatis distinguas. Caue ergo ab Argenterio qui rem ita complicat, atq; confundit, ut dum non intelligit quid Galenus sibi velit, quid ipse sibi velit, non declarat.

Lib. 1. de
morb. ge-
ner. c. 4

Febrium complicatio.

C. A. P. V.

Dixi febres, quæ morbi sunt totius, non posse, diuersitate partium, complicari, quod intelliges, dum modo non fiant propter viscerum inflammationes: tunc enim, Galenus ait, ita complicantur febres, ut complicantur inflammationes: nempe si febris fiat in phrenitide, ob cerebrum inflammatum, & dicatur febris phre-

2. cris. c. 9.

Castrens.

B 3

nitica,

nitica, quemadmodum peripneumonia ob inflammationem pulmonis, pleuritica ob pluræ inflammationē, & hepatica, quæ ex hepate inflammato oritur. Hæ si coniungantur, complicatę dicuntur: *alia enim est forma febris phreniticę, & peripneumoniacę, & pleuriticę itidem & aliarum omnium febrium quæ ex inflammatis quibusdam particulis accenduntur.*

Itaq; vt variarum partium inflammationes non confundi, sed complicari dicuntur, ita etiam & quæ eis debentur febres, quas earundem inflammationum symptomata Galenus esse vult. Confusas autem, cum eodem, appellabimus, quando ex confusis inflammationibus ortum ducunt, vt quando inflammatio cum erysipellate, aut erysipelas cum inflammatione miscentur. Porro complicatas appellabis quoties diuersa membra inflammata febrem accendunt, confusas à dispositione mixta vt ab erysipellate phlegmonade, aut à phlegmone erysipelatode.

He-

*Hemitritæus inter confusas nè an inter
complicatas febres numeretur.*

C. A. P. VI.

Hemitritæus, seu semitertiana
dicitur febris, quæ non solum
tertiana est, sed quotidianā præterea
habet adiunctam. Loquutio impro-
pria videtur quippè id quod medio
modo est, malum semimalum dicitur,
cur ergo semitertiam dicemus eam
quæ præter integram tertianam con-
stat etiam ex alia nempe quotidiana.
Plures, quos Galen⁹ refert, plurimas
accumulant responsiones, nil tamen
conuincunt: propterea videtur Hip-
pocrates hanc improprietatem effu-
gisse inquiring *in febre, quam semiter-
tianam vocant*. Cæterum de nomi-
nè non sit quæstio, vsus obtinuit, aut
abusus, ut hæc febris ita dicatur. Cō-
ponitur quadrifariam, videlicet ter-
tiana continua, cum quotidiana con-
tinua, tertiana intermittēs, cum quo-

*1. epid. sec.
3. c. 5.*

Castrens.

B 4

tidiana

tidiana intermittente; Tertianā continua, cūm quotidiana intermittente; tertiana intermittens, cūm quotidiana continuā. Rursus in qualibet istarum dispositionem, aut bilis superat, aut superat pituita, aut uterq; humor æqualiter sē habet. Tandem prædictę februm compositiones, aut habent accessiones eodem tempore, & sunt confusæ, aut diuersis temporibus, & sunt complicatæ.

Quamuis autem omnibus quatuor modis hemitriteus dicatur, nihilominus exquisitus erit duntaxat quando componitur tertiana intermittens, cūm quotidiana continua, & in ea humor æqualiter dominatur, & eodem tempore licet diuersis horis accessionem habeat. Talem passus fuit adolescens illē, cuius historiā narrat Galenus: Sed cur sola hæc exquisita nūcupabitur? nempe quoniam cōditiones ab Hippocrate præscriptas habet, est autem hæc *horrida, continua, acuta, non omnino intermittens, uno die*

anarbi

4

8

leuior,

6. diff. feb.

4.7.

1. epid. sec.

1. tex. 23

leuior, altero inuadens grauius, & in summa in dies acutior, addit alibi maxime lethalis. Discurre per singula, & inuenies omnia hæc soli conuenire ei, quæ ex tertiana intermittente, & continua quotidiana componitur. Poterunt etiam conuenire alteri, quæ ex intermittente quotidiana, & continua tertiana constat, quam Galenus admittit, sed tanquam raro euenientem contemnit.

1. epid. sec.
3. tex. 5

Est itaq; *horrida*. Si vero vtraq; componens sit continua non poterit cōposita horrida esse: quippè si componentes horrore careant, (carent autem quia sunt, continuæ) necesse est vt eodem careat ea quæ ex ijs cōponitur. Cæterum appellat Hippocrates febres horridas, non quòd in eis, accessionis initio, accidant horrores, sed quoniam, per totā ferme accessionem, horroris sensus produci-
tur, idq; dupliciter, videlicet vel quādo reduplicat incrementū, vel quando incrementum est inæquale.

Castrens.

Dein-

Deindè continua: & recipere hoc potest ex duabus intermittentibus fieri: nam compositum suorum componētium naturam sapit. Iam ergo nec ex duabus continuis, nec ex duabus intermittētib; fieri potest, quod nullum est, sed ex altera intermittēte, & altera continua. At intermittens quotidiana rara est (vt diximus) quare recipere cogimur tanquam æquētem & Hippocraticæ doctrinæ consentaneam semitertianam eam, quæ ex continua quotidiana, cū intermittēte componitur tertiana.

1. epid. sec.
8. com. 2.

Sed Galenus nobis insinuat, semitertianam aliquando intermittētem esse, dū ait ex semitertianis quædam utraq; incedunt via quædam altera tantū earum, quæ ad integritatem veniunt. His verbis significare videtur, aliquas ex semitertianis esse, quæ utramq; febrem ad integritatem venientem habent: Thomas Rodericus à Veiga bona fide testatur contextū correctione indigere: legere namq;

opor-

oportet ut *mitritæis* quidam eos agunt ut *mitritæis* id est, putant partim esse continentes, partim intermittentes, alij inter *mitritæas* tantum numerant febres. Sed huc dubitationem inducit illud de typis ubi legitur, est autem *mitritæa* semper continua, verum, & intermittens *semitertiana* febris. Respondent aliqui libellum de typis non esse Galeni, sed potius Agathini, cuius doctrinam à Galeno relata sapit. Verum enim verò ego sine correctione, sine libelli de typis correctione, dicam utroque vera dici, videlicet *semitertianam* aliquando esse intermittentem v.g. illam quæ exquisita non est, quando autem *hemitritæo* conditiones, ab Hippocrate traditas, accommodamus, de exquisito loquimur.

Acuta præterea est hæc febris, nè *semitertiana*, imò (quod Hippocrates alibi addidisse diximus) *valde letalis*, unde colliges id quod manet dictum, videlicet esse continuam: si

Castrens.

namq;

4. eph. 43.

3. dieb. de-
cret. c. 13.
1. acut.
ex. 81. epid. sec.
3. tex. 5

namq; intermittēs foret periculò om-
nino careret, ex Hippocratis testimo-
nio, non caret autem periculo: tùm
quia est valdè lethalis; tùm quia acu-
ta: morbi enim acuti, vt Archigenes
ait referente Galeno, cùm velocita-
te sūt periculosi, & ut Hippocrates
censet, cùm febre continua eueniūt.

Negabis forsan hemitritæum esse
morbum acutum, quoniam autor li-
bri de typis traditum esse ab Hippo-
crate, ait, hanc febrem non solum in-
ter acutos morbos, sed etiā inter diu-
turnos connumerandam esse. Sed vn-
de nam colligit hanc fuisse Hippocra-
tis mentem? Nimirum quoniam a-
pud eum ita scriptum legitur, *tabidi,*
& qui longis morbis detinentur, hac præ-
cipue ægrotant. (Loquebatur de semi-
tertiana). Galenus existimat semi-
tertianam etiam posse intelligi, licet
horrore careat, si tamen secundo die
inuadat, atq; ita quasi quæstionē de
nomine effugiens nihil præterea, cir-
ca hanc difficultatem, affert, sed dun-

taxat

taxat velle videtur semitertianæ nomine etiam intelligi tertianam duplicem. Non longè ab hac sententia est Thomas Rodericus à Veiga, dum ait, febres tertianas nothas continuas per subintrantiam, nomine semitertianarum esse intelligendas: quia videlicet vnum signum habent tertianarum, hoc est, exacerbari tertio quoque die, altero destituuntur, hoc est, cessare ad infabricitationem, & has cernit appellari horrificas, non semitertianas: quia non sunt compositæ sicut semitertianæ, sed simplices, continuæ, exitiales, vti febres puncticulares.

Abfit tamē vt dicamus Hippocratem dicentem *in febre, quam vocant semitertianam*, esse intelligendum de tertiana, & non de febre composita ex tertiana, & quotidiana. *In febre, (inquit illè) quam vocant semitertianam, morbi eueniunt acuti, tum præter ceteras, hæc est maximè lethalis, ac tabidi, & qui longis alijs morbis detinentur,*

Castrens. *tur,*

tur, hac præcipuè egrotant. ex contradictione, quæ videtur his verbis in esse, contradictionis solutionem accipies. In *semitertiana*, dicit, morbos *euenire acutos* postea adiungit eos qui *longis morbis laborant*, hac febre præcipuè egrotare. Res in hunc modum se habet. Est febris *acuta*, & *maximè lethalis*, quoniã nulla febris acuta est, in qua tam crebro, & tam continenter varijs symptomatibus facultas affligatur. *Periculosa porro est semitertiana*. (inquit autor libelli de typis) *ut quæ non os ventriculi solummodo, ac nervosas partes, & summam media attingat, sed & veterinosas cataphoras, vigiliasq; cum delirio, ac syncopas diaphoreses inferat, linguam præterea valde exciccat, atq; animi defectionem efficiat, vehementer, quæ in profundo sunt, commouens. In uniuersum ferus, periculosissimusq; hic typus est. Sic illè non potest igitur non esse morbus acutus sed cur addit, eos qui longis morbis laborant, hac febre præcipuè egrotare?*

De typis
6.4.

Non

Non quidem quòd hæc febris sit longus morbus, sed quia longis soleat superuenire: quid enim prohibet morbum, qui longis morbis superueniat, esse acutum? Imò verò sæpe medicus imprudēs diuturnam fore febrē, sed salubrē prædicit, cùm tamen post menses, superueniente nouo morbo, æger moriatur. Neq; hoc inopinatū esse debet, sed optima cùm ratione eueniens: quippè illi qui diuturnis laborant febribus, incidunt in facultatum debilitatem, & propterea cruditates accumulanti. Rursus perseuerante calore febrili aduritur pars sanguinis, & bilis augetur. *Ecce iam materia quotidiana, & tertiana.* Præterea morbi diuturnitas facit vt diuersa membra diuersas possint suscipere affectiones præter naturam. Vides vt ex duplicè humore nempè bile, & pituita, in diuersis membris aggregato, possint fieri duę febres, altera tertiana, ex bile in vno mēbro, altera quotidiana ex pituita in alio. At hæ duę

Castrens.

febres

febres compositam efficiunt, hoc est, hemitritæum. Ex his cōstat tabidum, aut quomodocūmq; diuturna febri- cula oppressum, nouis horripilatio- nibus nouisq; inuasionibus superue- nientibus semitertianarium mori.

Est tandem alia cōditio vt semi- tertianę sint *altera die grauiores, alte- ra leuiores*: quoniam eo die, quo duę adfunt febres, tertiana, & quotidiana, grauius affligitur eger, leuius autem altera die cū sola affligitur quoti- diana.

At quoniam initio dixi horrificam esse hanc febrem, considerato bilem, quę, per se solam, rigorem præstat, vt inferius subsistens horroris duntaxat sit effectrix necesse esse frigore pitui- tæ cōtemperari, & subindē vtraq; ac- cessio, tertianę, & quotidianæ coinci- det in idem tempus quę etiam est cō- ditio necessaria vt semitertiana ex- quisita dicatur. Quare si exquisita hoc habet vt vtraq; accessio simul ad- ueniat, exquisita confusa est, reliquæ

autem minus exquisitæ quibus hæc
deest conditio, dicentur potius com-
plicatæ .

*Febres, quas nothas appellant Medici
sint nè inter compositas nu-
meranda.*

C A P. VII.

Confufos morbos effe dixi, fi duo
aut plures affectus in eodem fint
loco, duos dico affectus , fi fint vel
duo morbi, vt vlcus, & cauitas ; vel
duo fymptomata , vt rubedo , & do-
lor ; vel morbus, & fymptoma, vt vl-
cus, & fordities; duas etiã caufas mor-
bi, vt in eryfipelate phlegmonode,
bilis cùm fanguine , in phlegmone
eryfipelatode fanguis cùm bile ; in
fchyro edematode , melancholia
cùm pituita, in edemate fchyrode
pituita cùm melancholia . Hæc qui-
dem ita habēt, fed cur tertiana notha
fiuè ea fit compofita ex bile, & pitui-
ta, quam maioris fame appellant bar-

bari, siuè ex bile, & melancholia, quā dicunt minoris famæ, cur etiam quotidiana notha, cur quartana notha, inter simplices, nō inter compositas, à Galeno recensentur? Videntur fanè esse compositę imò confusæ, quia confusas causas habent, ad quas curationis confusio sequitur: quippè aliter notha, quàm simplex curari postulat. Quapropter si lex in suo rigore esset obseruanda, febres omnes nothæ, cū suis exquisitis comparatæ, compositę dici merentur ob compositionem causarum quemadmodum etiam lipyria (vt scribit Isaac) commixta dicitur, quoniam componitur ex bile, & viscosa pituita. Attamen usus obtinuit, vt quoniā exquisitæ raro eueniunt, nothę, simplices nuncupentur, quasi non sint alię simpliciores ex ijs quæ frequenter accidunt. Sed cū quibus nam cōparabimus has febres, vt respectu illarum hæ simplices habeantur? nempè cū febribus eiusdem speciei quas duplicatas

esse agnoscimus . e. g. tertiana notha
ideo simplex erit , quia duæ tertianæ
morbum compositum efficiunt. duas
nè tertianas an duplicem tertianam
dicas , in Galeni doctrina parum re-
ferre videtur ; nàm in opere de Cri-
sibus his nominibus videtur indiffe-
renter vti , quod etiam autor libelli
de typis facit . Nihilominus non est
omnino spernenda Herculani Viri
docti sententia ab Amato Lusitano
recepta, duas scilicet tertianas à ter-
tiana duplici distingui, tum quia ter-
tiana duplex fit à materia beliosa ,
quæ vno decidit loco , duæ verò ter-
tianæ à materia quæ à diuersis parti-
bus decidit : tum etiam quia tertiana
duplex singulis diebus corripit , cor-
respondens tamen ad suum tertium
diem , duæ tertianæ tertio quoq; die
bis affligunt .

*Cent. 1.
cur. 3. in
chol.*

*Quis morbus sit deterior simplex
nè an Compositus.*

C A P. VIII.

QUoniam Galenus in semitertia
na terminum citius quàm
prò morè pituitæ, tardius,
quàm prò morè biliosi humoris fieri
dixit seducti sunt aliqui, vt existima-
uerint deteriores esse febrem sim-
plicem composita: siquidem quoti-
diana febris longior est, quàm hæc
quæ ex tertiana, & quotidiana com-
ponitur. Addunt febrem conuulsio-
ni, & ebrietati superuenientem lau-
dari ab Hippocrate, vti etiam eam,
quæ superuenit doloribus existenti-
bus circa hypochondria citra inflam-
mationem. Quòd si aliquis respon-
deret solam superuenientē epheme-
ram, nō putridam esse quæ laudatur:
quippe putrida semper est periculo-
sa, adducunt eundem Hippocratem
qui sic ait, *quartana correpti magno*
morbo

2. diff. feb.
c. 8.

2. aph. 26.
5. aph. 5.
6. aph. 4.

6. epid. sec.
6. 102. 7

morbo non corripuntur, si verò prius corripiantur superueniente quartana liberantur. Magni morbi nomine morbum comitiamalem intelligit Galenus. At quartana febris putrida est, & tamen, ex complicatione cùm magno morbo, salubrior euadit. Idem etiam in aphorismis, à quartana, inquit, *capti non admodum conuulsioni- bus capiuntur, si verò prius capiantur, & quartana superueniat liberantur.*

s. aph. 60.

His, & similibus nituntur persuadere morbos compositos melioris conditionis esse, quàm simplices, & subinde hemitriteum minus periculofum quàm fit quælibet ex febribus cõponentibus. Verum quemadmodum pronuntiatum hoc, *morbi cõpositi simplicibus sunt salubriores*, vniuersaliter sumptum falsitatem continet, ita etiam in particulari enunciatione hoc est, *aliquis morbus compositus suis componentibus est facilior*, verissimum est. Et nè ab hemitriteo discedamus, profectò hemitriteus non est ex ijs

morbis compositis, qui suis componentibus faciliores habentur, sed longe difficilior, quod si Galenus hemitriteum dixit quotidiana esse breuiorem, dixit quidem *breuiorem*, sed non *salubriorem*. Imò potius ex ratione, qua comprobat breuiorem esse, possumus colligere esse deteriore: quippe pugnam in hac febre esse, ait, quæ terminum nullum habet, donec febris ad summum peruenerit. In hac autem pugna valde contristatur æger, natura molestat, continui adsunt horrores, vomitus, animi deliquia, delatio ad somnum, & reliqua, quæ superius retuli, unde merito, ab Hippocrate hæc febris *valde lethalis* appellatur.

Quis nam igitur morbus compositus erit suis componentibus melior? nempe ille, qui socij malignitatē corrigit, non aliter ac duo cibi, teste Auicenna, possunt prodesse, si alter alterius vitium emendet. Hanc ob causam febris conuulsioni, aut ebrietati

æ I.
3.1. doct.
2. c. 7
5. aph. 5
4. aph. 57

super-

superueniens laudatur . & similiter quartana quę epilepticum inuadit, & Auicenna similiter autumnı pluuias laudat : quia ficcitatem aeris corrigunt . & Galenus duò temperamenta sè sè mutuò corrigentia laudat, & in arte medicinali oppositionem inter cor, & iecur videtur desiderare. Itaq; sicut quando sè inuicem emendāt morbi vtilis sunt, eodem modo, si contrarium accidat, omnino timendi . Morbi quidem acuti, cū morbo chronico, difficilis est cōpositio: nām æger ratione acuti nō potest diu perdurare, ratione longi non potest citò sanari, qua propter cū acutus per sè citò sanari possit, longus verò diu durare, vterq; simul nō durabit, quia acutus non citò sanabitur, quia longus, quid aliud remanet nisi exitus infauustus ? Hidrops cū febre deterior est, (vt ex Hippocrate licet colligere) quàm hidrops aut febris, quælibet per sè solam : quippe alter istorū affectuum, ab altero grauior fit. Ex-

a i
3. 1. de re-
gim. tēpor.
6. san. tu-
end. c. 2

art. med.
c. 42.

2. progn.
1. c. 23

cretiones versicoloreſ damnantur: quoniam miſcellam humorum nō ſe inuicem corrigentium ſignificant. Demum contraria, quæ ſibi inuicem nō ſunt vtilia, vniuerſo corpori ſunt pernicioſa: vt pote quæ à natura difficilius ſuperatur, ab arte difficilius. Nam natura ſaltem aliquod medium ſolet reperire quo aduerſus contrarietates pugnet, ars verò non vno, ſed duobus remedijs contrarijs duo contraria poteſt ex pugnare, quòd difficultiſſimum inuentu eſt medico, difficultiſſimum toleratu patienti.

Sumende indicationis ratio.

C A P. IX.

Quatuor ſunt in arte medica viæ, per quas curando proceditur. Vna eſt experientia: nempe, vt Galenus ait, *cum in eodem caſu vidimus aliquid iuuare, aut nocere*. Hanc fallacem appellat Hippocrates, quæ, ſi ſola ſit, nec rationem

*de opt. ſec.
s. 10.*

1. aph. 1.

comi-

comitem habeat, ad empiricos est releganda. Altera *rationcinium*, seu *cogitatio*, & *mentis reuolutio*, quæ si in cõmunitatibus, & vniuersalitatibus consistat, neq; causam, neq; ætatem, neq; anni tempus, neq; regionẽ, nec vires ægroti, aut alia similia contempletur, methodicorum est, neq; omnino recipienda: quippe hi (inquit Galenus) generalem hominem curabant non particularem. Tertia est *cõparatio intersimilia*. Hęc diuersimodè accepta ad diuersas pertinet sectas: si nãq; similitudo fiat in ijs quæ euidẽtia sunt, colligo ex Galeno pertinere tũ ad methodicos, tũ ad empiricos; si verò in abditis, & occultis, ad rationales spectat medicos. *Empirici*, sic referentẽ Galeno, appellant *transitum ad similia, rationales analogismum*. Quarta via est *indicatio*, hac incedunt rationales, seu dogmatici; dogmatici, inquam, laudabiles: dogmaticorum enim plures fuerũt sectæ: quidam dicebãtur pegmatici, omnia

3. meth.
c. 7.

Introduit.
c. 3. in fin.

de opt. sec.
c. 18.

spiritibus tribuētes; alij Asclepiadei, qui ab Asclepiade originem doctrinæ sumebant; alij qui ab Erophilo Erophilei appellabantur; alij ab Erasistrato Erasistratei. Omnes tamen isti erroribus implicabantur. Vere dogmatici Hippocratem habent antesignanum, eorumq; est methodus, quam Galenus per indicationem fieri dixit: quippè cū indicatio à natura rei (si Galeno credimus) sit orta, cūq; rationales Medici à natura rei auspicentur, manifestū est eos per indicationem procedere debere.

2. meth.
c. 7.

Tūm ibi.
dem tūm

3. met. c. 1.

Quid sit indicatio.

C A P. X.

de opt. sec.
c. 11.

2. meth.
c. 7.

Varijs descriptionibus, in Galeni doctrina, indicatio declaratur. Aliquando eam appellat *comprehensionem iuuantis simul cū comprehensione nocentis absq; observatione, & ratiocinio*. Aliquando autem, eam dicit esse *sequentis, siuè agendi insinuationem*.

tionem. Hinc occasionem acceperūt Galeno mastiges arguendi eum, quasi sibi met. contrarius fuerit: quippe insinuatō non sine ratiocinio fit, preterea *quicquid ab experientia seiunctū est*, (vt idem met fatetur) *id indicatio nominatur.* At sic quidem ratiociniū non excluditur. Tandem alibi sic scriptum reliquit *empirici per experientiā inueniri omnia contendunt, nos partim experientia, partim ratione, cū nec illa inuenire omnia queat, neq; sola ratio.* Quomodo ergo constabit methodum, qua vtuntur rationales, esse finē experientia, & finē ostensione. Millies idem Galenus medicum, quem instituit, hoc est rationalem, vt in particularibus se exerceat adhortatur.

Est tamen cur Galenū sequamur, eumq; ab his difficultatibus libereamus. Nam experientia quidem, & ratio, tanquā duò crura quibus tota ars Medica incedit à Galeno designantur, & exercitatum ratione virū

3. meth.
c.1.

9. meth.

c.6.

Galenus desiderat, ita tamen in hæc
duò non in vnum coalescant, quapro-
pter in ea parte in qua experimento
vtitur, nō procedit vt rationalis, adeo
vt si in eo solum cōsisteret, empiricus
esset, sed addita ratione, iam vtilitatē
ab experimento accipit. Sicut è con-
trario, si in vniuersalibus consisteret,
methodicus esset, cū verò etiam ex-
perimentum adiungat, iam fit dog-
maticus, qui in vniuersalibus theore-
matis methodo, in particularibus v-
titur exercitatione. Verum adhuc
difficile videtur intelligere qui fieri
possit vt indicatio sit *absq; obseruatione*
& *ratiocinio*? cū medicus semper
alterutro indigeat, vel ratiocinio cir-
ca vniuersalia, vel exercitatione cir-
ca particularia. Profectò quando
Galenus ab indicatione ratiocinium,
experientiamq; excludit, indicatio-
nem intelligit communissimam, quæ
plebi, & brutis animalibus commu-
nis est, propterea in Methodo medē-
di vbi particulares, artificiosæ, vtilio-
resq;

resq; indicationes pertractantur, non addidit *sinè observatione, & ratiocinio*. Neq; verò intelligas magis exquisitam quàm alias esse communio-rem hanc indicationem, vt infortunatus quidam existimauit, qui cùm videret Galenum interdum ratiocinium ab indicatione excludere, vt in libro de optima secta, interdum admittere vt in opere de Methodo medendi, primò, excusat oppositionem excludēs librū de optima secta à genuinis Galeni, (quòd sè rectè facere posse arbitratur exemplo Comit̃s Montani, cui ita sentire placuit,) deindè adiūgit indicationem, quæ describitur in libro de optima secta esse magis exquisitam. Quasi autor obscurus, quisquis is fuit, qui librum de optima secta scripsit, exquisitam nobis tradiderit indicationem Galenus verò in opere proprio, hoc est, in Methodo medendi spuriam, & ab exquisita deficientem. Dic igitur priores indicationes communiores quidem esse,

cùm tamen non sint artis portiones, nihil ad artificem pertinere, posteriores maxime, vt pote quæ dogmaticorum doctrinam constituunt.

Sed ad indicationis definitionem reuertor. Dicitur *comprehensio iuuantis, simul cùm comprehensione nocentis sine obseruatione, & ratiocinio* comprehensionis nomine cognitionem certam intelligò: indicatio enim (vt vocabulum indicat) quasi digitò, quid faciendum sit debet indicare, propterea meritò etiam *insinuatio* dicitur, hoc est, quæ nobis in sinu reponit veram rei agendæ rationem. Quid iuuantis & nocentis nomine sit intelligendum non assequuntur aliqui existimantes, hoc ita dici quia per indicationem nobis tùm ea quæ vtilia sunt, tùm ea quæ nocua, representari. Verumtamen quamuis ex vnus oppositi cognitione, alterius adueniat cognitio, vtrumq; horum non accipitur ab indicatione. Etenim verè indicatio est agendorũ insinua-
tio,

tio, si autem esset insinuatio eorum
quæ iuuant, & quæ nocere possunt,
non solum insinualet ea quæ agenda
sunt, sed & ea quæ fugienda. Præte-
rea vnūquodq; , vt Galenus inquit,
indicat quòd vtile est, non quòd no-
cuum, & omne quòd indicat, vel in-
dicat sui ablationem, si est præter na-
turam, vel conseruationem sui, si est
secundum naturam. Est igitur cogni-
tio iuuantis nempè ea quæ nobis ad-
uenit simul cū cognitione nocen-
tis, hoc est, cū id quòd nocet postu-
lat agendum esse id quòd iuuat e. g.
morbus nocet, & comprehenditur vt
indicans, indicat verò sui ablationem
iàm ergo simul cū comprehensio-
ne nocentis nempè morbi, comprehe-
ditur iuuans nempè ablatio morbi.
Itaq; *comprehensionem iuuantis, & no-*
centis dicimus esse certam cognitio-
nem indicati, & indicantis nēpè mor-
bi, & ablationis siue curationis. Cum
verò additur *sine obseruatione, & ratio*
cinio, memēto hæc verba in libro de

de opt. sec.
c. 45.

optima secta esse scripta non verò in
 Methodo medendi. Nàm in libro
 de optima secta contra methodicos
 argumentabatur, qui in communita-
 tibus cōsistebant, ac prò indè voluit
 demonstrare communissima hæc in-
 dicare quidem, *indicationem verò que*
ab his sumitur non esse artis portionem,
sed (vt idem alibi ait) principiū & car-
cerem, seu incitamentum vnde meden-
di ratio promouet, vt quæ plebi etiam
sit communis. Sed quid plebi? brutis
 etiam animantibus: (eodem teste)
 quippè animantia ratione carentia es-
 tum, algorem, simulq; omnia nocere
 valentia, quo ad fieri potest, vitare co-
 nantur, simul videlicet eo quòd iuuat se
 se offerente: paxillum enim, aut aliquid
 aliud in membrum defixum nulla cogi-
 tatione præmissa reuellunt.

Communissima indicationes.

C A P. XI.

TAnquàm communissimū principium per sè notum accipere oportet vitam esse, quæ sui custodiā indicat, hoc autem quis est qui nesciat? itaq; vita est primum indicans, indicat verò sui custodiam, ad quàm pertinet indicatio sumpta à viribus. *Nàm, neq; ut valeamus* (inquit Galenus) *neq; ut à morbis liberemur, ab ea quicquam primum desumimus, sed ut vivamus.* Quàpropter vitalis indicatio, hoc est, pertinens ad vitæ custodiam, non est ex numero curatricum indicationum, nisi ex accidēte, ut inferius declarabo, iccirco indicatio sumpta à viribus prima omnium est, atq; dignissima. Quoniam autem vitæ custodię inseruimus quoties aut sanitatem præsentem conseruamus, aut morbum profligamus, ex illo primò principio alia duo, etiam commu-

9. meth.

c. 13.

Castrens.

D

nissi.

nissima, quamuis priore minus communia, deducuntur nempe curatio morbi per contraria, conseruatio sanitatis per similia. Iam igitur duæ oriuntur communes indicationes, vna similium, quæ sumitur à sanitate, altera contrariorum quæ à morbo. Et quoniam morbus ablatione suæ causæ tollitur, sit vt curatrix indicatio diuidatur in propriè curatricem quæ accipitur à morbo & præseruatricem quæ à causa. In his omnibus medicus nihil à plebe differt: quis enim est, qui nesciat morbum esse tollendum, & causam eius extirpandam, & rursus sanitatem conseruandam, & ante omnia vitam custodiendam, viresq; aut robustas retinendas, aut lapsas reficiendas? Profectò nec vulgus, nec bruta animantia hæc ignorant, nec solum agnoscunt morbum esse curandum, sed talem morbum per talia contraria e. g. calidum per frigida, frigidum per calida.

Varie indicationes artificiosæ.

Cap. A. P. XII.

Vidisti non artifici tantum sed & plebi, & animantibus communes indicationes, si verò ulterius pergas iam id quòd artis est, attinges, videlicet ea quæ remedium mensuram docent. Sic vires, quas ex accidente morborum curationi conferre dixi, conferunt, sic & temperamentum, & aer ambiens. Iamq; Galenū à calumnia liberasse videmur, qui in methodo, vbi curandi viam ostēdit, eas indicationes pertractat, quæ maximè vtilis censentur. Has ad tres redigit ad eam quæ à morbo, ad eam quæ à corporis temperamento, & ad eam quæ ab aere nos ambiente desumitur. A morbo, dixi, non vniuersaliter sumpto, sed cū conditionibus de quibus mox dicam. Hæ tres indicationes, in plures alias subdividuntur: morbus enim vel consistit in

Castrens.

D 2

intem.

9. meth.

c. 14.

intemperie, vel in compositionis vicio, vel in continui solutione. Vnusquisq; rursus vsq; ad vltimas differentias diuidi potest: quia *tot sunt medendi rationes* (Galenus ait) *quot sunt morborum idæ.*

Desumuntur autem indicationes à situ, & à loco, quæ maximi momenti sunt: à situ enim sumpta indicatio remediorum efficaciam augendam, aut minuendam demonstrat: siquidē quæ ad interna debent accedere vim maximam habeant est necesse, quæ vero exterius consistunt opus est vt sint leuiora. A loco indicatio sumpta si tollatur, tota ars poterit nō sex mensibus, vt dicebat Theissalus, sed sex diebus (vt Galenus ait) addisci. Referatur ergo indicatio hæc ex parte affecta, ad indicationē, quæ à morbo sumitur.

Altera indicatio, accipitur à temperamento, temperamentum vel est innatum, vel ascititium vel fit per ætatem, vel per consuetudinem. Non

deest

deest qui consuetudinem nihil indicare existimet, quippe consuetudo iam transijt, vt transierunt causæ pro cataracticæ, quæ iccirco (ex Galeni testimonio) nil indicant. Cæterum consuetudinem, alteram naturam, appellant Medici, & sicut à natura, hoc est, à naturali temperamento, ita & à consuetudine sumenda est indicatio.

Neq; verò cum causis externis est comparanda, melius eam comparat Galenus cum ætate, non quam æger prius habuerit, sed quam nunc habeat: causæ externæ, tanquam apes, relicto aculeo perierunt, consuetudo adhuc remanet, habetq; vim magnā in indicando.

Tertia indicatio, quæ accipitur ab ære nos ambiente, comprehendit regionem, anni tempus, & varios astorum aspectus, quos Hippocratem obseruare solitum scimus, vt Ortum, & Occasum pleiadum, & similia. Quamuis autem tres dicamus indicationes, nihilominus harum duæ, videlicet,

quæ à temperamento, & quæ ab ambiente accipitur, inferuiunt vni nempe ei, quæ sumitur à morbo : neq; enim potest morbus curari nisi per sibi proportionata auxilia, hoc est, æqualiter contraria. Vt autem hæc proportio, seu equalitas innotescat, & sciamus quæ nam remediorum quantitas expostulatur, quantitatem morbi, magnitudinem, inquam, cognoscere oportet. At quoniam magnitudo morbi per recessum à naturali statu ostenditur, naturalis status, hoc est status, qui erat tempore sanitatis, potius sani hominis temperamentum, cognosci debet, & hoc quidem per quàm difficile est, vt Galenus lamentatur; Quapropter temperamenti cognitionem ex aeris statu, in quò æger degebat possumus venari, atq; ita & temperamentum, & aer conferunt ad cognoscendum naturalem statum, quò cognitio recessum ab eo cognoscimus, cognita recessus magnitudine, remediorum quantitas innotescit, quæ, vt

Galenus

Galenus ait, maximè coniecturalem facit artem medicam.

Cùm dico magnitudinem morbi cognosci ex recessu à naturali statu, Galenum habeo autorem, qui magnitudinem remediorum metitur iuxta magnitudinem morbi, magnitudinē vero morbi iuxta magnitudinem recessus. Obstat tamen quòd idē met magnitudinem duplicem statuit vnā ratione propriæ substantiæ, alterā ratione recessus à naturali statu. Imò alibi triplicem agnoscit primam ex præstantia læsæ partis, alterā propriæ essentiæ ratione; tertiam ratione cachoetiæ, videlicet ob affectam partē quæ corpus nostrum gubernat: idem enim est affecta pars princeps per cōsensum, & cachoetia. Alibi etiā morbi magnitudinis mensuram à viribus accipit. Solues tamen hanc difficultatem considerans morbum quidem esse effectum præter naturā, & ideò eius magnitudinē consistere in recessu à naturali statu, quòd cùm à parte

11. meth.
6. 13.

7. met. 8.
12. & 4.
met. c. 6

de morbo
temp. c. 5

rei ita se habeat, nihilominus quò ad nos multoties melius cognoscitur magnitudo morbi ex virium improprietate, ex læsarum actionum præstantia, ex cachoetia, quæ facultates corpus nostrum gubernantes offendit, & ex propria etiam affectus essentia.

Quoniam verò dictum est remedia debere esse morbo æqualia existimaret aliquis hoc ineptè dictum: siquidem ab æquali contrario nulla fit actio. Verum hoc ita est in ea actione in qua victoria consistit in assimilatione passi ad agens. At in curatione non intenditur hæc victoria: nam sic ex uno morbo in alium traduceremus ægrotantem, attenditur duntaxat medium quoddam, quòd inter duò contraria æqualia acquiritur; ut e. g. in reducenda aqua ad teporem: reducetur enim si equa sit frigide, & calide quantitas. Aliter etiam dici potest remedium habere naturam adiminiculantem, ac prò indè licet morbo æquale in gradibus sit, remanet

manet superius ex societate adiuuan-
tis naturæ.

Quomodo vires indicent.

C A P. XIII.

Sed quoniam quomodo vires in-
dicent medicurū pollicitus sum,
libet id nunc explicare: indicāt quip-
pè ex accidente, quòd Galeno acce-
ptum referò: cū enim illè dixisset
primā indicationem esse, quæ à vi-
ribus accipitur, adiungit. *Verum non*
sic prima, ut quæ curationem doceat,
& causam reddit, nam neq; ut valea-
mus, neq; ut à morbis liberemur, ab ea
quicquam primum desumimus, sed ut
viuamus. Additum in sermone est il-
lud primum: quoniam ex accidente ali-
quando virtutis roboratio ad affectus
curationem conducit. Post multā verò
quomodo vires ex accidente indicēt,
in hunc modum declarat. Siquidem
quòd putrescit si vestis esset, aliud uè
inanime corpus utiq; ex ijs duntaxat,

Castrens.

quæ

9. meib.
6.13.

II. meib.
c.9.

que prædicta sunt, indicationem capere-
mus. Nunc cum in viuento corpore
putredo concipitur, quòd tùm alterari
potest, tùm concoquere, tùm utile red-
dere quicquid putrescētium, veluti se-
mi putrescens, se nihil aliud est, utriq; fa-
cultatem eius, qua naturaliter conco-
quit, excitans, firmanq; quæ putrescen-
tia sunt, sanabis hætenus illè. Virtus
itaq; ad curationē indicat, quatenus
ipsa morborū est medicatrix, & prò
indè qui virtutem roborat, mēdica-
tricem adiuuat, & morbo medellam
applicare videtur. Hoc de naturali
virtute duntaxat intelligitò.

*Quid indicans, indicatum, indicatio,
coindicatio, contraindicatio.*

C A P. XIIII.

POrro tria sunt cognitu necessa-
ria, indicans, indicatum, & indi-
catio. Indicans est scopus, siue pro-
positum; indicatum verò id, quòd
etiam postulatum communiter dici
solet.

solet. e. g. morbus est indicans, indicat sui ablationē vnde ablatio est indicatum, id verò per quod indicatur indicatio est; quæ aliquando coindicatio; aliquando contra indicatio nūcupatur. Cæterum de coindicantibus, & contraindicantibus cum Argenterio decertandum esset: quippè vocibus his ad libitum vtitur, idtamen ei condonemus, nè in Galeni sæpe repetitam reprehensionem incidamus, qui quæstiones de nomine solet damnare. Existimat Argenterius coindicans esse id, quòd nō primo, sed aliò loco, siuè per accidens ostendit, quòd monstrat ipsum indicans, quomodo vires indicare dicuntur, temperies verò corporis, ætas, sexus, cōsuetudo idem coindicare, quòd scilicet ostendant qualis sit viriūm conditio, quarum interuentu, non primo, nec per sè victus rationem declarant. Contraindicans esse ait, quòd primū impedit fieri id, quòd ab indicante suggeritur, veluti in euacuatione,

Castrensi. quàm

quàm multitudo humoris ostendit
contraindicans erit virtus, quæ pro-
priè, & immediate, si infirma fuerit, il-
li reluctatur ut potè quæ magis quàm
alia omnia, quæ in nobis, secundum
naturam, existunt, à vacuantibus pro-
sternitur. Vocat præterea correpu-
gnantia ea, quæ secundo loco indicā-
tibus se se opponunt, qualia sunt in
vacuatione ætas, sexus, corporis ha-
bitus, anni tempus, & cetera huius
generis, quæ, quoniam vires infirmes
monstrant, ideò euacuationem non
admittunt, aut saltem moderant.

Sic utitur vocabulis Argenterius;
attamen, quòd ex Galeno colligi po-
test, & in communi Medicorum scho-
la recipitur est, contraindicans dupli-
citer dici, vel quia contrario modò
indicat id idem quòd ab indicatè di-
rectè indicatur; vel quia contrariū ei
quòd indicatur indicat. Si indicat cō-
trariò modò, dicitur etiā coindicans,
sic quando morbus euacuationē indi-
cat, vires robuste eam tolerant, & nō
prohi-

prohibent, dicuntur contrariò modò indicare, & propterea sunt coindicans, vel contraindicans. Contrariū indicare dicitur id quòd prohibet id facere quod ab indicante indicatur, ita tamen vt omne id quòd contrariū indicat sit prohibens, non tamen omne prohibens sit contraindicans.

Nàm vt aliquid sit contraindicans debet etiam posse aliquando indicare. e. g. si vires, aut temperamentum, ætas, aut anni tempus missionem sanguinis impediunt dicuntur contraindicantia, quia hæc omnia iam diximus posse etiam indicare. Verū prohibere quidem possunt aliqua quæ nunquam indicant, & subinde contraindicantia non dicuntur, vt si pater aut dominus, aut negotia penitus necessaria prohibeant medicamentum assumere, quodlibet horum erit impediens, aut prohibens, non autem cōtraindicans.

Licet morbus præcipuum sit indicans, possunt nihilominus vires ali-

Casirens.

quando

quando præcipuè indicare coindicā
te morbo, vt si vires imbecilles expo
stulent largiorem victum, morbus
(quoniam est in declinatione) eum
toleret, vires, in hoc casu, indicant,
morbus coindicat. Rursus possunt
vires indicare morbus verò contra
indicare, hoc est, contrarium indica
re, vt si vires sint debiles, & indicent
augendum cibū morbus verò in ac
cessione eum prohibeat, in statu etiā
eum augeri non permittat. Ceterum
quando morbus expostulat auxiliū
magnum, quòd a viribus toleratur,
tunc vires coindicant, hoc est, con
trario modò indicant, quando autem
vires non tolerant tunc vires cōtrain
dicant, hoc est prohibēt, & impediūt.

*Quæ fuerit Galeni mens in com
plexu morborum.*

C. A. P. XV.

S Ed age iām quō sè gerere debet
medicus si varij simul morbi cō
plicen.

plicentur ex Galeni fontibus hauriamus. Tria sunt, quæ ille in affectuum complexu considerata proponit.

Primo loco *id à quò maximè discriminē agro impendere videatur*: vbi namq; à quolibet affectuum non leue periculum inflat, *ad id quòd urget* dirigi curatio debet. Circa hoc perpendendam esse admonet affectuum magnitudinem, quam triplicem statuit, vnam, quæ ex læsæ actionis præstantia spectatur; alteram, quæ ex propria affectus essentia; tertiam, quæ ex facultate corpus nostrum gubernante æstimatur. Singula exemplis illustrabo. Decidat humor à capite tum in articulos, tum etiam in oculos, ut cæcitatís immineat periculum. Nobilissima videndi actio periclitatur, & ex læsæ actionis præstantia, accipitur morbi magnitudo, propterea fluxioni, quæ ad oculos tendit, tanquam præcipuo affectui, incumbere oportet. Deindè si ex cerebro in ventriculū superfluous humor decidat, atq;

Castrens.

huius

7. meth.
6. 12.

huius occasione, contracta iam sit in ventriculo frigida quedam intemperies, & adhuc magis succus prauus per totum corpus media similiarium partium spatia occupauit. In his affectibus intemperies est, ad quam animum magis dirigere oportet: quippe intemperies essentiae rationem obtinet, & circa essentiam affectus eiusdem magnitudo consideratur. Tercio si idem superfluous humor non solum in subiectas decidat partes, sed praeterea in ipso cerebro persistens restrictores facultates, videlicet memoriam, aut imaginationem, cogitationem uel vitiet, tunc facultatis totum corpus gubernantis ratione, magnus est morbus, quo cerebrum afficitur, eiq; praecipue medicatrices manus sunt imponendae.

Secundum obtinet locum id, quod se habet ut causa e.g. si affectus ventriculi eo deuenierit, ut cardiogmos, hoc est, Oris ventriculi morsus appelletur, quoniam humor prauus mordica-

dicationis sensum efficit, sequatur etiam animi defectus, & sudores resolventes, & noxa superet vires. Constat ex prius dictis primam esse adhibendam curam ad id, quod vires resoluit, sed quoniam hoc quod magis vrget, magnum essentiae ratione constitutum, ei prorsus incumbendum. Deinde ubi iam hoc mediocriter se habuerit, accedemus ad causam, hoc est, ad fluxionem, quæ fit à capite. Habes igitur casum, in quo prius occurrimus magis vrgenti, deinde causæ.

Tertio loco videndum est, quæ sanari ante alia possint, & quæ non possint, (appellant Medici conditiones sine quibus non) & tunc ab eo, quod ordo dicat incipere oportet: nempe *quid ante quod, vel quid cum quò, vel quid post quod* sanari queat. Accipitò vlcus cum phlegmone complicatum, vlcus redditur maius ab eò remedio, quod phlegmon sanat: quippe vlcus, qua vlcus (ex Hippocra-

*Hipp. de
ulcerib. in
princip.*

tis doctrina) exsiccantia postulat, phlegmō suppurantia desiderat, quorum usu ampliatur vlcus. Rursus impossibile est vlcus sanari, manēte adhuc phlegmone. Postulat curationis ordo ut à phlegmone ordiamur sic admoniti à Galeno quòd inferius tractabimus.

*A. meth.
6.2.*

De ijs quæ urgent.

C A P. XVI.

TAnquàm hypothesis, aut indubitatū axioma recipitur ab omnibus, id quòd Galenus frequenter inculcat, videlicet ad id quòd magis vrget animum præcipuè conuerti debere. Hoc tamen ego adhibitis conditionibus circumscribo. Vrgendi plures sunt gradus, iuxta quos Medici animus ad occurrendum, succurrendum vè magis, aut minus mouetur. Si malum valde vrgeat, ægrumq; in præceptis agat (quòd ferè symptomatum est proprium) curatio conuenit præsen-

præsentanea, cogente metu, quàm ic-
circò coactam dicimus, quòd si non
ita fiat, paulo post non erit remedio
locus. Coacta isthęc curatio nec præ-
cedentes præparationes, nec ablatio-
nem priorem causæ, nec alias medi-
cas normas expectat, sed nullo obser-
uato ordine, quò necessitas nos tulerit
eundum, & quòd iàm iàm interficere
est paratum prò virili superare
tentabimus. Hoc multoties cùm no-
xa ægrotantis fit, sed quid? præstat
præsens euadere periculum, postea il-
latam noxam si possibile fuerit, resar-
ciemus, sin impossibile, culpa vaca-
mus, quando ex priore malo in exi-
tium certum æger incurrebat. Huius
census auxilia sunt quę narcotica, &
alia quę soporifera appellantur. Si
dolori recta methodo medeamur,
causam auferre conabimur, idq; tē-
poris fiet spatium. Si verò dolor ingra-
uescens moras non patiatur, tunc co-
gimur momentò temporis sensu par-
tem dolentem priuare adhibitò nar-

cotico medicamento, vt saltim sic vires conseruentur ægro nō sē amplius præ dolore iactante . Attamen hæc curatio non caret periculo: nam pars sensu priuata patitur, ob frigiditatem narcotici, inopiam caloris, ac subindē abit in gangrēnam, & non multō post in sphacelum . Similiter phreniticus longis, & continuis vigilijs, furiosisq; motionibus iām penē resolutus non curabitur vera methodo, quæ tēpus requirit, sed Medicus à vehementia mali coactus ad somnifera quę quietem inducant confugiet. Hinc multoties sequitur lethargus, & priore malo sedato, ad aliud nouum, quod medicamenta excitarunt conuertimur . Neq; verò cū sola suspicione futuri mali curam coactam molimur, sed aliquando etiam cū certitudine . Vt si puncto musculi capite, conuulsio, quę nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur, superueniat, cogimur totum musculū per transuersum præscindere, licet
certo

certò scimus aliquam particulā motu priuatam remansuram. Neruum etiam punctū, si conuulsiones, & deliria comitentur, totū per transuersum secamus, sed non sine graui, exsectione, damno. Ad eundem modum cū ē vena, vel arteria sanguis immodicē profluit, totū vas per transuersum secari iubemus, & ita periculum, quòd ex profluuio sanguinis impendebat effugimus, manet tamen vulnus insanabile.

Si verò malum vrgeat quidem, ceterum non omninò præcipitosè, sed ita vt aliquas curationi inducias præbeat, tunc vera methodo peragenda curatio est, curationem hanc regularem appellamus, vt pote quæ iuxta artis regula fit. Vnum hoc loco moneò nè medicum deterreāt egrotantium querimonie: præstat enim, cū Galeno, *laborantis ingenium prius, cū rectè valebat, agnoscere*. Si verò ad ignotum accedamus, amicos, & consanguineos interrogare. Timidi ali-

*6. epid. sec.
2. com. 43.*

qui sunt, & valde delicati : propterea imponūt Medico : quippè minus vehemens, est malum quàm vt possit à recta curationis via animosum Medicum distrahere, & ad coactam curationem trahere. Multa namq; , prius quàm prædictæ coactæ curationi incumbamus, sunt à nobis consideranda .

Rursus expēdere oportet id quòd vrget duplicè nomine vrgens dici . Primo cūm grauis noxa iam præsens adest, quæ mortem accelerat , vt in febribus cūm syncope, siue sint ob crudos humores, quas Auicenna *syn- copales humorosas* appellat, siue ex suc corū tenuitate, quas idem vocat *syn- copales minutas* de vtriusq; loquitur Galenus, & in vtriusq; præsens est malum quòd grauiter vrget, & ad sè trahit curationem, nempe syncope .

Secūdo vrget id, quòd licet in præsens non opprimat, nihilominus horrendum aliquid in futurum minatur. Vt si quis cūm febre, aut catarrho,

aut

¶ I
1.4. tract.
2.6. 53. &
54
12. meth.
2.4. cūm
sequent.

aut alio quouis affectu, salsuginem
in sputo sentiat, sputi rationem præ-
cipuè habere debet. At nil vrget in
præsens. ita est, vrget tamen in futu-
rū hoc est pollicetur insanabilia pul-
monis vlcera, & sub indè Phthisin.
Exemplum, quò explicatur tūm id
quòd in præsens, tūm id quod in fu-
turum vrget, habemus apud Hippo-
cratem dicentem. *Quicumq; refrige-* 5. aph. 19.
rati sunt excalescere oportet exceptis
ijs, quibus sanguis fluit, aut fluxurus
est. Si refrigeratio sit simplex suo cō-
trario, hoc est, ex calfactione curatur,
sin est cōposita cūm alio affectu qui
vrgeat, tūnc non cōuenit excalfactio.
Affectus qui vrget vel est præsens, *qui*
bus videlicet sanguis fluit, vel futurus,
quibus fluxurus est, nimirum quibus
adsunt fluxuri sanguinis indicia, vt
sunt lacrymæ spontaneæ, rubor faci-
ei, manus tremulæ, dolor capitis, &
reliqua accidentia, quæ habentur a-
pud Hippocratem in prognosticis. 3. prog. 33.

De ijs quæ turgent.

C A P. XVII.

EX nimia diligentia, qua Hippocrates vtitur in euacuanda materia turgente, necessariò colligimus eam semper, ex natura sua vrgere. Regularis curatio iubet vt grauidæ mulieres à medicamento purgante abstineant, à quò in periculum abortus incidunt, & tamẽ iubet ille, si materia turgeat, vt gerentes vtero purgẽtur, quæ nam potest esse magis coacta curatio? Ad exhibendum medicamentum purgans iubet vt prius corpora fluida fiant, & materia non nisi concocta euacuetur, & tamen si turgeat vult euacuationem eadẽ die peragenda esse, non nè & hæc coacta curatio est? Interrogabis fortassis nũ turgens materia sit ex ijs, quæ in præsens, an quæ in futurum vrgent? Hoc explicabo, paulo altius principio ducto.

Valeat

Valeat in primis Ludouicus Mercatus, cuius nouum inuentū in re nihili, nihil placere potest. Contendit ille humorem nō esse qui turgēt, sed naturam. Sic plantas in vere turgere dixit Theophrastus, hoc est, germinandi appetitu concitari. Aristoteles quādrupedum foeminas, ait, ad concubitum turgere. Hippocrates, cū pus copiosum ex vlcere excernitur, partē turgere inquit, & ibi Galenus turgere idē esse sentit, ac ad excretionē festinare. Posset adducere Cornelium Celsū, qui de vomitu verba faciēs, inquit, *nisi natura id poposcerit, & turgens ad vomitum fuerit.*

6. de hist.
animal.
c. 8.
3. de fractur. 16. 18

Meminisse tamen debuerat à Galeo non semel esse dictum, verbū turgere propriè de animalibus, quæ ad coitum rapiuntur, dictum esse, translatum vero ad eas, quæ celeriter mouentur, & properāt ægritudines. Dicamus ergo in propriò significatu naturam turgere, translatitiæ autem turgere humores. Vulgus medicorum,

Castrens. inquit

1. cris. c. 9.
1. aph. 22

inquit ille, humores turgere dictitat .
 Vah quàm imprudens , imprudēs vè
 sermo iste est. Hippocrates nè, & Ga-
 lenus vulgus sunt ? Immò primates.
 At Hippocrates, & Galenus humores
 turgere dictitant . Audite Hippocra-
 tem , *utro gerentes sunt medicandæ à*
quarto vsque ad septimum, si materia
turgeat. Et rursus, *Medicari in valde*
acutis, eadem die si materia turgeat.

4. aph. I.

4. aph. 10

lib. quos
& quando*
8. de com-
posit. me-
dicam. sec.
loc. c. 3.

Non dissimiliter Galenus loquitur,
 qui turgere humores ait, *cùm concitati*
sunt, Et iterum turgente materia præ-
parationi non esse locum. Cùm * etiam
 turgere, hoc est, ad excretionem moueri
 dixit, de humoribus venit intelligen-
 dus: quippè hi sunt, qui mouentur, na-
 tura quæ mouet.

Relicto igitur, cùm sua inanitate,
 Mercato, quæro, ybi nam humor tur-
 geat, num in venis, an extra venas ?
 Mihi sane utrobique turgere videtur,
 neq; aliter ita graue esset, quòd à tur-
 gente materia sit, malum. Si verò di-
 cas non posse extra venas materiam

tur-

turgere, impediēte celeritatem motionis angustia venarum. Respondebo bilem subtilissimam per habitum corporis moueri posse, vt indicat rigor, turgens autē materia biliosa esse solet. Vapores etiam à materia consistente eleuati turgere dicuntur, possuntq; vel per angustissimos transire meatus. Vtrumq; tam humores, quàm vapores complexus est Galenus inquiēs, *ab inordinata humorum, & spirituum agitatione laborantis sensum irritari*. Si rursus alius obijciat nō posse humorem turgere intra venas: quippe sensu carent, teste Galeno, at vbi sensus deest, nec dolor, nec titillatio adesse possunt, ego sic objectioni satisfaciam. Turget quidem humor intra venas, easq; inflat, & distendit, adeò vt membrana venas exterius vestiens, quæ sensu pollet, propter distensionem doleat.

1. cris. c. 9.

6. v. supat.

c. 12.

Sed quænam requirūtur vt humor dicatur turgens? Quatuor mihi videntur necessario requiri. Primum,

Castrens.

vt

vt concitato motu agitetur: aliàs materia, quæ lentè, & leniter fluit, inducias præbet, nec est cur Hippocrates eam eadem die educi iubeat. Rectè propterea Galenus *concitari*, ait & *turgere humores, cùm motu vehemente agitantur*. Et alibi, *humores ad exitũ paratissimos, & ad euacuationẽ properãtes, hac voce, turgere, intelligendos esse*. Deniq; id indicat vis metaphoræ: si enim humores dicuntur turgere sumpta similitudine ab animalibus, quæ turgent ad coitum, cùm animalia turgentia furiosè moueantur, humores turgentés furiosè moueri debent.

Alterũ quòd requiritur est, vt materia sit multa: quippe si fuerit pauca, nec vapores e se emittet, qui vniuersum corpus titillationibus, mordacitatibusq; vexent, nec vasa ita distendet, vt doloris sensum afferat: dolor namq; fit, vt Galenus ait, *distentis, pre plenitudine, particulis*. Itaq; iure optimo Galenus inculcat, *turgentium agitationem esse super abundantium humo*

lib. quos
& quando

6. epid. sec.
2. com. 9.

de plenit.
c. 10.

1. cris. c. 9
& 4. aph. 1

rum motum, vt scilicet significet hoc secundum quòd requiritur, nempe humorem debere esse multum, si dicendus est turgens.

Tertium nè humor, qui mouetur, ad certū aliquem locum moueatur: si namq; determinatam haberet viā, catarrhus, & arthritis turgentium humorum soboles dicerentur, quò ineptius nihil dici posset. Rectè ergo à Galeno est dictum, *turgentes humores nondum ad certam aliquam sedem impetum habere, & consistentiam*. & re vera si ad certum, determinatumq; fluerent locum, non ita sollicitus esset Hippocrates de eorum, in eadē die, educatione.

8. compos.
sec. loc. c. 3

Quartum vt malignam habeat naturam: nam aliter humores etiam cōcocti, & à natura edōmiti, cūm crisis instat, agitantur, sed turgentes non dicūtur: quoniam à natura victrice, per loca conferentia, sunt educendi: quippe natura, postquam humores concoxit, quasi uictrix exultat, eosq;

Castrens.

uictos,

uictos, uinctosq; possidet mittendos quocumq; velit. Maligni è contra naturam oppressam habèt, possuntq; propterea quocumq; libuerit sè sè conferre, & ob venenatam naturam cor aggrediuntur infelicem exitum pollicentes.

Rectè igitur quatuor hæc requisita nos docent id quòd initio quærebamus, nempe an turgens vrgeat in præsens, an in futurum? In primis secundum, & quartum ostendunt futuram spirituum, viriumq; resolutionem, quæ accidet tum propter dolorem in secundo requisito commemoratum, tum propter venenatam qualitatem in quarto: veneni namq; proprium est spiritus lancinare, eorumq; vim, & facultatem extinguere. Primum requisitum nobis proponit futurum periculum ob calorem auctum ex violenta, citaq; agitatione. Tertium requisitum, & quartum metum ingerit nè ad membrum princeps materia deturbetur. Hæc tria pericula

la complexus est Galenus admonens 4. aph. 10.
 turgēte materia statim, ex Hippocra-
 tis decreto, ad medicamentum pur-
 gans confugiendum esse, *ante quam*
vel virtus vitiosa fuerit, vel febris ca-
liditas aucta sit, vel ad membrum prin-
cipale decubuerint ij, qui per corpus va-
gantur humores.

Constat ergo citam, celeremq; eua-
 cuationem, quę turgente materia fit,
 esse prouidentię opus, hoc est, fieri
 propter futurum malum. Nam post-
 quam aut vires dissolutę sunt, aut fe-
 brilis ardor auctus, aut membrū prin-
 ceps valdē occupatum, frustra mēdi-
 camentum purgans exhibetur. Fru-
 stra quidem, quoniam & virium de-
 bilitas pharmacum euacuans non to-
 lerat, & calor multus, exhibito medi-
 camento purgante, amplius accendi-
 tur; si autem membrum princeps val-
 dē laboret, mors instat, vnde Medi-
 cus si tunc medicamentum purgans libell. de
medic.
purg.
 exhibeat incidet in calamitatē, quā
 turpem appellat Hippocrates, in-
 Castrens. quiens,

quiens, *turpis est calamitas egrum ab epoto medicamento mori.*

Sūt quidam plus nimio scrupulosi qui materiam iām membrum princeps occupare incipientem non turgere inquiunt: quippe ad certum locum deducta est, purgandam tamen esse, more turgentium, eadem die: quia si turgentes humores, illico nulla expectata coctione, purgamus timentes nè in aliquòd ex principalibus membris dilabantur, quanto magis illos, qui iām dilabuntur. Verum non est quare hos è turgentium numero excludamus. Turgentes dixit Hippocrates purgandos esse eadem die, hi qui antea errabant, & iām certum locum tenent, quemadmodum non excluduntur à purgatione eadem die, sic nec à turgentium appellatione. Præcipuè quia isti sua irrequieta natura possunt à membro principali, quò inclinant, aliorum remeare. Vidimus aliquos ab Orci faucibus ereptos, quoniā cū natura iām quasi

manus daret, rursus fuscitata vel à se ipsa, vel à potente alexipharmaco, materiam extra membrum princeps destruit, deniq; materia ista membrum principale occupans, si turgens vere non dicatur, saltem reductivè ita dici quid prohibet? Purgatio horum humorum, qui iam adoriuntur membrum princeps, non amplius est præservatio, sed vera præsentis mali curatio. Considerare autem oportet, an æger possit vim mali, & laborem euacuationis tolerare.

Verum difficultas circa prædicta se se offert: nam purgans medicamentum tantum abest quod auertat à membro principali, quin potius materiam ad principale detrudit, nempe ad iecur, dicente Galeno, *omne corpus per iecur purgari: quippe iecur non solum sua ipsius excrementa, saniemq; & humores præter naturam in ventrem demittit, sed etiam corporis totius, quandoquidem per illud omnibus corporis par-*

2. prog. 13.
& 14.

Castrens.

F *tibus*

tibus venter copulatur, ac per illud recipit excrementa earum.

Verumtamen considerare oportet aliud esse humores suo pte impetū in aliquam partem decumberē, aliud trahi à medicamento purgante vt expellantur. Decubitus, vt ipsa vox sonare videtur, moram secum portat, ac proindē humorum ad membrum princeps decubitus timendus est. Secus de humore, qui trahitur à medicamento: nām iste nō immoratur sed transit, at momentaneo transitu nō potest nocere.

Hæc responsio adhuc ex vtraq; parte accusari posse videtur. Etenim ad id quod diximus humorem ad membrum princeps deductū, si ibi immoretur, nocere. Aliquis in contrarium dicet, fluente sanguine per narem dextram, cucurbitulā hepatis vtiliter applicari, qua sanguis ad iecur nō indē transmittendus, sed potius immoraturus trahitur. Etiam in animi de-

aliquis

liquijs sanguinem & spiritus ad cor
cōuocamus. Quò ad aliud verò quòd
addidimus humorem, qui transit non
nocere, obstat Auicenna, qui dum lo-
quitur de medicamento purgante ha-
bet hæc verba. *Et caue tibi nè transi-*
tus supra principale fiat, quòd à Gale-
no accepisse videtur dicente, *eductio-*
nem humoris ad loca non conferentia es-
se quando ea loca habuerint suaptè na-
tura principatum.

a

4.1. fr. I.

C. I.

I. aph. 21

Ad primam obiectionem sic respō-
deo, humor si benignus est, vt sāguis
purus, & spiritus, cūm ytilitate ad
membrum princeps vt ibi commore-
tur, deducitur. Non nè cor animi de-
liquio conflictatum sanguine, & spiri-
tibus ad ipsum confluētibus corrobo-
ratur, & recreatur? nō nè iecur, pau-
co sanguine cucurbitulæ suctione ad
illud attracto, robur acquirit? maxi-
mè. Prauus autem humor nūquam
deducitur ab arte vt in membro prin-
cipe commoretur, nisi si cogamur
à magis principe, ad minus princeps,

ut à corde, aut cerebro, ad iecur, vel testes, materiam trahere. nam tunc (quia aliter fieri nequit) spe maioris boni, potest hoc tolerari.

Ad secundum dicunt Auicennæ interpretes, transitum per membrum princeps esse cauendum, per membrum, inquam, princeps, hoc est, per cor, non autem per iecur. Hanc expositionem laudo: tum quia si cauendus esset transitus per iecur, nunquam conueniret purgatio: siquidem omnis purgatio electiue trahens fit à corporis particulis ad ventrem transeundo per iecur. Tum etiam quia licet cor, vitæ fons robustam expultricem à natura habeat, ac propterea videtur alicui securius per illud dari materiæ transitum, nihilominus eodem iure videlicet, quia est vitæ fons, à qualibet minima re præternaturali grauitur offenditur. Vnde vapores putridi si ad cor ascendant ibi palpitationes syncopas, anxietates, & alia grauissima mala efficiunt; si ad iecur ascen-

ascendant nihil istorum accidit.

Sed posset alius dicere transitum
materiæ putridæ per cor non esse no-
cuum: quippe Galenus vidit egrum,
qui pus ex vomica in pulmone rupta
per urinā excreuit, quod, vt ipse met
affirmat, fieri non potuit nisi transeū-
te pure per sinistrum cordis ventricu-
lum. Matthiolus in epistola quadam
ad Iulium Alexandrinum, Galenum
hac in re siue erroris siue falsitatis in-
simulat. Iulius tamen Alexandrinus
optimè Galenum tuerur. Nam longe
aliud est, cum quid naturaliter, aut
præternaturam, fit; cum à facultate,
aut ab affectu; cum pars valet, aut
cum imbecillis est. Transmisso igitur
naturaliter humore, & ab expultrice
cordis valenter expulso, corde etiā
non laborante; nihil damni ex trāsi-
tu illo sequetur. Iam vero si sequa-
tur damnum neq; hoc Galenum fal-
sitatis reum constituit: quippe ille se
vidisse pus per urinam excrementum nar-
rat, symptomata vero quæ excretio-

6. de loc.
aff. c. 4.

nem illam consequabantur non commemorat, ut potè non necessaria ad rem, de qua agebat. Neq; facilius (quòd contra Matthiolum dico) per venā sinè coniuge transiret pus. nam multo facilius è pulmone, per asperās, leuesq; arterias est iter, quàm è pulmone in thoracē ut indè exiguis venæ sine pari osculis se se insinuet. Tandē pus materia est magna ex parte elaborata, neq; adeo maligna, ut eam cor pati non possit. Quamvis enim in Coacis sic dictum *suppuratis à pulmone pus per ventrem secedere lethale* nempe quoniam natura iā male constituta, cōsuetis vijs relictis per partes nobiles materiam mouet, materiam, inquam, quæ potest mordacitate sua partes per quas transit ulcerare. Tamen Galenus, id quòd narrat, rarum esse fatetur, Rarum quippe est materiam in pulmone, aut thorace contentam relictā anacatharsi, per inferiora delabi, hoc est, è pulmone per cor, & venā cauā ad renes, è

thorace per venam finè coniuge ad
intestina. At de his fatis, quibus, non
inutiliter, ad auferendam propositā
difficultatem, longe à priore via su-
mus digressi.

De Causis.

C A P. XVIII.

SI nihil est quòd vrgeat, curatio,
ab extirpatione causæ, incipiēda
est, hoc considerandum secundo lo-
co Galenus proponit, & meritò: si e-
nim curatio non amplius est, ob id
quòd vrget, præpostero ordine susce-
pta, non melius id quòd efficitur au-
feremus, quàm auferēdo id quòd ef-
ficat. Et quamvis his verbis videar
causæ efficientis solius mētionem fa-
cere, scire expedit in morbis effecien-
tem, & materiale fere semper vnā,
& eādem esse. fere semper dico, quia
aliquando efficiens differt à materia,
vt quādo flatuū efficiens causa est de
minutus naturalis calor, materia ve-

ro pituitosus, melancholicus uè aut alius quis piã excrementosus humor, sæpius tamen materia est quę efficit, uti in tumore causa efficiens est materia ipsius tumoris. febris putridæ materia, & efficiēs vna & eadem est, nempe putrescens humor. Iam vero formalis causa est ipsa morbi essentia, quapropter risu excipiendus mihi Capiuacca videtur, qui in omni morbo causam formalem quęrendo defatigatur, & vel symptomata vel ipsam morbi essentiam nobis prò formalis causa affert. Finalis causa in morbo nulla datur: morbus quippè monstrum est, & præter omnem naturę intentionem.

Sed magis propriè ad causam morbi, quæ prius curanda est, accedamus. Erit nè ea quàm continentem appellant Medici? Argenterius adeò addictus fuit cōtinenti causæ, ut eam in omni morbo dari, & huic non autem morbo curationem adhibendam esse fuerit arbitratus. Verum in sua hac

doctrina morbum, cum causa morbi confundit, multaq: penitus reiicienda scribit, de quibus in præsente agere non est opportunum. Cæterum etiam in ijs morbis, in quibus causam continentem admittimus, improprie dicemus causam esse quæ prius curanda est: quippè causa continens non prius, sed sola, curatur: cum enim ea posita ponatur effectus, & ablata auferatur, post eius curationem, extirpationem vè nihil remanet peragendum.

Nūquid de causa procathartica hoc intelligendū est? minimè causa nāq; procathartica, seu præincipiēs, quàm primitiuam appellant Arabes, vt constat ex Auicenna, alij externam, nihil indicat, quòd ad curationem vsui sit, vt Galenus est autor. Causa hæc vel abiit & tunc non indiget ablatione; vel remanet, & tunc eam curādo Medicus nihil à plebe distat: quis enim est qui nesciat, eum, qui in febrem, ob iram, aut moerorem incidit, admo-

Castrens.

nen-

a i
2.1. doff. 2
sum. 1. c. 1.
4. meth.
c. 3.

nendum esse vt has deponat passio-
nes. Sunt qui dicant causam istam,
cū remanet, transire in anteceden-
tem. Sed falluntur: nā antecedens
medicamenta exoptulat, pro cathar-
tica solis admonitionibus curatur.

lib. 3. c. 27

a

1. 3. tract.

5. c. 23.

Quod si Paulus, & Auicenna caput
scripserunt de ijs, qui amore infani-
unt, morbum melancholicum curan-
dum proponunt; causæ autem proca-
tharticæ mentionem faciunt vt scia-
mus quibus admonitionibus eger in-
diget, vt videlicet inanes amantium
curas reprehendamus, mulieris ama-
tæ vitia, deformitatesq; sæpius repe-
tamus, & alia similia præstemus, quæ
ingeniosè cecidit Ouidius in libro de
remedio amoris.

lib. 3. c. 27

1. 3. tract.

5. c. 23.

Nec rursus audiendi sunt, qui pas-
siones animi, somnum atq; vigiliam,
motum & quietem, e causarum ista-
rum numero excludunt, adiungentes
etiam repletionem, & inanitionem; ci-
bum, & potum; quoniā Galenus ex-
crementorum euacuationem, cibum,

1. 3. nit.

lib. 3. c. 4.

5. c. 23.

& po-

& potum, ad differētiā aëris, dixit, interius nos alterare. Auicenna perperam hunc nodum soluit. Externas causas alias statuit ex parte corporis, vt verberatio, aëris calor, cibus intemperatus, alias ex parte animæ, vt passionēs, iram, & timorem: *quoniam anima* (inquit ille) *aliud est à corpore*. quibus verbis mihi videtur animam corpori extrinsecam facere, & ei solū assistere vt assistit gubernator naui, qui Platonis fuit error. Dicunt alij passionēs esse causas externas: quia, vt plurimum à causis externis originē ducunt. Hæc responsio non satisfacit: nam rarum est morbum dari, in quo error externus culpam non habeat, ac proindē etiam causæ interne ab externis oriuntur.

Melius videtur dicendū, passionēs, & reliquas res nō naturales, quæ int⁹ fiunt, vt sūt cibus, & potus repletio, & inanitio, motus, & quies, somnus, & vigilia, externas dici: quoniam sunt non minus euidentes quàm si ob oculos

2. de nat.
hum. com.
17

.1.3

los ponerentur . ideo eas aliquando Galenus manifestas appellauit, & Cel-
sus causas diuidit in abditas, & euidē-
tes. Abditas appellat, quas internas
appellamus: quia adeo sunt abscon-
ditæ, vt signis indigeant, euidētes au-
tem externas: quia omnibus sunt cō-
spiciuæ. Autor definitionum causas
manifestas vocat eas, quæ ex se ipsis
facientes sensu deprehenduntur, non
manifestas, quæ non ex se ipsis, sed
per signa cognoscuntur. Itaq; siue sint
passiones animæ, siue aliquæ aliæ ex
rebus non naturalibus, de earum cu-
ratione agere superuacaneum, in ar-
tificioſum uè est: & licet non sit negā-
dum, cū Galeno, easdem ad cogni-
tionem affectuum conferre, nos non
quærimus de signis, sed quærimus à
quò nām incipienda sit curatio.

art. me-
dend. c. 88.

Quare causa, quā auferendā prius,
cū Galeno, censemus, est causa an-
tecedens. Quæ nām est causa antece-
dens? Auicenna causam anteceden-
tem mediatam appellat: quia scilicet
conti-

continens est immediata. Verum aliquando continens nulla datur, & antecedens immediata dici debet. Est ergo antecedens opposita continenti. Continentem diximus qua posita ponitur effectus, & qua ablata auferitur; antecedens est, qua posita non necessarium est ut effectus statim ponatur, & qua ablata non necessario auferatur effectus. e.g. Humor mordax potest membrum occupare, nec tamen adhuc vlcus efficere, efficiet autem corrodendo postea, ecce causa qua posita non statim ponitur effectus. Rursum idem humor mordax si ab vlcere auferatur non statim vlcus sanabitur: quippè necesse est ut caro regeneretur & cicatrix fiat, ecce ablata causa remanet effectus. Intellige tamen ablata causa antecedente remanere effectum vel in specie, vel in genere. Sic humor putrescens est febris causa antecedens: quia potest in corpore esse nec adhuc cor accendere, si vero remoto illo remoueatur febris, remanet

saltem calida intemperies, vnde Galenus, prius oportet causam curare, deinde ad eam, quæ facta est, venire discessiam.

Quæres in quo nam morbo incipiendum est ab extirpatione causæ? considerato morbum aut futurum esse, aut factum, aut fientem, futuro debetur præcautio per ablationem causæ, facto curatio per ablationem morbi, fienti mixta curatio cum præseruatione, & tantum de præseruatione adhibendum est, quantum non dum habet factum. Morbus futurus est, qui, quamuis nondum adsit, adest tamen eius suspicio. nam si suspicio non esset, nec futurus diceretur morbus, sed status saluber. Diceretur igitur morbus futurus, status neutrorum, vt quando adsunt lassitudines spontaneæ, quæ non sunt morbi sed, vt Hippocrates ait, morbos prænuntiant. Quid autem sit morbus fiens, & morbus factus non satis constat.

Aliqui, inter quos est Turisanus sic

tem morbum propriè se appellare arbitrantur cum in transitu, & fluxu est. Sed non considerant morbum esse affectum, & motu à passione differre, quod Galenus sæpissimè inculcavit: quippè cessantè eò quod alterabatur, alteratio, quæ in passo iam remanet affectus eius est. Ergo (vt Galenus ait) *is qui morbum esse motum præter naturam dixit; non intellexit quid diceret.*

de diff.
Sympt. c. 1.
Et sepe ali
bis

2. meth.
c. 13.

Sed dices, non nè Galenus febrem appellat conuersionem naturæ caliditatis in igneam naturam? non nè cōuersio motum significat eius, quod conuertitur? Respondeo (quicquid alij fominient) conuersionem accipi prò termino conuersionis; vt multoties generatio, nutritio, coctio, accipi solent. Cum terminum dico nè intellige vltimum, qualis est ignis, aut summus calor: cum hoc enim non posset homo viuere. Nè rursus intellige calidorem equalē: nam sic sola febris hectica esset febris. Intellige terminum

medium, in quò actiones sensibilibiter læduntur: cum enim reò deuentum est iam est morbus, & subindè febris.

Aliorum fuit opinio, quæ fere cum prædicta coincidit, morbum fientem esse, cuius aliquæ iam sunt partes, aliæ non adhuc sunt. Isti tamen videtur morbum in successiuorum numero reponere, cum tamen res permanens à Galeno dicatur, & meritò. Nàm morbus, non minus quàm sanitas, subiectum suum denominat, nulla autem qualitas corpori, cui inest, appellationem indit, nisi suis partibus, & essentia constet.

Dicunt alij morbum fientem habere quidem omnes suas partes, sed nò omnes æqualiter, & propterea inter febres, solas hæcticas, morbum factum esse fatentur. Hinc est quòd Galenus, in arte medicinali, videtur febres putridas fientes appellare. Hi etiam parum rationabilia loquuntur: quippe ephemere non habent calorem æqualem, & tamen non sunt morbus
fientis.

*De diff.
sympt. citat
80.*

fiens. neq; enim in remotione earum attenditur ad causæ remotionem . . .

Montanus existimavit morbum factum dici, qui ad suū vigorem accessit. Sed fallitur: nam sic morbus ante vigorem semper esset fiens, & mixtā expostularet cum curatione præseruationem, cum tamen febris hectica statim in principio sit facta, & nullius causæ expostulet ablationem.

Tumor præter naturam, cum tendit ad maturationem suppurantia expostulat, hoc autem cum præseruatione nihil commune habet. E' contrario febris putrida etiam in vigore est fiens: quippe in vigore etiam causæ ablationem requirit. non ergo quia morbus est in vigore, desinit esse fiens.

Communior opinio est morbū factum dici, qui non amplius dependet à causa, neq; expostulat curationem separatam à præseruatione, sed solam indicationem, quæ sumitur à morbo. Morbum fientem ex aduerso à sua causa dependere, & expostulare mi-

xtam indicationem. Hæc sententia
admitti posset, nisi in circulum dedu-
cta esset. Fit autem in ea circulus hõc
modo. Quæro cui nam debeatur in-
dicatio mixta & respondes, morbo fiē-
ti. Rursus quæro, quis sit morbus fi-
ens & respõdes, cui debetur indicatio
mixta.

Propterea mihi potius dicendū vi-
detur, morbum factum, à fiēte sola
stabilitate distingui. Stabilitas autem
constantia est: sic stabilitatis nomen,
4. a. b. 30. apud Galenum condero, quando ait,
*causam accessionum ubi nō fuerit fixa,
ac stabilita non seruare terminum, ac
circuitum: ubi vero firmata fuerit, ser-
uare. Atq; ideo difficile solubilem
esse causam, quæ fixa, atq; stabilita sit:
facile verò solubilem, quæ talis non est.
Nam quæ firmata sunt magnam vim,
ut quispiam dixerit, demolientem ex-
poscunt, quæ longo tempore, & per for-
tiora, ac plura auxilia comparatur. Sic
Galenus, quòd tamen ille de causa
morbi, Ego de morbis dico, videlicet*
factum

factum morbum esse difficulter educibilem, fientem verò, qui facile educi potest.

Hoc manifestè exemplo ostēdam, sed prius prò hypothesis statuam, morbum fientem possè adhuc adeò exiguam partem stabilitā habere, vt neq; causæ, neq; morbi extirpatione egeat, sed sè sola ad sanitatem reducat. In hōc statu ad futuros reduci-
tur morbos, progrēdiatur deindè ulterius, & stabilitatem iām considerabilem nanciscatur, tūc dicetur fies. Postquā autem est omninò stabilitus, iām nūcupabitur factus, exemplum ergo statuamus in aère ambiente. In hyeme à Solis radijs incālescit parum, ita vt illud parum prò nihilò reputetur, & ita est exiguus calor vt statim discedentē Sole abeat. Verno tempore iām calor à Sole acquisitus stabilitatem aliquam habet, & recedentē Sole adhuc pars eius conseruatur. In æstate est omninò stabilitus adeò vt in Solis absentia etiā yrat.

Accipe igitur mihi morbum in illo medio statu, in quò Verno calori comparabitur, tunc fientem appellabis, cuius pars remanet post remotionem causæ, & sic non sola præseruatione, sed curatione etiam indiget. Accipè rursus morbum in vltima stabilitate, quam æstiuo calori similem esse diximus, tunc factus dicetur: siquidem nihil remouetur ad remotionem causæ, sed oportet attendere ablationi morbi, Ita tamen vt in hoc casu, in quò morbus est factus, si causa adhuc adest ea remouenda est, non tanquàm causa, sed tanquàm conditio sine qua non, de quà mox agemus, si verò causa abiit, morbi extirpationi incūbendum est.

Sed nūquid febris ephemera, quæ facile tollitur, est morbus factus? maxime, dūmodo nō habeat adhuc præsetem causam: in suo enim genere ita stabilita est, vt si spiritus, qui sunt eius subiectum, fixam habuissent cōditionem, illa profectò fixa esset, dissipatur

tur ergo febris faciliè ob faciliẽ subiecti, cui inest, dissipationem. Rursus nunquid febris putrida nõ poterit eò accedere, vt sit stabilis, & facta? cur ergo semper dicitur fiens? Quia videlicet terminus caloris in quò febris putrida consistit, est terminus quidã medius, vti diximus, qui sufficit quidem ad morbum constituendum, nõ sufficit ad firmandum: neq; enim firmabitur calor nisi vel terminetur in ægrotantis interitu, vel tráseat in hecticam. Instabis forsan, inquires, hòc idem de ephemera dici posse, contingit enim aliquandò eam vel in putridam vel in hecticam trásmutari. Respondeo ephemeram, ni transeat in aliam, omnem suam stabilitatem habere: spiritus enim eum habent calorem quem habere possunt, at putrida nõ habet omnem suam stabilitatem, humores enim ideò putrescentes dicuntur, quia semper magis, ac magis putrescunt. Itaq; febris ephemera, & hectica morbi sunt facti, & propria

lib. 11. me-
ab. c. 2.

curatione tractatur, febris autem putrida morbus est siens: iccirco non sola curatione sed præseruatione etiam eget, quod nos sapienter docet Galenus his verbis: *Diariarum quidem febrium, quemadmodum & hecticarum vera, & propria curatio est. earum vero quæ ex putrescentibus excitantur humoribus, vocata curatio, prophylaticam quæq; sibi adiungit.*

Adducunt in mediũ aliqui nephriticum affectũ, & obstructions: sunt enim morbi facti, neq; maiorem stabilitatem habere possunt, quàm habent, nihilominus tamen statim, ablatione causæ, auferuntur. Nam lapis & humor obstruens sunt causæ, non morbi, extrahe lapidem, aut expelle humorem obstruentem, non amplius affliget morbus. Respondeo lapidem non morbi causam sed morbum esse, quod Galeni doctrinam sapit: quippe immediate & per se functiones lædit, nec deest lapidi sua causa nempe materia à quâ fuit genitus: hæc iam

non

non curatur, quare extractio lapidis,
vera morbi facti curatio cēsenda est.

* Obstructio etiam est morbus, sed
causam habet humorem lentum im-
pactum, cuius curationi attenditur,
at obstruens humor causa continens
est, qua posita ponitur effectus, & qua
ablata aufertur. Iam verò diximus
causam continentem, cum adest, so-
lam esse extirpandam, & ad eius ex-
tirpationem evanescere effectum.

* *Gal. diff.
morb. c. 7.*

Ideò morbi, qui causam continētem
habent, suapte natura fientes appella-
ri debent, quia videlicet in his nulla
alia est stabilitas, quàm stabilitas suæ
causæ, sit ergo lapis renum morbus
factus: quia non amplius dependet à
causa sua, nempe antecedente, sit ob-
structio morbus fiens: quia nō aliam
habet durationem quàm durationem
suæ causæ, hoc est, causæ conti-
nentis.

De conditionibus sine quibus non.

C. A. P. XIX.

POtest aliquando neq; aliquid valde urgere, neq; causa, quæ prius abscindenda sit, adesse, tunc ad id, quod ordo postulat animum convertere oportet, hoc est, *ad id antè quòd, ad id cùm quo, & ad id post quod curari debet.* Vocant neoterici conditionem sine quâ non, quæ licet causa nō sit, est saltem impedimentum, sine cuius ablatione sanitas nunquam sequitur. Duo morbi, vel morbus & symptoma, vel duo etiam symptomata, possunt complicari, neq; vnum alterius esse causa, sed impedimentum duntaxat, seu conditio sine quâ non, quàm tãti facit Turisanus vt ad eam, tũm urgentis, tũm etiam causæ, considerationem reducat. Nam & quòd magis vrget, & quòd causa est, ideò prius curantur, quia sine ijs alterum curari nequit, Verum animaduerte-

re debuerat aliud esse id finè quò al-
terum *rectè* curari nequit, aliud id fi-
nè quò *absolutè* curari nequit. Sinè
ablatione vrgentis, aut finè ablatione
causæ, non *rectè* quidem, sed per
medias difficultates, per media peri-
cula, medeberis. At finè ablatione ve-
ri impedimenti, nullò modò curare
poteris. Hoc exemplis fiet manife-
stum. Siquis inflammationem pati-
tur, cùm vrgētissimus superuenit do-
lor, *rectè* curabis si prius dolori incū-
bas. Si verò non incumbas, sed in-
flammationem solam respicias, eam
quò ad poteris cohibendo, forsitan
sanabitur eger, verum non nisi cùm
difficultate, & periculò, cùm difficul-
tate quidem quoniam dolor tra-
hens inflammationis materiam auge-
bit; cùm periculò: quia vires à dolo-
re dissoluentur. Ceterum & tractio-
nem diuersionibus, & virium lapsum
refectionibus, corrigis. Præpostera fa-
teor est curatio, sed quæ nō est impos-
sibilis. Rursus si ventriculi adsit inap-

petentia, propter materiam, quæ illuc à capite descendit, humoris descensum prius prohibere conuenit, si rectè curare velis: sic enim à causa incipies. Sin, contempta causa, effectui, hoc est, inappetentiæ medeare, nempe abscindendo, abstergendo, euacuando, & corroborando. Succedet aliquandò vt appetentia reuertatur, difficilis tamè est ista curatio, & quæ timorem recidiuæ relinquit. Sic habes contempto èò quòd magis vrget, & cõtèmpa causa curationes quidem, sed præpostereas, at si præsens adsit impedimentũ, seu conditio finè quæ non, profectò nec præposterè, nec alio modo, quidquam assequi poteris. e. g. Vlcus cauum: neq; enim vlcus cavitatis causa, nec vlcus cavitatis dici potest, neq; alterũ, altero longè magis vrget, & tamen vlcus curationi cavitatis impedimento est, adeò vt quãtũuis cavitatem carne adimplere satagas, nunquam id efficies nisi parte vlcèrata prius ad mediocritatem

tem reducta ; atq; ita habes impedimentum in vlcere cauo, hoc est , in duobus morbis, sunt enim teste Galéno vlcus , & cauitas duo morbi quia cauitas & vlcus diuersas exigunt curationes videlicet vlcus vnionē substantiæ, & cauitas substantiæ regenerationem . Præterea cauitas sine vlcere , & vlcus sinè cauitate possunt subsistere, quando ergo duo ita se habent vt alterum sinè altero subsistere possit diuersæ res sunt . Si vero queras quis nam morbus sit cauitas, profectò si pars aliqua tota ablata est, erit morbus in numero, poterit esse morbus in figura si figuræ vitio actio lædatur . Vniuersim autem dicetur morb⁹ in deminuta magnitudine quoniam saltem portio aliqua similis membri deficit.

Sed ad susceptum prius iter reuertamur, si duo morbi sint eiusdem speciei, nunquam vnus alterius est conditio sinè quâ non : etenim vnus non impedit curationem alterius, vel er-

art. med.
c, 52.

go debent esse specie diuersi vel toto genere . diuersi specie . e . g . tertiana cū quartana, aut cū quotidiana, & tumores præter naturam, Erysipelas phlegmonodes, schyrrus ædematodes & alij similes. Similiter si vlceri, quòd est morbus in compositione, adsit phlegmon, aut Erysipelas, qui etiam in cōpositione sunt morbi . sed tamen specie diuersi. Eodē modo vulneri Epigastrij accidit exitus Omenti, ita vt duo sint morbi fere eiusdem generis non eiusdem speciei: est enim exitus Omenti morbus in compositione vitiatę figurę quemadmodum etiam vulnus .

Quòd autem diximus de duobus morbis dicemus etiam de morbo, & symptomate: nām aliquādo symptomati occurrimus, non quia magis vrget: (neq; enim semper magis vrget) sed quia sinē symptomatis ablatione morbus auferri nequit. Sordities in vlcere vlceris est symptoma, vlcus morbus, quis autem, non abster-

sa prius sorditie, vlcus curabit?

Possunt etiam duo symptomata si mul concurrere siuè ea sub eodem sint genere, siuè sub diuersis. Tria sunt symptomatum genera, quædam enim consistunt in actione læsa, alia in excretis, alia in qualitate mutata. Quando igitur vigilia, & deliriū complicantur, vtraq; sunt symptomata in genere læsæ actionis, & tamen nō possumus sedare delirium ni prius somnum conciliemus. *Quòd si somnus delirium non sedat*, inquit Hippocrates, *mortale*. Ecce symptomata eiusdem generis. Si quæras symptomata diuersi generis, quæ se impédiant in curatione, considerato ægrum, qui inappetentiam simul patitur, & alui fluxū, alui fluxus symptoma est in genere excretorum immodicè, inappetètia symptoma est in genere læsæ actionis, non potest tamen alui fluxus curari nisi curetur inappetentia. Exemplum etiam tibi sit in diabete sitis, & vrinæ profluuium: nam profluuiū est sym-

2. aph. 2.

proma in genere excretorū immodi-
cē, fitis est in genere lese actionis, quis
autem vrinæ profluvium sanabit non
sedata prius fiti?

De duobus pariter urgentibus.

C A P. XX.

H Actenus facilis fuit doctrina,
& leniter fluens, quam Galeno
acceptam refero, nempe primò in-
choandam esse curationē ab eo quod
magis vrget, secūdo loco ab eo quod
se habet veluti causa, tertio ab eo
quod ordo postulat, hoc est, à condi-
tione finē qua non. Cæterum vt hæc
facilia sunt, ita redduntur difficilia, si
duo simul adsint quæ grauitè vrge-
ant, si duæ causæ quæ sibi inuicē sint
causæ, si duæ conditiones finē qui-
bus non, quæ se mutuo impedian-
t. Agamus primò de duobus vrgenti-
bus, quorum, si alterum superet, cu-
ratio ei adhibenda est, ea tamen le-
ge, quam fanciuit Galenus, videli-
cet,

cet nē quòd reliquum est contemnas.

3. sanit.

Itaq; curatio adhibenda est quæ vtrumq; respiciat, magis tamē id quòd est maius, Non est autem maioris ratio in omnibus vna, sed aliquandò ex rei dignitate, aliquandò autē ex propria ipsius essentia. Exemplum habes apud Galenum in lassitudinibus: nam lassitudinem phlegmonosam ulcerosæ dignitate præfert. si igitur vtraq; pariter vrgeat phlegmonosa quidem præcipuam sollicitudinem ad se trahet, vt pote dignitate pollens. Si verò ulcerosa plurimum phlegmonosa parum, à naturali habitu recessit, æstimare oportet, num tantum ulcerosa superest magnitudine, quantum phlegmonosa dignitate, an minus, an magis & sic ad id quòd pollet conuer- ti. Quod si pariter pollentes videris, pari studio est vtriq; consulendum. Hęc est Galeni doctrina, qui pro coronide hæc verba adiungit: *Atq; hæc ratio perpetua sit omnium coniugatorū affectuum.* Cuperem tamen vt ille

tuend. c. 9.

8. met.

c. vlt.

3. san. tu.

loco cita-

to.

me, aliquo saltem proposito exēplo, doceret, quomodo vtrumq; simul affectum pariter vrgentem pariter etiā curare oporteat, quòd quoniam non præstitit, pro viribus præstare contentam. Quando duo valenter, ac fere equaliter vrgent cōsiderare oportet an vtrumq; secum præsens habeat periculum, an vtrumq; futurum, an alterum præsens, alterum futurum.

Rursus quando vtrumq; periculū est præsens, vel vtrumq; vñam, & eādem curationem expostulat, vel vnū quòdq; diuersam. Si vtrumq; eandē exigit curationem, facilis est via. e.g. in muliere quę menstruorum redundantia laborans simul diarrhæam patitur. His duobus affectibus, quorum vtrumq; valdè vrget, vñā dabitur curādi ratio in genere, nempe astrictio, quòd si in specie aliquantulum euariant non ita tamē vt inuicem aduersentur, vti sunt in diarrhæa clysteres, in menstribus immodicis iniectiones, aut pessaria. Cæterum quę per os su-

muntur ita conueniunt vni, vt alteri aliqua ex parte conueniant, diuretica purgationes menstruas ab vtero diuertūt: per ea enim curauit Galenus Boethi vxorem. Alui fluxui etiā prodesse possunt quatenus vrinam multiplicando, deiectionem parua efficiunt, vt colligimus ex Hippocrate.

*de pred. ad
pestum. c. 8*

4. aph. ult.

Si vnumquodq; vrgentium diuersam, & pene contrariam curationem expostulat, difficilioris est negotij. Vt si ob aceruatos putridos in ventriculo humores caput grauissimè doleat, & simul ob eosdem ad intestina fluētes, desynteria premat. cōueniet cephalalgiae reuulsio ad inferiora, desynteriae autem ad superiora. In his angustijs debet Medicus per interual la nunc ad hoc, nunc ad illud animū conuertere, prout videatur nūc hoc, nūc illud malum magis augeri, ita tamen vt quando vni occurritur, alterius ratio quēpiam habeatur. Vt si cucurbitulae affigendę sint ob capitis dolorem nē ad inferiora nimis descen-

Castrens.

H

dant,

dant, sed scapulis, aut saltem ad partem quæ renibus superstat affigatur. Si vero aliquando intestinorum dolor, & multitudo excretionum in intestinis augeatur, per vomitum quidem esset reuulsio peragenda, nihilominus, quia dolor capitis adest, contētus debet esset Medicus ijs auxilijs quæ descensum humoris ad intestina prohibent, & ablutionibus, quæ id quod descenderat abluant & extrahant. Hoc efficient tum cibi, tum medicamenta incrassantia, & astringentia, clysteresq; abstergerendi vim habentes: interim tamen, nè retenti humores vaporibus caput repleant, oportet vt caput corroboretur, & hypocrusticis materia inde repellatur. Tenēda præterea sunt in ore ea, quæ ascensum vaporis prohibent, vt est conserua rosarum, ex sorbulis, ex ribes, aut ex ijs extractum, quod gelu cōmuniter appellatur, confert & diacodion & pastilli ex diatragacantha. Atq; hæc de vrgentibus quæ

præsens habent periculum.

Si vero duo vrgentia concurrant, quæ futuram noxam minentur, in his similiter conueniet spectare, an vtrumq; eadem curationem exposulet, vti catarrhus fluens ad oculos, & ad aures aut ad pulmones, quorū primus cecitatem, alter furditatem, tertius phthysim minatur, omnes tamē possunt vno & eodem ictu superari.

Aliter vero si eius fuerint naturæ, vt vna & eadem curatione non corrigantur. Exemplum habes apud Hippocratem. Nam suppressæ omnino hæmorrhoides possunt vel hydropē adducere: quia (vt Galenus vult) regrediente ad iecur sanguine suffocatur iecoris caliditas velut ignis ex cōgerie lignorum. quod si in illo viscere calor naturalis desit, sanguificationis opus non perficitur, atq; ita fit hydrops, quod si vis hepatis possit sanguinem ad superiora reijcere propulsabit illum ad thoracem, inde per sputū exiet, & fiet sanguinis sputū ad

6. aph. 12

7.aph.15

quòd, teste Hippocrate, sequitur puris sputum, & ad hoc Phthisis. Hoc accidit ex hæmorrhoidibus suppressis, ex eisdem autem superfluè fluentibus, hepar, velut ex omni alia superflua sanguinis euacuatione, debilitatur, ac proinde periculum est nè hydrops sequatur. Ecce periculū hydropis tam ex retentis quàm ex fluentibus hæmorrhoidibus, ad quòd sapiētissimus Hippocrates animaduertēs, iubet vt saltem vna relinquatur, & sic neq; omnino sanguis retinebitur, neq; superfluè euacuabitur. Vrget igitur duplex futurum periculum. Similiter si mulier obnoxia sit, tum hystericiis, tum nephriticis passionibus. Vtrumq; malum vrget, non in præsens, dum illa est extra hos affectus, sed in futurum: quia eos, iure optimò, timet. In hoc etiam casu difficilis est curatio, nam si vitiosum humorem, nè ad vterum dilabatur, per urinarios meatus deducas, nephritim excitabis & calculo gignendo materiam

riam præstabis ; iterum à renibus ad
vterū reuellere si velis, vterinos con-
citabis affectus . In hac difficultate
diuretica fortia non erunt præter ra-
tionem: nam licet materiam ad renes
expellunt, eandem tamen à renibus
foras extrahunt, & in præseruatione
à calculo conuenire diuretica grauif-
simorum autorum est sententia, quā
nos, in nostro de Meteoris Microcos-
mi libro sumus amplexi . Sed alio e-
xemplo magis proprio libet ostende-
re duplicem morbum vrgentem, quo-
rum vterq; futurum malum minetur,
& vnusquisq; diuersam expostulet cu-
rationem . Si quando (vt accidisse
nouimus Illustrissimo Cardinali Bon-
zio) iecur tumore schyrroso, ex mate-
ria crassa, pituitosa facto, induretur,
& simul per aluum multa acria, bilio-
sa, adusta, excernantur . Schyrrus ie-
coris iam iam futuram minatur hy-
dropem ; humorum acrium, & adu-
storum transitus erosionem intestino-
rum, ac valdè lethalem desynæriā,

quid faciendum? refrigerabimus nē partes excalfactas, quæ humores aduſtos ad inteſtina tranſmittunt? at ſic materia pituitoſa augebitur in ſchyrro iecoris. Nunquid materiā ſchyrri attenuabimus? at ſic fluxū acrem augebimus. Poſtulat recta metho-
 dus, vt inſrigidationi prius incūba-
 mus: neq; enim ex omni refrigerā-
 tione pituitoſus humor augetur, ſed
 ex ea, quę cruditatibus gignendis oc-
 caſionem præbet. Dum autē hæc in-
 tus gerimus, non erit inconueniens
 iecori topica medicamenta attenuan-
 tia, & reſoluentia adhibere. Ita ta-
 men, vt hæc topica non excedāt: nām
 in iecore, vbi non deefſt ſanguis, pote-
 rit aliqua pars aduri, adeò vt ex ſchyr-
 ro fiat cancer.

Vltimò poteſt vrgere aliquid in-
 præſens, aliud in futurum, & hæc duo
 etiam poterunt eandem curationem
 expoſtulare. Habes exemplum in
 Antipatro Medico, qui & difficulta-
 te reſpirandi, & palpitatione ſimul
 labo-

laborabat , difficultas respirationis suffocabat ægrum , palpitatio vero syncopem minabitur . Vtrumq; deobstructis arterijs pulmonis curari debuerat , ille tamen : quia ægritudinem , præ in curia , augeri permisit , exolutus obiit .

Aliò modo vnũ in præsens , aliud in futurum vrget , & diuersas expostulant curationes . Accipè mihi corpus , cuius substantia , tum propter spirituum tenuitatem , tum etiam propter meatuum raritatem , sit (vt Galenus appellat) dissipabilis , vel exhalabilis , vel quòd sit defatigatum ex intempestiua exercitatione , vel potu , vel venere , vel curis & sollicitudinibus (quæ adnotare solitum esse Hippocratem refert Galenus) & sic affecto corpore , homo febricitare incipiat . Ratione febris , quæ in præsens vrget , euacuatio debetur , ratione imbecillitatis virium , quæ vrget in futurum , cauere debet Medicus à sanguinis missione , quòd nos passim admonet Ga-

12. meth.
c. 5.

3. epid. sec.
1. com. 2.

I. aph. 12

II. meth.
c. 14.

lenus. In hac contrarietate, licet re vera virium sufficiens magnitudo, in primò statim morbi ingressu, comprehendendi nequeat, tamen, ex Galeni cōsilio, *si non possumus earum quantitatem exquisitè inuenire, posse tamen nos artificiosa quadam coniectura ad veritatem proximè accedere nemo inficiabitur*. Coniectura igitur facta, Galeni oraculo, quid agendum sit docemur. Nàm si iuuenis *triginta annos sit natus, sed laxus & mollis, & pinguis, & albus, ac gracilibus, venis, huic planè aut sanguinem non mittes, aut parùm detrahes, & omnino quidem non mittes in tempore æstatis, & regione æstiosa, & cœli statu calido, ac sicco, parùm detrahes in alijs anni temporibus, tum regione, tum cœli statu*. Timendum igitur in huiusmodi hominibus est nè vires euacuationem tolerare nequeunt collabantur, & cum penitus cogimur sanguinè mittere, (quoniam adest febris putrida quæ pro hypothesis habet obstructionem, & putredi-

tredinem) obstruēctio, & putredo vlti^{or}em, per alia remedia, curationem expostulant, nec sola sufficit sanguinis missio, ideò non est mittendus ita copiosè sanguis vt necessitas postulare videtur, *sed reponi aliquid debet ad curationis spatium quò minus intempestiue nutrire necessitate vlla cogamur.*

Cæterum hoc quòd de sanguinis missione dico, de purgante medicamento dictum puta. Sed quoniam diximus in sanguinis missione, citra id quòd morbo debetur, propter virium imbecillitatem, sistendum esse, interrogabis, quæ nam sit purgatio quæ huic deminutæ sanguinis missione respondere possit? nam Galenus hoc negare visus est quandò sic ait, *quòd semel in ventrem deuoratum est medicamentum, quò minus omne deuoratum sit, fieri non potest: neq; possibile est, vbi plusquam conueniat iam purgetur homo, partem oblatis auferri. At in sanguinis missione summum id bonum est, euacuationem, dum voles posse*

*de rat.
cur. per
sang. miss.
c. 18.*

Castrens.

sistere,

sistere, ac rursus quò videntur tempore fluere sinere, quò ad usq; rectè habere appareat. Attamen non colligimus ex his verbis non esse in manu nostra purgationem deminutam facere, colligitur quidem magis tutam esse missionem sanguinis, quàm purgationē, & maiore circumspectione esse opus ad exhibendum pharmacum purgās, quàm ad mittendum sanguinē: siquidem venæ sectione perindè Medicus utitur ac si equum habenis regat, quem possit ad libitum cohibere. At purgatio est veluti saxum è manu eiectum, quòd iterum recuperare est impossibile. Cæterum si velis deminutæ sanguinis missioni purgationē æquiparare, id coniectura quadam assequi poteris: quamvis enim, ut Galenus multoties ait, *nihil magis coniecturale facit artem nostram quàm remedium quantitas*, nihilominus, sicut superius de viribus diximus, ita nunc de remedijs dicendum est, posse nempe nos ad rectam mensuram

*de sang.
miss. circa
10, & saepe
alibi*

arti-

fit si materia turgeat, aut si sit iam cō-
cocta, verum inanis est isthæc inter-
pretatio. Nàm in primis, principium
est tempus cruditatis nec in eo potest
esse facta concoctio. potest, inquit
Musa, si principium accipiamus non
prò tēpore cruditatis, sed prò primis
tribus diebus vt accipit Galenus in
libro de crisibus. At quàmuis ita ac-
cipiat non est materia morbifica ita
concoctu facilis, vt in primis tribus
diebus possit cōcoqui. Deindè quòd
nec de turgente nec de concocta lo-
quatur patet quoniam in sequētē a-
phorismo rationem assignat cur in
principijs sit purgandum, videlicet,
quia tunc symptomata sunt mitiora,
vndè rectè idem Hippocrates alibi,
purgare iubet ante septimum, sin mi-
nus non nisi post decimum quartum,
vt videlicet effugiamus tēpus in quo
morbus acutus cōsistit, ac viget: nàm
ante decimum quartum non posse
morbum concoqui, Galenus scriptū
reliquit. Nec Musa Galenum fau-
torem

*Hip. &
Gal. 4. rat.
vlt. in
morb. acu.
lib. 64.*

to-rem habet: quippe Galenus nec de
turgente, nec de concocta materia a-
phorismum intelligit : siquidem ait
*melius est in principijs euacuare, quo mi-
norem iam factam materiam facilius
natura possit concoquere*. Certè si ma-
teria est turgens, non debet euacuari
deminutè ita vt pars eius relinquatur,
similiter si est cocta, non est cur par-
tem relinquamus, quæ postea conco-
quatur. Demum Galenus prima die,
secunda, & quarta, & interdum quin-
ta medicamentum se dedisse fatetur.
Hoc Musa interpretatur fuisse factum
reuellendi causa. Sed quid prohibet
fieri etiam euacuationis ergò? Num
quia dum materia morbi est cruda,
bonus succus simul cum prauo exta-
hitur? placet mihi Vallesij responsio.
Hoc quidem non admodum est cer-
tum, sed demus certum esse, non ne
tunc virtus aggrauatur & purgatione
leuamen accipit? sæpè venæ sectione
plus laudabilis, quam corrupti san-
guinis extrahitur, & tamen venæ se-

ctione ægrum videmus subleuari.
 Alij argumentantur ab inflammationibus ad materiam febrilem, nam inter hæc duo magna est proportio, vt Galenus sæpissime docet, cum ergo Hippocrates dicat, *quicumq; ea quæ inflammantur statim morborum inter initia medicamento soluere conantur, ij non solum ab intensa, inflammataq; parte nihil adimunt, cum non cedat, obsequaturq;, quæ adhuc cruda est affectio, verum quoq; & quæ morbo resistentia, & sana sunt absument colligantq;, & cætera, quæ prosequitur, docet inflammata partem non esse tempore cruditatis euacuandam. At ego licet similitudinem inter inflammationem, & materiam quæ in venis putrescit admittam, paritatem tamen non recipiam: materia enim inflammationis in venis existit capillaribus, febrilis autem humor in vasis amplissimis, considera ergo quàm facilior siteductio à venis amplis, quàm ab angustis.*

Gal. 3. de
 presag. ex-
 puls. c. 6.
 & 1. diff.
 feb. c. 6.
 4. acut.
 16x. 22.

Sed nè in longum producam ea quæ ab alijs fatis sunt inculcata . Verissimum censeo in principijs morborum ante quàm appareat concoctio, non solum cōuenire pharmacum leniens, lubricans vè, quòd Musa quasi precario concedit, sed etiam catharticum, hoc est, electiue purgans, ea tamen moderatiōe vt non intendamus totam materiam euacuare, sed eam (vt cū Galeno loquar) minorem reddere . Neq; ego, vt Vallesius, barbarorū doctrinæ ita infestus sum, vt mihi displiceant vocabula quibus rem hanc exprimunt, nempè conuenire in principijs minoratiuam purgationem non vero eradicatiuam, neq; etiam admitto Ioanni Brauo non minus fortia debere esse medicamenta minoratiua, quàm sint radicatiua, teneo tamen. (cū sint multi medicamentorum gradus) media quadam via procedendum esse, neq; prorsus ad lenientia, neq; ad vehementio-

Castrens.

ra

ra accedendum, sed catholico, diaphinico, & similibus vtendum.

Nec vero Hippocrati refragamur, qui concocta medicari iubet, immò vero cum Medicus ita facit naturam rectè operantem imitatur, aut impotentem adiuuat. Sed natura multoties grauata expellit in principio, aut forsitan grauata nō expellit: quia videlicet non potest, Medicus autem non solum imitatur naturam sed errantem corrigit, non potentis autem defectum supplet. Dices fortasse nūquam à natura expelli in principijs nisi id quòd turget, immo cōtrarium verū videtur. Nàm humor turgens naturæ vim supererat nec eidem obsecundatur.

Aduertere autem oportet, ad id quòd superius dixi, nèpe ante quàm appareat concoctio esse exhibendum pharmacum: quoniam si incipiat materia concoqui non est natura à suo opere dimouēda, nisi forsan aliquòd
vrgens

urgens valde magnum adfit, à quò
vniuersa methodus præuertatur. Et
hinc colliges purgationem in augmē
to, atq; etiam in statu posse fieri si co
gamur à validissimo urgēte: neq; e
nim tūc Hippocrati aduersamur qui
quietem in vigore morbi habere iū
bet, quippe Hippocrates legitimam
ibi curationem docet, non coactam
qualis est quæ fit ab urgente. Pur
gationem verò in principio factam
licet multi coactam appellent, quip
pe non nisi magna urgente multitu
dine fieri debere asserunt, ego regu
larem, legitimamq; , (si nō adsint a
lia contraindiantia, vti magnus ca
lor, siccitas, & linguæ nigredo) ap
pellabo. Et cū Manardo existimo
& Hippocratem, & Galenum, si me
dicamenta benigna, quibus nos abū
damus, haberent nobiscum sensuros.
Cūq; Galenus purgationem crudo
rum tormina & erosiones, & animi
deliquia, creare dicat, si videret ex
rosarum violarumq; infusione syru-

A. Jan. 1786.

c. 5.

pos paratos, si rheubarbarum, & alia benigna contemplaretur forsitan palinodiam caneret, cum vero dicat, quandiu crudi sunt humores notatu dignum nihil extrahi, etiam hoc ad violentiam medicamenti refert: quippe deterretur natura à pharmaco violento, cedit autem benigniori, quòd animaduertit Amatus Lusitanus.

in fine est.
2.

Sed dices euacuatio à natura facta in principio non nè est symptomatica? cur ergo naturam in ea imitabimur? symptomatica quidem est, si absolute spectemus id quòd natura deberet agere, nempè prius coquere, postea euacuare. coeterum addita circumstantia, ut scilicet materia adeò sit multa, quæ non possit à natura concoqui, profectò consulto à natura est factum quoties eam immittit.

Receptui igitur canere oportet, diximus pharmacum minorem reddēs materiam exhiberi debere, quando mor-

morbus præsens vrget, & suspicio est,
nè augescante eo, vires collabantur.
Sed vertite nunc vos in contrarium
euentum, & quærite, si vires in præ-
senti langueant, morbus vero futuræ
longitudinis signa secum habeat, ita
vt periculū ex debilitate sit præsens,
ex morbi longitudine futurum? In
hoc casu minoratiuum pharmacum
vires respuunt: quippe, vt dixi non
lenituum, sed catharticū esse debet,
ac proinde inter magna remedia cō-
numerandum. Galenus, si exitialis
morbus est, nihil mouere audet, sit
ita, si certi exitij signa adsint, quòd
nos suo loco quomodo intelligendū
sit pertractabimus. Sed demus mor-
bum esse malignum, hoc est, eum
qui (vt idem Galenus alibi scriptum
reliquit) periculosus cū sit, spem
tamen salutis non adimit. In eo casu,
quoniam debilitas nos deterret, à me-
dicamento, materia vero purgatione
posset minor & subinde coctioni ma-
gis apta reddi. Galeni consilio adiu-
Castrens. I 2 tus

2. aph. 29

1. prorrh.
14

9. meth. 6.

10

tus ad euacuationem quàm Medici græce Epicrasim vocant mē conferam: *oportet namq; ubi indicationes ita sibi aduersantur, & paulatim quòd vitiosum est euacuare, & paulatim inuicem quòd salubre est reponere*. Ita in curatione Illustrissimi Marchionis cum magno artis Medicæ decore, & communi omnium applausu, felicissimoq; in valdè periculosa ægritudine euentu, præstiti.

Itaq; quemadmodum in venæ sectione, & purgatione moderatam quādam viam dum vires, & morbus inuicem aduersantur suscipiendam ducimus, ita etiam & in victu. Quapropter, cum virium defectum vel adesse videmus, vel futurum ex signis suspicamur. Si inquam, vt Hippocrates admonet, vrina in corpore debili cruda sit, & timorem iniiciat egrum morbo ferendo non suffecturum, tunc (vt est eiusdem oraculū) considerare oportet *an ager sufficiat cum victu perdurare ad morbi vigorē*.

Porro

2. prog. 31.

1. aph. 8.

Porro de cibādi rōne respectu viriū,
& ægritudinis, plura apud Galenum
quā̄m vt hic referre queā, reperies.

1. aph. 17.
¶ 2. de
vict. acut.
ferè per
totum.

De Causis quæ sibi inuicem sunt causæ.

C A P. XXI.

MOrbum esse aliquando morbi
causam, & experimento, &
Galenī testimonio constat, vt cūm e-
rysipelas, vel alia quælibet inflamma-
tio febrem concitat. Aliquando cau-
sa à morbo differt, vt quando humor
contentus in venis febrem accendit:
quippe nō humor sed febris morbus
dicitur. Possunt igitur duo morbi
sibi inuicem esse causæ, vti si conti-
nui solutio inflammationis sit causa,
& rursus inflammatio causa solutio-
nis. Quòd continuitas soluta inflam-
mationem suscitet manifestum est:
quippe, mediante dolore, naturam
mouet ad mittendum sanguinem in
partem dolentem. Deindè quòd in-
flammatiō soluat continuū, id si non

de morb.
diff. c. 7.

Castrens. 1 3 *aliun-*

aliunde at saltem ex dolore, quē comitem habet, demonstrari potest.

Possunt duo symptomata causæ vicem habētes inuicem sibi esse causæ, vt dolor ex vlcere in intestinis potest fluxionē augere, fluxio ad inuicē dolorē. Potest & morbus esse causa symptomatis, & inuicem symptoma esse causa morbi. e. g. si morbus in intemperamento cerebri, nimirum siccitas, quæ est morbus intemperamenti sit causa vigilię, quę est symptoma, & ad inuicem vigilia sit causa siccitatis cerebri.

Duo præterea quæ nec sint morbi nec symptomata possunt esse causæ, & sibi inuicem causæ, vt humor in capite existens descendens ad ventriculum, auget humorem ibi præternaturam congestum, & humor præternaturam in ventriculo acervatus, poterit augere humorem excrementosum in cerebro existentem, quod Hippocrates scriptum reliquit.

In his omnibus oppositionibus, si
quid

*lib. de loc.
in hom. &
Gal. 2. de
loc. affect.
c. 7.*

quid est quod magis vrgeat, id præcipue Medici rapiet considerationē, siue sit morbus, siue symptoma, siue causa morbi. Propterea dolor symptoma grauissimum virtutē summo-pere offendens indicando vincit. Dolor, inquam, valde magnus: quippe citra magnitudinem non proster-nit vires, vt si in corpore plethorico, propter dolorem mediocrē, sanguis trahatur ad partem nobilem, nempe ad caput, tunc quidem dolor, licet sit causa inflammationis, non resoluit iccirco ad inflammationem, quæ doloris est causa, non ad dolorem, qui causa fuit inflammationis mē con-uertam.

Si autem in intestinis dolor fluxio-nem augeat, & fluxio augeat dolorē, tunc ex vlcere dolor augetur, qui nō potest esse exiguus, tū ob acutissi-mum illius partis sensum, tū ob trā-situm materiæ à quò augetur, & sic necessario magnus. In hoc discrimi-ne dolori occurrimus, vlcere cōtem-

pto . Non nè oleum iniicimus? maximè, at oleo vlcera fordescere scribit Galenus. Ita est, sed nullam vlceris curam nos gerimus eo tempore, quo dolor nos vocat; Sed quorsum oleo vtimur in doloribus? quia nempe autore Galeno oleū vlcera lenit, quæ & si fordibus inficiuntur, cesset dolor, & abluendi erit tēpus. Si quæras quomodo dolor fluxionem proritat, respondet Galenus id fieri *natura excernere, & expellere causam doloris properante, ut verò hoc faciat sanguine, & spiritu locum implente*: nam non mituit id dūtaxat quod oportet, sed agit quantum potest, & sic super abundat inflammationiq; gignendæ præstat occasionem. Alia etiam huius rei potest adduci ratio, nempe partem sè sè ob dolorem comprimere, ac subinde sanguinem spiritumq; à vicinis partibus compressione attrahere. Itaq; non erunt plures trahendi modi quàm tres à Galeno traditi, calor, vacuum, & proprietas trahendi.

3. meth.
med. c. 2.

6. 4. c. 1.

2. simpl.
med. fac.
c. 5.

3. aph. 53.

6. de usu
part. c. 15.

di. immò duo , nàm calor ad vacuū refertur : nec enim aliter quàm resolvens substantiam, cui inest, aliam denuò conuocat, ad vacuum etiam referetur dolor , si fiat ob compressionem : siquidem ad implendum id, quòd compressione vacuatur, aliud aliunde confluit.

Quando verò duæ causæ, quæ non sunt morbi, inuicem pugnant. Vt excrementa cerebri, cum vētriculi excrementis, prius ventriculum purgare oportet: tūm quia facilius est purgatio ex primis illis vijs, ad quas medicamentum totam suam vim habēs accedit, quod ex Galeno addisces, qui leuissimis medicamentis ventriculum purgat. Tum etiam quia plures, & magis continui, in ventriculo, cumulantur humores, quos & statim, & frequenter, euacuare conuenit: nàm, vt inquit Hippocrates, *fieri non potest quin cibus denuò ingeratur*, cibus autem denuò ingestus facilè in humores, quos reperit, conuertitur.

Castrens.

Hinc

7. meth. 8.
11

lib. de loc.
in homin.

2. aph. 10

Hinc oritur Hippocraticum prouerbium (ita licet appellare) *impura corpora quo magis nutries magis lēdes*. Atq; hæc de causis inuicem agentibus.

De conditionibus quæ sè mutuò impediunt.

C A P. XXII.

COntingit etiam duo, quæ pariter vrgent, nec inuicem sunt causæ, esse tamen conditiones sine quibus non, & sè mutuò in curatione adeo impedire, vt prorsus quid nàm ordo postulet, & quid ante quòd, quid cùm quòd, quid post quòd sit curandum ignoremus. Celebre habemus huius rei exemplum apud Hippocratem his verbis. *impedimentum in cruenta spuentibus tempus anni, pleuritis, bilis*, quam sententiam Galenus exponit, quasi hæc tria sanguinis missionem impediunt, nempè *anni tempus*: quoniam propè canis ortum à

venę

6. epid. sec.

3. text. 44.

venæ sectione cauemus ; *bilis* : quia biliosis etiam venæ sectio nocet nè biliosus humor, extracto sanguine, magis effrenis reddatur ; *pleuritis* etiam : quoniā si cūm pleuritide, sanguinis sputum adsit, sanguis mittendus est iuxta regulas pleuritidis, non iuxta regulas missionis sanguinis. Ingenue tamen loquar, hæc Galeni interpretatio partim erronea est, partim violenter extorta. *Erronea*, quoniam & sub cane, & biliosis hominibus venam secamus, neq; hoc est nouum, secamus autem cūm modératione, & quod Galenus, in sanguine extrahendo, admonet, rationem habendam esse regionis etatis, & anni temporis, magis pertinet, ad mensuram euacuationis, quā ad eandem omnino impediendam. Profecto Galenus in calumniā incidit, quā alijs inferebat, qui nec spontaneas sanguinis euacuationes imitari volebant. Nunquid nō fiunt æstate plurimæ hæmorrhagiæ ? nunquid non sanātur æstate ægri per

Castrens. spon-

spontaneas sanguinis euacuationes? cur ergo eodem tempore nō licebit imitari naturam? Reddi autem bilē effrēnem euacuato sanguine, licet concedatur, hōc solum inferuiet, vt moneamur, moderate, vbi peccat bilis, sanguinem mittendū esse, & A. uicennam dicentem *caue nē agram ad alterum duorum perducas, aut frigidorum incrudationem, aut cholerico- rum ebullitionem*, ita intellige vt non omnino à venæ sectione abstineas, sed paucio- rem sanguinis quātitatem extrahas, quā extraheres si sinē bilis commercio, peccaret. *Violenter extorta* quia secare venam prò ratione pleuritidis ex hōc, aut ex illo latere non est impedimentum : nām ex quocumq; latere venā secemus, semper sanguinis sputum rectē curabimus. Quippē Galenus sanguinem in sputo cruento bis, & ter, ex vena cubiti, extrahi iubet, neq; an' ab hōc, an ab illò latere id fiat sollicitus est.

Laudādus hōc loco est Vallesius,
qui

lib. 1 fen.
4. c. 20.

syneth.
6. 8.

qui ita verborum Hippocratis veritatem attigit, ut nihil verius dici possit. Intelligit ergo impedimentum, non quod missioni sanguinis, sed quod curationi simpliciter obstat: quasi diceret Hippocrates, cum quis sanguinis sputo laborat, tempus anni, aut valde calidum, aut valde frigidum impedimento est quo minus recte curetur: quia uterque temporis excessus, frigus, inquam, & calor sputum cruentum auget, frigus rumpēs, calor laxans. Bilis deinde expostulat usum expurgantium, quæ aperientia sunt, & irritantia. Tandem pleuritis non aliter curari potest, quam excreando, neque sanguinis sputo quicquam magis confert quam thoracis quies, adeo ut hoc morbo laborantibus ne quidem loqui permittamus.

Quod Galenus met alibi fatetur iniquiens, etenim contraria indigent curatione sputum sanguinis, & pleuritis. 1. aph. 16

Porro cum plures sint modi qui-
Castrens. bus

*lib. diff.
sympt. c.
ult. & 4.
loc. aff. c. 5*

*5. meth. c.
2.*

bus sanguinis sputum fieri contingit, omnium curationi hæc tria impedimenta obstant. Sunt modi in primis tres, à Galeno traditi, vnus dicitur anastomosis, hòc est, osculorum venarum apertio; alter diæresis, hòc est, venarū ruptio; tertius diabrosis, hòc est, corrosio; quartum addit idē Galenus nempe diapedesin, hòc est, trās colationem, siue transfudationem. Asclepiades anastomosin, & diapedesin negabat: quia sanguis crassior est quàm per exiguos meatus, & angusta nimis vasorum oscula egredi possit. Verum deceptus fuit: nam sanguis aqueus, & serofus potest per meatus transcolari, potest & per venarum oscula egrediens viam sibi dilatare nō aliter ac ruptis aggeribus magno impetu fluuius erumpit.

Igitur fluenti sanguini per anastomosin obest tempus anni calidum, vt etiam obesse potest fluxui qui fit per diapedesin: calor quippe laxās meatus omnes aperit, adeò vt transfudationi

tionī detur occasio, aperit & venarū oscula tūm quia laxantur earundem tunicae, tūm quia sanguis redditus calidior pūgēdo reſerat, hinc est quòd hæmorrhagiæ per nares multæ in æſtate calidiſſima accidunt. Fluxui verò sanguinis qui fit per diæreſin ſeu per ruptionem, frigiditas nocet: * frigidum enim venas frangit & tuſſim mouet, tuſſis concutiendo eaſdem rūpit. Habes quomodo anni tempus, tūm calidum, tūm frigidum ſputò ſanguinis obefſe poteſt. Aliud deindè impedimentum, videlicet bilis, corroſione ſua, impedit curationem fluentis sanguinis per abroſin: nām quæ dabitur medella ubi adefſt cauſa quæ ſemper malum auget? Sed accedamus ad pleuritidem quæ eſt impedimentum quòd ad præſens inſtitutum pertinet: nām anni tempus, eſt quidem conditio ſine quā non, quæ nocet ſputò, ſed ſputum non nocet inuicem anni tempori; bilis magis eſt ſputi cauſa quàm conditio. Sola pleu-

* Hipp. 6
epid. ſect. 3
text. 14

6. aph. 33.
 & alibi
 saepe.

ritis si cūm sputò sanguinis simul vigeat impedimentū, & porrigit, & accipit. Impediuntur quidem sē hāc duò ad inuicem, non tamē vnum alterius est causa, sed sola conditio sinē quā alterum curari nequit. Rem ita accipitò dūm nō intelligas mē loqui de sputò sanguineo, quem in pleuritide sanguinea sicut flauum in biliosa apparere dixit Galenus, sed de ægro tante qui prius vno ex prædictis modis sanguinem spuebat postea verò pleuritide fuit correptus.

2. caus.
 sympt. c. 4.

Hi duò affectus, scilicet cruenta spuitio, & pleuritis, sē sē inuicem augent, & præterea sē sē inuicem in curatione impediunt. Augent sē sē inuicem, quoniam pleuritis (teste Galeno) tussim facit, quæ spuentibus sanguinem nocet; rursus sputū sanguinis partes thoracis debiles & ad recipiendum faciles reddit, ac subinde facit vt pleuritidi materia copiosior subministretur. Impediunt sē sē in curatione, quoniam pleuritidem

non

non aliter quàm expectorantibus curabis, in quem usum oximelite vtuntur Hippocrates, & Galenus, & merito, cum enim sputum intus retentum (vt Galenus ait) possit suffocare, & interimere, eum cogimur prouocare, quod non nisi per tussim fieri Galenus notat, nempe si fuerit tenue, & ab initio exiguum, cum vehemente tussi, ubi verò concoctum, & plus, atq; crassius cum minore tussi. Hæc autem curatio contraria est curationi, quæ sputo sanguinis debetur, in quò affectu nihil magis commendat Galenus quàm omnimodam quietem: quippè iubet vt ægrotans nec magno vtatur respiratu, & semper silentium agat: quod si nec respirare, nec loqui licet, quātò magis metuenda est tussis, quæ teste Galeno, si vehemens sit, poterit vasa pectoris rumpere: nam, vt ab eodem * est dictum, sine vehemente thoracis tractione tussire nemo potest, vehementem autem contractionem excipit vehemens dilatatio, quæ crue

4. loc. affect. 6.8

5. meth. 6.8.

6. epid. sec. 3. com. 18.

4. loc. affect. citato.

ta spuentibus pernicioſa eſt.

1. apb. 16

Quàm igitur viam in hòc biuio cõ
ſtitutus Medicus accipere debeat nō
admodum conſtat. Galenus, qui hos
duos affectus contrarias expoſtulare
curationes fatetur, quaſi oſcitanter,
ait, occurrendum eſſe ei, qui magis
vrget. Verum ego Galeno offerrem
ægrum aliquem, in quò vtrumq; ma
lum grauiffimè vrgeret nec finè noxa
vnius poſſet alterum curari. Nàm ex
hæmoptoyſi periculū immineret nè
vita cum ſanguine funderetur, ex
pleuritide non expurgata ſtrangula
tionis diſcrimen. Vrgetur vtrinq; e
ger, vrgetur & Medicus prorfus con
ſilij inops.

Dum hanc difficultatem mecum
peruolutarem, occurrit in primis poſ
ſe aliquando vtramq; curationē con
uenire, nempè ſi materia pleuritidis
fit adhuc cruda, ac tenuis, ſi ſimul
ſanguis ob tenuitatem tranſudetur,
aut ob acrimoniam ſibi exitū faciat:
tunc enim tam pleuritis, quàm hæ
moptoyſis

moptoys in crassantia remedia expo-
 stulant. Pleuritis quidem vt per spu-
 tū facile educatur: quippè educitur
 per impulsū, videlicet per tussim. im-
 pulsus autem commodè prestatur v-
 bi aliqua adest resistentia sic saxum
 melius quam floccum proijcimus vn-
 de Galenus, *tenuis*, inquit, *humor cum*
subleuatus est inter tussendum ab spi-
ritu diuisus refluit. Hæmoptoys autē
 si (vti supposuimus) ob tenuitatem,
 acrimoniamuē, accideret, nullo com-
 modius fræno regeretur, quàm con-
 ciliata crassitie.

4. de loc.
 affect. c. 11
 10

12. d. 12. 2

Si verò materia pleuritidis non ob
 tenuitatē, sed ob visciditatem screa-
 tu difficilis sit, tunc quoniam nō pos-
 sumus non cruentò sputò, curatione
 pleuritidis, nocere: etenim vt dixi-
 mus oximelitide, & alijs incidētibus
 indigemus, moderatè id præstandum
 est, nec nisi præhabito prognostico
 tentandum: quippè licet in hoc casu
 deplorata res sit, nō tamen ita deplo-
 rata, vt omninò prognosticis relin-

Castrens.

K. 2

qui

qui debeat, sed sufficit consanguineis prius descrimen ostendere, ut saltem, si æger intereat, medicus culpa vacare cognoscatur. Duplex morborum lethalium genus statuo, quidam sunt prorsus lethales, ut hectica ultimi gradus, Phthisis, Cancer, quæ melius est non curare, apoplexia fortis quam solvere est impossibile, hos existimo à Galeno deploratos appellari, quos solis prognosticis relinquendos esse contendit. Alij sunt morbi qui maiori ex parte interimunt, ut febris pestilens, ut reliqua quæ signa habent ab Hippocrate dicta lethalia, in his, ex Celsi consilio, *melius est remedium anceps experiri, quam nullum.* propterea est quidem in his periculum prædicendum non tamen æger solis prognosticis relinquendus, sed aliquid christiana pietate peragendum, ut si possimus laborantem e periculo liberemus.

*Varij morbi in intemperamento simul
existentes quomodo tractandi.*

Capitulum XXXIIII

VNum, & idem intemperamen-
tum potest in diuersis locis di-
uersos morbos excitare, & tunc à par-
te affecta variæ summuntur indica-
tiones. Vt si inflammatio simul in re-
nibus, & in iecore, aut simul sit in pul-
mone, & in capite. Erunt morbi
complicati, non confusi: nam ex eo-
dem intemperamento morbi confusi
fieri nequeunt, quippè morbi confusi
in eodem simul loco sunt, duo autem
temperamenta, v. g. calida in vno &
eodem loco in vnū coalescent & sic
erit vnus morbus simplex, non duo
confusi. Itaq; complicata intempe-
ramēta si alterum sit in corde, aut in
iecore, alterum in quouis alio mem-
bro, semper aut iecoris, aut cordis
maior habenda est ratio: siquidē hæc
duo membra (vt autor est Galenus)

art. med.

c. 42.

Castrens.

K 3

vni.

vniuersum corpus immutādi vim ha-
 bent. Iccirco quamuis aliquando si-
 mul cū calida iecoris intēperie ca-
 put, aut renēs valdē incalēscant, &
 grauissima indē oriantur symptoma-
 ta, nempe ex capitis calore continūe
 vigilie, ex renibus nimio calore infe-
 stis diabetica passio, profecto nec
 sic, iecoris prouidētia omittēda est,
 sed ei summopere incūbēdum,
 quōd tibi facile erit: nām per ea quę
 intus assumuntur, nullam corporis
 particulam poteris infrigidare, quin
 iecur simul eodem beneficio nō gau-
 deat; exterius autem alterantia, &
 huic & illi parti possunt sinē nocumē-
 tō adhiberi.

Opposita intemperamenta, in va-
 rijs membris, complicatos efficiunt
 morbos. Frequentissimum est simul
 cū intēperie calida iecoris, frigi-
 dam adesse vētriculi, quōd Galenus
 adnotauit. Huius rei causam nō nul-
 li referunt ad Omenti inopiam, vtun-
 turq; comparatione ducta ab ijs qui

3. facult.
 alim. c. 16

Jam, in

2. 1.

in Epigastrio vulnerati fuerunt, quibus, ut Galenus ait, Omentum per vulnus exire debet, quod si exeat necessarium putrescit ex Hippocratis oraculo, quapropter diligenter est resecandum. Ex hoc vulnere, ut Galenus est testis, *patiens frigidum sentit ventriculum, minusque concoquit, ac pluribus operimentis extrinsecus eget, & maxime quando insigni, quod abscisum est, fuerit magnitudine.* Hinc probat Omentum calefaciendi ventriculum gratia esse factum, * narratque fuisse gladiatorem, cui aliquando ferè totum Omentum abscisum fuit, homo autem sanatus quidem confestim est, sed tamen adeo facile & patiebatur, & ladebatur à frigiditate externa, ut non sustineret nudum habere ventrem, sed lanis assidue esset obuolutus. Igitur cum sectio Omenti ventriculum, quasi hac veste spoliatum, frigidiores reddat, similiter, ex eadem pinguedine liquefacta, atque exhausta, propter nimiam incumbentis iecoris caliditatem, ven-

6. meth.
c. 4.

6. aph. 58

4. v. sup. art.
c. 9.

4. v. sup. cit.

tricus nudus, & subindè frigidus, reddetur.

Hęc comparatio explodenda est, nam ex vulnere relinquitur paucitas Omenti, neq; supponimus caliditatem iecoris, at in eiusdem Omenti liquefactione remanet lecur calidissimum vètriculo incumbens, quòd potest Omenti inopiam supplere.

Alij hanc oppositionem aliter interpretantur, videlicet, quoniam calor iecoris immoderatus exiguum vètrici calorem depascitur, nò aliter ac radius Solaris flammam, quòd à Galeno accipiunt, dicentè, *Quòd si in multo Sole, & calido, & aprico loco, aut ad alteram maiorem flammam ad moueris, tunc quoq; minorem flammam marcescere videbis: quoniam exterior flamma pabulum minoris absunit.* Verum isti diciuntur: etenim ut hoc in duabus flammis est perum, ita in duobus caloribus falsum: siquidem isti se se mutuo fouent.

Thomas Rodericus à Veiga, hanc
oppo-

oppositionem naturę acceptā refert: sicut enim in varijs speciebus apparet in genere aquatiliū, quæ simplici cuti molli teguntur, nil habentia extra corticis, intrò sunt magis crassa, & terrea, vt Congri, & Lampetræ. Quæ verò squammis teguntur carne sunt molliore, & humidiorē, eo quòd terreum secessit ab extrema, quæ verò testa & crusta teguntur, vt locustæ, & magis testudines, & Ostreæ carne sunt, & humidissima, & laxante. Sic intra vnam accidit speciem, vt si hepār valdè labitur ad calidum mēbra alia, maximè vicina, vt vētriculus, destituantur calore, & refrigerentur. Hæc illè, qui præter quàm quòd in veritate eorum, quæ in exemplum affert, labitur, frustra etiam ad naturam refert, quòd præternaturaliter fit.

○ Mihi potius dicendum videtur iecur impensè calidum initio ventriculi calidum reddidisse, cæterū progressu tēporis ventriculus præternaturali

Castrens.

turali calore plus nimio affectus, (cùm caloris sit attenuare & rarefacere) tenuitatem, raritatemq; acqui-
 fuit, immo & frigiditatem: quippè
 membrum rarum, & tenue nec san-
 guinis, nec spirituum (quæ duo cali-
 dum innatum dicuntur) satis habet.
 Et ecce tibi quid sit imbecillitas tam
 ventriculi, quàm cuiuspiam alterius
 membri, nempe substantiæ tenuitas,
 & intemperies frigida: nam è cōtra-
 riò robusta pars, & sanguine spiriti-
 busq; satis abundans, est quæ opera-
 tiones rectè obire potest, operatio-
 nes etiam fiunt à calore, quapropter
 debilitas membri, & præcipuè ven-
 triculi ex Gal. doctrina, *aut ad mea-*
tuum immoderationem, aut ad qualita-
tum intemperiem est referenda. Hæc
 autem duò aduentitij caloris multitu-
 do præstare potest, immò hæc duò
 hepar impensè calidum ventriculo
 necessario præstat: quādoquidem &
 caliditas meatus reſerat, & eadem,
 præternaturalis cùm sit, naturalem
 calo-

*de differ.
 morb. c. 5*

calorem absorbet, nec nouum est & inauditum morbos frigidos ab excessu caloris gigni vide hydropes, & catarrhos, & hoc ita se habere fateberis. Sed dices non ne à frigido hepate frigescit ventriculus? ita est, sed quid prohibet duos effectus diuerfos, imò etiam & contrarios ab vna, & eadem causa procedere, dummodo non vtrobiq; sit causa per se verum in altero, aut in vtroq; per accidens? Frigescit ventriculus à frigido hepate à quò calorẽ, quem accipere debuerat, non recipit; frigescit rursus à calido hepate, à quò & in substantia, & in temperamento vitiũ suscipit. Quæret alius cur excessu caloris extranei extinguitur prius ventriculi, quàm hepatis innatus calor? Sciat oportet ventriculum partem exanguem quopiam exiguo defectu deficere, lecur multò sanguine, & spiritibus, hoc est, multò calido innato redundans longè potentius extranei caloris actioni resistere.

Huic mēbrorum oppositioni prius
quàm opponatur Medicus: confide-
rare debet quæ nam ingentis caloris
in hepate sit causa: potest namq; in
primis esse obstructio: nam, vt Gale-
nus est autor, *hēpar tūm ob viarum an-
gustiam, tūm ob copiam pertranseuntis
substantiæ obstructionibus facile corri-
pitur.* At obstructum viscus incale-
scere, ostendit alibi, exemplo fornaci-
cis cui foramina sint conclusa, & cu-
curbitulæ, qua medici vtuntur. Itaq;
si obstructio causa est, cur lecur fla-
gret eius curatio nihil ventriculo no-
cebit: curatur namq; per detergen-
tia, extenuantia, aperientia, quæ om-
nia etiam excrementis pituitosis in
ventriculo existentibus conferunt.

Rursus in lecoris obstructione cō-
sideret an obstructio euenerit vitio
formationis, si videlicet patiēs ex na-
turali structura angustiores, quàm
parest, habeat venas: is enim semel
curatus frequenter in idē recidit ma-
lum, ac propterea non solum in egri-
tudi-

de cor. st.
art. med.
c. 17.

de caus.
morb. c. 3

tudine, sed etiam sanitatis tempore
extenuantem victus rationem expo-
stulat, ut Galenus aliquando obser-
uatione fuit assequutus, propterea
idem mer alibi in obstructionibus le-
coris, extenuantem commendat vi-
ctum. Si verò lecur propter lenti, &
crassi humoris multitudinē obstrua-
tur, tunc valida deterfio expostula-
tur, conuenitq; , ex Galeni decreto,
diatrion, pipereon, & oximeli, in quò
nullum ad mixtum sit medicamentū
non familiare.

art. med.

c. 87.

6. san. tu.

c. 7.

6. san. tu.

citatio.

Obstructum lecur cognosces tūm
ex tactu, tūm ex vrina, tūm etiam ex
faciei colore: licet enim lecur sit ca-
lidum tamen deminute concoquit:
quippe extraneus calor non finit in-
natum rectè operari, &, ut Galenus
ait, quæ lecoris meatus obstructos
expediunt eadem tarditati coctionis
conduncunt, indè colliges ex obstru-
ctionibus tarditatem coctionis fieri.
Ex deminuta præterea coctione fit ut
cibus multo tempore in lecore deti-

6. san. tu.

citatio.

Castrens.

neatur

nat. facul.
lib. 3. c. 13.

neatur, vnde oritur inappetētia: quippe quò minus animal esuriat (ait Galenus) causa est alimenti in Iecore abundantia. Sitis tamen vrget: quoniam præternaturalis caloris scintille exsicantes sitim excitant, vt apparet in febre ardente.

Si verò caliditas Iecoris nō ab opilationibus proueniat, sed à calidorum vsu tunc difficilior est curatio: cum enim medicamenta, quæ per os assumuntur prius ventriculū ingre-
diantur, postea verò Iecur, si refrigerantia sint, debent prius vētriculum quàm Iecur refrigerare, vnde vniuersum corpus damnum sentit, nam ab inconcocto alimento parū nutritur.

At quò magis ventriculus laborat, eò deterius fit nutrimentum, quantumuis Iecoris tēperies optima sit. Nam vitia prioris concoctionis in secunda non corriguntur, sed si prima sit laudabilis, secūda & tertia fiunt optimè vt colligitur ex Galeno. Est igitur ventriculo etiam cura adhibenda.

lib. de cib.
bon. &
mal. succi
c. 5.

Pro-

Propterea, si Iecoris calida intemperies sit cum affluxu materiae, purgandi sunt biliosi humores cum rhabarbaro, hiera, & similibus, quæ ventriculum quoque corroborant. Sin calidam intemperiem nudam esse contingeret, tunc exterius Iecori epithemata, & vnctiones frigidas applicabis, & quæ per os assumuntur erunt aquæ stillatitiæ quæ facultatem habeant celeriter transeundi, nè ob moram in ventriculo noxa contrahatur, semper tamen membri robur, seruandum est addito aliquo astringente, quod doctrinam Galeni sæpè repetitam sapit.

Cerebrum etiam facile frigidam suscipit intemperiem Iecore adhuc existente calido: quippe à calore præternaturam spiritus debellantur, & caput, præ innati caloris debilitate, (superante eò qui præternaturam est calor) non potest humores ad ipsum transmissos concoquere, propterea accumulantur plures quam ut retineri queant, vnde merito Galenus

Castrens.

catar-

3. *sympt.*
caus. c. 4.

catarrhum diarrhææ comparauit .
 Itaq; calida cerebri intemperies meatus capitis ampliores reddit, caputq; carne spoliât , iccirco qui ita sunt affecti facîle ab iniurijs externis patiuntur , & quo nam sint præditi capitis temperamento prorsus ignorât : quâdoquidem tam à calido quàm à frigido aere leduntur .

3. loc. aff.
 c. 7.

Res ergo ita se habet, qui calido sunt lecore (vt Galenus ait) plurimo halituosoq; sanguine abundant. Halitus isti ascēdunt ad caput quod vel à prima origine fuit frigidum, & sic facîle catarrhis vexatur, vel fuit calidum & tractu temporis oppressum multitudine halituum mutatur in frigidum . Ideo senes quamuis ab origine capitis intemperiem calidam habuissent, in vltima etate, superate calore præternaturali, & deficiente naturali in raucedines, & grauedines quæ (iuxta Hippocratis doctrinam) coctionem non admittunt delabi solent . quare senile temperamentum

2. aph. 49

hoc

hoc est, siccum, ab excrementis dicitur humidum.

Est in hac oppositione inter lecur calidum, & caput frigidū magna capitis habenda cura: quippe ex pituitosis congestis periculosa accidunt mala, apoplexiæ, epilepsie, soporosi affectus, catarrhi suffocantes. Hos præstiterit sæpius purgare, in quem usum pillulæ solent esse accommodatissimæ, quas post exactam totius corporis euacuationem poterit quispiam sibi facere familiares assumens tres qualibet vice semel in hebdomada. Vtrum verò antè an post coenā exhibendæ sint diuerso modo sentiūt autores. Sunt qui eas antè coenam sumendas esse contendunt vt simul cum vapore ciborum ascendant etiā halitus medicamenti purgātis, & materia facilius à capite extrahatur.

Verum tamen Auicenna, Damascenus, Rabi Mose, & Rhasis in suis aphorismis pillulas solito maiores, vt diutius in ventriculo immoretur pro

*aph. 30. &
in aph. ad
filium 16.*

pinant duabus horis post coenam ante quam æger dormiat. Verissimum profectò est vapores pharmaci per vniuersum corpus permeare, quòd indicat vrinarum tinctura, & eosdem irritare, & stimulare omnes corporis particulas ad expulsionem. Ceterum hi etiam vapores post cibum, & per somnum ascendunt. Vndè optimè Matheus de Gradi in affectibus capitis syrupos alterantes serò post coenam, sine aquis, exhibebat. Præterea non isti vapores sunt, qui humores profectant, sed medicamenti pars crassior, quæ remanet in ventriculo, hæc est quæ ad se vndecumq; humores trahit, quòd Mesue affirmat his verbis, *non putes autem medicamentũ purgans in ventriculo receptum ad humorem vacuandum penetrare, sed vi attractrice delectu quodam cognatum sibi humorem, & familiarem ex venis, & corporis meatibus sensum latentibus ad se in ventriculum, & intestina rapere, quomodo magnes ferrum, & succinũ*

festucam, & alia quædam trahunt. Sic
 Mesue. In eadem sententia est Aui-
 cenna. Paulus etiam Lithyridis gra-
 na si integra vorentur imbecillo existi-
 te ventriculo, etiam si minime atteran-
 tur, minimeq; in corpus permeent, val-
 de purgare testatur. Nec verò pillu-
 la magna offertur ob aliam rationē
 nisi quia diutius in ventriculo deten-
 ta potentius ad ipsum trahit, Serapio
 cum prædictis autoribus sentit, in-
 quiens, medicamentum non accede-
 re ad humorem sicut magnes nō ac-
 cedit ad ferrum, quamuis Septalius
 eum pro contraria sententia citet. A-
 ristoteles quidem aduersatur, inqui-
 ens, purgantia medicamenta in om-
 ne corpus peruadere, & noxium hu-
 morem quasi vinctum reducere in
 ventrem; sed in excusando hoc erro-
 re laborant aliqui. Septalius Aristo-
 telem ita dixisse ait, non quod existi-
 mauit totam vim attractionis me-
 dicamentorum in eò consistere, vt disso-
 lutum, & quasi in atomos diuisum, to-
 Castrens. L 2 tum

a I
 4.1.c.4. in
 fin.
 lib. 7.c.4.

lib. 7. c. 1.
 sec. 1. prob.
 42

tum per venas ad humores noxios perueniat, ut aliquibus visum est. Hæc expositio licet Aristotelis verbis non valde quadret, quippe medicamentum, non vaporosam duntaxat partem, per venas permeare dixit, nihilominus veritatem in se continet. Nam (vtridiximus) vapores à medicamento emissi irritant partes ad expulsionem, quod tibi manifestum fiet, si consideras pharmaca aliquando solo odoratu purgare. Dubitabis forsitan quomodo medicamentum in ventriculo existens ad se trahat humorem, si humor non ad ventriculū, sed ad hepar, & inde ad intestina deducitur. Scito humorem tractum vi medicamenti à venis ad hepar, molestata hepatis expultrice ad intestina demitti, & ab intestinis excerni. quippe medicamentum in ventriculo existens ad se trahere contendit, non potest autem suum finem consequi, quoniā expultrix Iecoris, & intestinorum, tractricē medicamenti valde superat.

De Complicatione Morborum, in hypochondriaca melancholia.

C A P. XXIIII.

Consequutione sermonis ad affectum hypochondriacum accedamus, in quò prædicta oppositio inter ventriculum frigidum ; & Iecur calidum sæpe reperitur. Diocles, re-
latus à Galeno, hunc affectum, eiusq; causas optimè describit, quem tamen Galenus, reprehendendi avidus, reprehēdit, quòd metum & mæstitiam duo melancholiæ inseparabilia symptomata omiserit. Estò, concedamus ei neminem melancholicum dici, cui hæc duo non adsint, non nè potest hypochondriacus morbus fieri cerebro in consensum non accedentè? potest quidem, licet negandum non sit tractu temporis tandem, in cerebro susceptis halitibus, quos hypochondria mittūt, ægrum melancholicum euasurum. Cæterum dum melanco-

3. c. 5. loc.
aff. 2. sym.
caus.

lib. 17. e-
pist. 1.

licus affectus dici nō meretur, appel-
labimus, cū eodem Galeno, hypo-
chondriacum flatum. Quare imme-
ritō Manardus Mantuanos Medicos
reprehendit, quōd ad quendam no-
bilem virū scripserint eum laborasse
hypochondriaca, seu myrāchiali affe-
ctione, cū mente sana constaret.
Rectius illos reprehendisset, si eundē
melancholia hypochondriaca labo-
rasse dixissent. Nam affectione hypo-
chondriaca multos vexari obserua-
mus, quibus vel nihil, vel parum ad-
modum mens vexatur, ij videlicet
quorum cerebrum vaporum susce-
ptioni validissimē resistit. Itaq, quo-
niam, ingrauescente morbo, non po-
test non patiens moerore affici, meri-
tō hypochondriacā, vnā ex tribus
melancholiæ speciebus statuitur; sūt
quidem tres. Prima, in quā cerebrū
proprio affectu laborat; altera cū
totius corporis consensu patitur, ter-
tia facta per consensum cerebri cū
hypochondrijs, quæ ideo hypochon-
driaca,

driaca, & ab Arabibus myrachia nūcupatur. Hæc tertia propter affectuum multipliciter, quàm in se comprehendit, inter morbos complicatos locum habet : quippè nō est vnus morbus, sed aggregatum ex multis. In primis in ventriculo saltem in eius infimo ore (pilon, seu portonarium vocant) inflammationem adesse, Diocles ex aliorum sententia dixit, Galenus confirmauit. Dioclis verba sunt, *aiunt autem non nulli ventriculi os, quod intestinis continuatur, in huiusmodi passionibus inflammari.*

Galenus fere eadem ex propria sententia protulit, *atq; videtur quidem in ipso inflammatio esse.* Inflammationis indicia reperies inter signa huius affectus à Diocle relata, quorum vnū est *æstus in hypochondrijs*, alterum sumptū à iuuantibus, & nocentibus: quippè offenduntur à calidis cibis.

Reluctantur multi, neq; inflammationem admittunt, inter quos est Rōdoletius inquiring, neq; probo Dio-

clis, & Galeni opinionem, qui dicunt os ventriculi, quod intestinis continuatur, inflammari: si enim inflammaretur, & in tumorem eleuaretur, febris continua esset, ut in alijs inflammationibus internis, ac morbus acutus esset. At in hoc affectu neq; febris adest, neq; morbus acutus, sed qui in multos menses producitur.

3. collect.
c. 40. in fine.
no.

Auerrou (qui Galeno fere semper se se opponit, & in hoc voluit eum tueri,) posse ait, esse ut aposthema fiat post declinationem aposthematis: quia tunc dicendum est quod non remansit ex calore extraneo tantum, ut sit sufficiens ad febrem faciendam: sed est tantus, qui sufficit ad laesionem faciendam stomacho, & cerebro solum, & hanc mouere passionem, excepto autem hoc modo impossibile videtur illi hanc passionem fieri sine febre. Verum non indiget Galenus hac expositione: quippe hic affectus non semper in declinatione inflammationis aduenit immo urgente illa.

Aui.

Auicenna putat Galenum intellexisse in hoc morbo inflammari pilor-
 on, & tumorem pati, non tamē sem-
 per sed frequenter, sic enim inquit,
& in ipsa quidem multoties eleuatur ab
aposthemate portonariarum hepatis, &
aduritur sanguis mirach, et est illud quod
Galenus posuit causam in melancholia
mirachia. Dixit multoties, hoc est,
 frequenter. Cæterum si frequenter
 esset aposthema, frequenter hic mor-
 bus esset acutus cū febre, quod ta-
 men falsum esse experimento con-
 stat. Amatus Lusitanus in scholij cu-
 iusdam initio, Galeni, & Dioclis mē-
 tem percepisse videtur, qui postea ne
 scio, à quò dæmone seductus, in fine
 aliter dixit, ait igitur in principio, *Gal.*
ex Diocle nō ab inflammatione seu aposthe-
mate meseraicarū morbū hunc fieri tra-
dit, sed potius a calore excessiuo, & imo-
derato venarū meseraicarū; haçten⁹ o-
ptimè. cur ergo postea ait, ex aliorū
 opinione Dioclē fieri hūc morbum
 tradidisse ob inflammationem, siuē

Cent. 4. ca.
rat. 54

aposthema in pyloro ortū, quos Galenus sequi videtur? ipse viderit. Mihi manifestissimum est Dioclem ex propria, & ex aliorum opinione & Galenū similiter solo inflammationis nomine fuisse vsos. Inflammatio autem non semper pro abscessu accipitur, sed aliquando pro phlogosi, hoc est, pro ardore, & flammea quadam dispositione, & sic in affectu hypochondriaco accipi debet. Immo Diocles manifestè se ipsum declarat inquitens, *susplicandum est plus caloris quàm decet habere in ijs venis, quæ alimentum à vetriculo excipiunt*. Et paulo post, *sed quòd calor id, quòd secundæ naturam est, excedat, facillimè intelliges, tum ab aestu qui ipsis accidit, tum ab ijs quæ ingeruntur: si quidem iuuari videntur à frigidis cibis, dixit plus caloris quàm decet, dixit, calorem id quòd secundum naturā est excedere*, quasi præuidens posterorum cæcitatem in huius sententiæ explicatione, atq; ita non inflammationem, hoc est, tumorem

rem præternaturā, sed inflammationem, hoc est, ardorem, calorisq; excessum se intellexisse declarat. Quod autem apud Galenum inflammatio pro sola phlogosi aliquando accipitur, patet tum quia id ex antiquorum loquendi modo adducit nec refutat, eius hæc sunt verba, *saneq; hoc ipsum nomen inflammationis antiqui omnes magis inflammationibus etiam sine ullo tumore adaptabant,* idem in febribus putridis ex inflammatione ortis vocabulum inflammationis non secundum veterum consuetudinem accipiendum esse ait: quasi in alijs accipi possit, quod alibi etiam refert. Et Gorraeus animaduertit ab Erasistrati temporibus incoepisse inflammationes appellari tumores præternaturā. Est & aliud morbi genus in hypochondriacis affectibus nempe obstructio: quam etiā Diocles agnouit saltem in venis meseraicis ob sanguinē in ipsis crassiolem factū: omnis enim humor crassitiem habens potest ob-

5. aph. 65

a
2. cris. c. 9.a
1. ad Glau-
uc. c. ult.

Castrens.

struere

struere, licet si lentor adsit pertinacius inhaeret. A Diocle accepit Aui-
cenna. Vtrum verò semper in affe-
ctu hypochondriaco reperiatur ob-
structio? aliqui dicunt non necessa-
riam esse obstructionem sed absq; il-
la posse affectus hypochondriacos ex-
istere. Quòd probant quoniam po-
test à liene humor melancholicus
mitti in ventriculum, & detineri ita,
vt mittat vapores ad caput, tunc erit
melancholia sine alicuius partis ob-
structione. Et quoniam posset ali-
quis dicere cauitatem ventriculi oc-
cupatam ab illo humore, debere of-
fensionem sentire, quam tamen non
sentit. Respondent ab eo humore
non sentiri in ventriculo læsionē seu
potius eum humorem non facere ob-
structionem cuius læsio reperiatur in
ventriculo. Cæterum quicquid isti dicant mi-
hi videtur affectum hypochondria-
cum sine obstructione non posse eue-
nire: si enim fiat à sanguine detento,
& red-

& reddito crassiore, in venis miserabilibus, manifestum est sanguinem ibi, non nisi oppilationis occasione, detineri. Si fiat ab humore regurgitate ex liene vix concipi mente potest hæc regurgitatio sine obstructione. nam vel regurgitat quia non receptus, vel quia multus. Si quia non receptus, manifestum est non recepisse, quia lien est obstructum, quò vitio facile laborat ob humoris crassitiem: si regurgitat quia multus, non potest tanta melancholici, & subinde crassioris humoris multitudo accumulari in liene, quin eius meatus, aut vasa non obstruat. Ergo & flammeam dispositionem, & obstructionem, quæ duo mala in affectibus hypochondriacis concurrere voluit Diocles, perpetua sunt, neque potest longo hoc affectu aliquis laborare, quin hæc duo non patiatur.

Adhuc magis manifestè probare possumus obstructiones in hoc affectu necessario adesse, nempe ex cru-

ditatibus, qua probatione Diocles fuit usus, inquiens, *Quippè constat has venas esse obstructas, vel hoc argumento quòd alimentum corpori non destribuitur, sed in ventriculo manet inconfectum; quum antea ipsum à meatibus susciperetur, magna; ipsius pars in imum ventrem secerneretur.* Ructus acidos hypochondriaci patiuntur, qui cruditatis sunt soboles, ut Galenus millies inculcauit, *euomunt præterea crudos oibos, & phlegmata sub amara, & calida, & acida, adeo ut nonnunquam dentes torpedine afficiantur.*

3. caus.
symp. c. 1.
& lib. 1.
loc. aff. c. 4
& lib. 2.
acut.

Cæterum quæsitum dignum est, cum phlegmata sub amara mixtionem ostendant bilis, cum pituita, si vomitio calida, & acida, calorem cum frigiditate confusum præseferunt, quomodo hæc contrarietas stare possit? quæ etiam apparet, quoniam ita affecti nonnunquam acidum, nonnunquam nidorosum eructant? In huius difficultatis explicationem, scire expedit, in affectibus hypochondriacis, diuersas

-istib

partes

partes affici. non dico diuersas, hòc est, modo hanc modo illam: quamuis hòc quoq; verum sit vt inferius ostēdam, sed dico diuersas simul, hòc est, iecur, & venas meseraicas; calida intēperie genita ab obstructione: quippè sanguis detentus propter obstructionem affatur, & calor propter eādem non transpirans augetur, vētricoli vero frigiditas adest, propter affluxum materiæ siuè sit melancholia naturalis ex liene regurgitans, siuè pituita ex retento cibo, & imperfectè cocto ibi relicta. Fit ergo vt in Iecore calidiore bilis generetur, quæ abundans trāsmittatur in ventriculū, atq; cum melancholia, aut pituita ibi existentē, commisceatur, efficiatq; sub amaram pituitam, & nunc vincentē frigiditate ructus fiant acidi, nunc superante calore nidorosi.

Nec mirum ex hac diuersitate flatus excitari: quippè calor attenuat materiam, & à frigore impeditur nè eā penitus queat dissipare, à flatibus

Castrens.

autem

autem descendētibz sunt dolores, præcipuè ante perfectam ciborū coctionem, quoniam, dum ij in ventriculo detinentur, magis implet, & descendunt; *cibis concoctis dolores quiescunt, mox alijs cibis ingestis, eadem rursus accidētia reuertuntur.* Fluctuatio etiam ab eisdem flatibus solet accidere: quippè materiam flatulentā ventriculus non complectitur, quod Galenus nos docet his verbis. *Imbecillo quidem complexui, fluctuationes cum sonitu, quas clydonas vocant.* Fit etiam in mesenterico fluctuatio: quoniam hypochondriaci imbecillum habent Iécur, sanguinemq; ichorosum conficiunt, quò venæ implentur. cumq; mesenterici calore pinguedo, quæ est inter duas membranas, euanescat, decidit ex mesenterici venis in capacitatem eiusdem ichor. Et quia mesentericum intestinis alligatur, motione intestinorum aqua illa in capacitatem contenta fluctuat. Nec verò existimes aquam quæ in hypochondriacis

differ. sym
pt. c. 4

driacis fluctuat in ventre eorum contineri, nam sic omnes hypochondriaci essent simul hydropici quòd tamè raro accidit, est igitur in mesenterico, & ideo propterea inter duas membranas clausa, difficulter educi potest.

Sentiunt etiā hypochondriaci pulsationem valde magnam in mesenterico, huius rei duplex esse potest causa, prior phlogosis quæ partem illam corripit: quippè aucto calore augeatur arteriarum pulsatio, vt apparet in ijs, quibus per febres arteriæ temporum vehemèter pulsant, & in ijs quibus à meri potu caput dolet, vt Galenus ait, sentitur autem magis in huiusmodi ægrotis, quia hi, vt plurimū, extenuationem patiūtur, atq; (vt est Galeni sententia), *motum non perinde omnium sentias, sed in partibus nulla tectis carne, clarius: in carnosius obscurius*. Immò de hac ipsa arteria ibidē in hunc modum scribit, quòd si vehementer emarcuerit, arteria, quæ sita est secundum dorsum tangētibus abdomē;

1. diff. pul.
c. 9. & 1.
prorrh.
com. 3.

de pul. ad
17. c. 1.

motum sæpe numero representat. Alia causa est arteriæ contractio à glâdulis quas natura in mesētereō posuit, ut sint fulsimentum (inquit Vesalius & alij) vasorum, quæ per mesentereum copiose disseminantur, ne scilicet in magnis, & violentis motibus disrumpantur. Falloppius ut obstitent quo minus vasorum ductus comprimantur, vel à repletis intestinis, vel à pro- no incūbente animali, vel compresso ab domine aliquo alio modo.

*in sua a-
natb. c. 13*

Hæc glandulosa corpora in hypochondriacis, (ut testatur Mundinus, cui astipulatur etiam Carpus) replentur humore atro melancholico, nempe sanguine affato, qui in vasis multiplicibus, quibus mesentereum abundat propter eiusdem partis calidam intemperiem, continetur, ac ita repleta vasa, sed præcipue glandulosum illud corpus quod insigniores, ac primas vasorum dissectiones suffulcit, comprimitur arteria magna quæ iuxta venam cauam per dorsi medium
versus

versus finistram partem perrepat ex
 compressione autem arteriam attol-
 li, dixit Galenus, nam non solum dolor 2. loc. aff.
 inflammatis partibus oritur eò quòd dū c. 1.
 attolluntur arteriæ ab adiacente carne
 comprimuntur, & ipsam comprimunt,
 sed eadem de causa inflammatae partes
 pulsant, & quanto maiores fuerint tu-
 mores, atq; inflammatorij affectus, tan-
 to magis, & pulsatio, & dolor aderit, & 14. meth.
 alibi, pulsationem magnæ phlegmones c. 1.
 proprium esse symptoma, scriptum re-
 liquit. Tandem nos id experimur
 dum in carpo arteriā tangimus, quip-
 pè si leuiter tangamus motum natu-
 ralem percipimus, arctius comprimē-
 tes, aliquātulum maiore pulsatione,
 digitos percuti manifestè percipi-
 mus, maiore conatu natura arteriam
 mouente, vt onus sibi graue propul-
 set. At si arctissime arteriam compri-
 mamus, mox motum percipimus, suc-
 cumbente natura oneri grauissimo,
 cuius propulsionem non potest as-
 sequi.

Porro, ex multis aliorum mēbro-
rum consensibus, potest similiter hy-
pochōdriaca melancholia ortum du-
cere, * Paulus dixit procedere ex in-
flammatione præcordium. Trallianus,
Ventrem & præcordia recenset. Neo-
tericus quidam ex vitio lienis posse
ait os ventriculi molestarī. Auicen-
na tres alias partes recenset, nām non
solum posuit lecur, & lienem, & me-
sentereum, hemorrhoidas, & cor, sed
etiam vterum, cuius etiam meminit
Hippocrates in Libro de Virginum
morbis, vbi incipit, *est enim muliebris
natura animi magis deiecti, & imminu-
ti.* Constat etiam ex Galeno homi-
nes, ex retento semine, fieri melan-
cholicos, nām quidam uxoris mortem
lugens, & à concubitu quò antea fuerat
usus abstinens cibi cupiditatem amisit;
ac ne exiguum quidem cibum concoque-
re potuit, vbi verò se ipsum agēdo plus
cibi ingerebat, protinus ad vomitum ex-
citabatur, mæstus etiam apparebat, nō
solum ab has causas, sed etiam, ut melan-
cholici

Pa. 20. l. 2

lib. 3. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

lib. 1. c. 14

6. loc. aff.
c. 14.

ebolici solent, citra manifestam occasio-
nem, verum hic ad pristinam consuetu-
dinem reductus, celerrimè liberatus est.

Horatius Augenius recēset se vidif-
se puerum laborantem melancholia,
ascendentē ex planta vtriusq; pedis
flatu frigido, qui habebat omnia sym-
ptomata huius morbi, proportionēq;
respondebat speciei epilepsiæ, quæ
fit aura frigida ascendente ex pedum
digito, vel alia parte ignobili.

Curatio ante quàm adhibeatur præ-
dicere oportet, ex Dioclis sententia,
morbum futurum diuturnum: tunc
remedia parentur nō valde in quali-
tatibus excedentia, sed nimis mode-
rata: cum enim inter duo contraria
versetur frigidum ventriculum, &
hepar calidum, oportet ad vtrumq;
respicere. Purgatio ergo facienda
non cum violentis medicamentis quæ
vêtriculi, & hepatis robur iam prius
demiutum destruit. Itaq; potius
repetitas exercere convenit exiguas
purgationes, quàm semel magnas.

Et quoniam varij humores in hoc affectu peccant, memoria tenendū est, in preparatione humorum, his pulli, ex Galeni decreto, omnes humores contemperare possumus in eo herbas, melancholicam puritatem corrigentes, decoquere ut est borrago, lupulus, melissa, pimpinella, flores etiam cordiales, aut condita ex his. Missio sanguinis, ex Galeni consilio, laudatur dummodo sanguis sit crassus, & ater: sin minus evacuatio suppressenda est.

3. loc. aff.
v. 7.

Balnea aquæ dulcis summopere laudantur à Galeno dicente, *testor vos omnes qui me curantem vidistis solis balneis me multos curasse*. aquæ thermales si quæ detergendi, sine calore, vim habent, optimæ sunt, conveniunt ex mineris calchanti, & ferri, in sex rebus non naturalibus cum omnimoda se gerat moderatione.

De

De febre. Cum alui fluxu.

C A P. XXV.

Multoties symptomata effatu digna febribus eueniunt, quæ faciunt vt complicatas morbus habeat indicationes, & multiplicati seu complicati affectus dicantur symptomatum plurima enarrat Galenus in capite huic rei dicato. Verum inter omnia difficultatem habet adueniēs feбри, alui fluxus: quippè an spernendus sit, an adiuuandus, an prohibendus? hæsitant Medici, Galenus nihil peragendum esse arbitratur, sed totum naturæ permittendum, *quamuis non sit prò multitudinis ratione*. Alibi tamen nõ semel euacuationes de-
minutas suppleri iubet, in quò sibi cõtrarius videtur.

1. de art.
cur. ad
Glauc. c.
14

1. aph. 20

9. meth.
c. 5.

Oportet considerare alui fluxum posse accidere in febribus symptomaticum, aut criticum. Symptomaticum appello, qui fit non in die criti-

ca, & nullis præcedentibus signis coctionis, num Galenus de hoc loquatur, an de fluxu critico, qui aduenit in die decretoria, præcedentibus signis coctionis, dubitare potest aliquis: nam ex vna parte cum de symptomatibus, quæ febribus adueniunt, ibi agat, de symptomatico fluxu intelligi debet, ex altera parte, cum dicat, *quàmuis non sit pro multitudinis ratione*, videtur insinuare fluxum illum quidem ex eo damnandum quod non fit in debita quantitate, ex alijs vero laudandum, ac propterea intelligendus videtur de crisi imperfecta. Ego tam de hoc, quam de illo fluxu puto Galenum intellexisse, & fluente aluo, in febribus, censuisse expectandum esse, nec ægrum euacuantibus auxilijs, siue sit sanguinis missio, siue purgatio in grauiora pericula deducendum.

Et quod attinet ad euacuationem symptomaticam si vires nimium debilitet cohibenda est, si adueniat cum

tolerantia, relinquenda. Sed dices non nè si tolerantia adsit, desit verò conferentia, debemus nos adiuuare motum naturæ, vt tandem id, quod in corpore detentum nocet, extractū proficiat? non nè hoc est euacuatio- nes deminutas supplere? non nè in hunc vsum minoratiua inuenta fuisse diximus, vt scilicet motum imperfectum naturæ ars suppleat?

Respondéo non sibi contrariū esse Galenum; nam dum ait, *sed neq; si fuerit febris cum profluvio ventris, alia est opus euacuatione*, ostendit fluente aluo in febre quamuis fluxus lente, deminuteq; procedat, non esse adiuuandum: quippè *cum aluus fluit*, si symptomatice hoc fiat, febris, propter humoris agitationem, est aucta viresq; non satis constat: nam in euacuatione in qua nō est ex parte morbi conferentia, ex parte ægrotantis non adest tolerantia: qui enim fieri potest, vt euacuentur humores, natura se se molestante, & ægro peius ha-

bente, & simul vires costent? si quis, verò interroget, cur ergo Hippocrates tanquam duo distincta signa posuit conferentiam, & tolerantiam si sufficeret dicere conferentiam, ut intelligeremus simul tolerantiam. Dico tolerantiam sequi ad conferentiam, & conferentiam ad tolerantiam, sed quia signa sunt alterum ex parte ægrotantis nempe tolerantia, alterum ex parte morbi nempe conferentia utriusque mentionem fuisse factam, ut ad utrumque respicientes minus decipi possimus.

Dixi dum alius fluit quoniam cessante hoc symptomate, si visum fuit utilitatem quampiam attulisse, non verò omnino febrem sanasse, tunc locum habet consilium Galeni sæpius repetitum, euacuationes deminutas esse supplendas cognoscimus enim fuisse deminutas ex effectu quoniam scilicet utilitatem attulerunt, sed non omnem. Atque ita manet sibi met coherens Galenus, qui & fluen-

te alio in febribus non admittit aliā
 euacuationem, & post fluxum dimi-
 nutum suppleri iubet, & ita naturam
 imitabimur, iuxta Hippocratis præ-
 ceptum, quod natura vergit per loca
 conferentia eo ducere. *I. aph. 21*

Si verò euacuatio fuerit decretoria
 aduerto euacuationis mensuram, vel
 sumendam esse penes præsentem sta-
 tum, vel penes futurum. Potest ergo
 aliqua euacuatio videri diminuta in
 præsentem, quæ tamen in futurum per-
 fecta euadet. Vt autem id dignosca-
 mus, attendere oportet ad signa, quæ
 concurrunt, tum ex parte humoris,
 tum ex parte ægroti, ex parte humo-
 ris, si iam sit perfecte concoctus, &
 fluxioni paratus, si sit acer, & stimu-
 lans: talis namq; licet leuato gradu mo-
 ueri incipiat, fieri non potest quin vl-
 terius progrediatur, maxime si ad sint
 omnia illa requisita ad perfectam cri-
 sim quæ habentur apud Galenum.
 Ex parte verò ægroti si ille alui flu-
 xui fuerit paratus: propterea Auicen

*I. aph. 20**a I**4. I. c. 5.*

na, naturam, inquit, mollificare ante-
quam venter solvatur, est competens re-
gula, in qua existit, securitas, nisi in eo
qui diarrhoea est valde aptus, in ex- hoc
namq; nihil isti est faciendum, quoniam
esset causa superfluitatis, quae ei accidit.
Et paulò infra eodẽ capite, edoctus
ab Hippocrate, traulos, ait, esse ex eis,
qui diarrhoeae sunt parati, quare fortia
medicamenta non substinent.

Ilgitur cùm huiusmodi accidunt si-
gna, quibus iudicamus euacuationẽ
• satis bene responsum, non oportet
aliud quidpiam moliri, quod nos ad-
monet Hippocrates dicens. Quae iu-
dicantur, aut iudicata sunt integrè, ne-
q; mouere, neq; nouare, siue medicamẽ-
tis, siue aliter irritando, sed sinere. Sed
dices Hippocratem in crisi perfecta
abstinendum à medicamento purgã-
te dixisse, Galenũ verò præcipisse si-
stere licet imperfecta sit crisis, quod
significasse videtur ijs verbis, quãuis
non sit pro multitudinis ratione.

Ut huic obiectioni faciamus satis
respi-

respicere oportet ad Hippocratis verba. cum enim ait, *quæ iudicata sunt* nihil penitus nos docet: quippè vnusquisq; absq; artis præceptis nouit, postintegre iudicatum morbum, nihil esse agendum. cum verò idē ait, *quæ iudicantur* magnum artis misterium reuelat, quò exacti iudicij medicum exoptulat. Et vt clarius dicā, *quæ iudicata sunt* cognoscere inartificiosum est, sed *quæ iudicantur* nō cognoscet nisi qui in artis operibus valde fuerit versatus.

Quomodo verò possis, *quæ iudicantur*, dum adhuc *iudicantur*, cognoscere, nūm ad perfectam iudicationem peruentura sint. an infra mansuram Galenum ducem habes, qui in hunc modum scriptum reliquit; *cum vniuersa bene tibi fuerint explorata, tunc euentus iam tibi sunt considerandi: si enim dum agrotans iudicatur febris sol-uatur, atq; alijs accidentibus liberetur, & melius fuerit coloratus, prò ratione euacuationis, cum melioribus pulsibus,*
Castrens. *& ad*

3. cris. c. 3.

I 2
2. 2. 1. 4.

Et ad surgendum robustior, hæc optima crisis est. Si verò ex his aliquid desit, tantum ab optima deficit, quanta est eius quòd deficit vis. Hactenus Galenus, qui dum ægrotus iudicatur, attendit ad euacuationem, ut cognoscat num suffectura sit. Apertius hoc docet, alibi his verbis. *Itaq; si tempore mittendi sanguinem, menses moueri contingat, si uero etiam hæmorrhoids sit reclusa, si insperatus fluētis impetus satis fore videbitur, qui solus quòd requiris euacuet, nature rem omnē permittes, sin minus tantum ipse detrahes, quò ex coniunctis ambobus perficiatur quòd postulas.*

Galenus igitur mens est, ut dū euacuatio adest, licet tunc non sit prò multitudinis ratione, si tamen adsint signa, vel ex parte humoris, vel ex parte ægroti, ex quibus speramus hanc euacuationem, ad debitā quantitatem peruenturam, nullo modo alia artificiali euacuatione utamur, nè in super purgationis damnum incurramus, ideo Auicenna, ventrem, inquit,

9. meth.
c. 5.

quit, solvere, supra ventris solutionem est timorofum.

Cum verò non adsunt prædicta signa, nec aliquid est, quòd euacuationis progressum nobis polliceatur, imò verò omnia hanc euacuationem infra mediocritatem permanfuram ostendunt, tunc temporis relinquatur locus communissimæ Galeni, omniumq; autorum doctrine, qua deminutas euacuationes iuuare præcipimur.

De affectu pblegmonoso.

C. A. P. XXVI.

Plenitudo simul, & cacochymia in corpore egrotante possunt existere, quæ si in venis sint confusum morbum efficiunt, si quodlibet istorum in diuersis locis tunc complicatio est, dicam prius de confusis. Et quamuis in alijs morbis confusis, confusa requirantur remedia, nihilominus in cacochymia; & plenitudine;

non possumus vnum remedium con-
ficere confusum: quippè plenitudi-
ni debetur sanguinis missio, cacochy-
miæ purgatio, hæc autem duo nō pos-
sunt simul & semel in vnum venire,
sed vnum post aliud.

Stantē ergo pari vtriusq; remedij
necessitate communis omnium con-
sensus tenet incipiendum esse à mis-
sione sāguinis: tūm quia ab eò quòd
est securius exordiri oportet; tūm e-
tiam quia id quòd alteri viā præstat,
prius est assumendum. At sāguinis
missione præhabita feliciter succedit
purgatio, quòd manifestè probat Ga-
lenus, nec cuiquam dubium esse po-
tēst. Etenim si ex Hippocratis decre-
to *corpora cum quispiam purgare volue-
rit oportet fluida facere*, idq; fit, vt in
commento ait Galenus, *meatus rese-
rando, & crassas, tenacesq; humores in-
cidendo, & attenuando*. primum, nem-
pè viarum apertio, per sanguinis mis-
sionem fit, quia per illam plenitudo
minuitur, & subindē corporis mea-

de dignot.
ren. c. 15.

2. aph. 9

tus

tus tam conspicui, quam sensui occultilaxiores, patentioresq; redduntur. Quare pharmacum exhibitum venas, arterias, & inanitates corporis penetrans, nulloq; impediēte, in vniuersum corpus se conferēs facilius humores ad ventrem cōfluere cogit. Secundum verò, videlicet, crassiorū, viscidorumq; attenuatio, atq; incisio eò melius à natura perageretur, quò magis iam per oneris detractionem emendandæ humoris nocui qualitati possit incumbere.

E' contrariò si præpostero ordine medicamentum purgās venæ sectioni præmittamus, ex eo vel nullus, vel certè infelix succedet euentus.

Nàm cū nimia vasorum plenitudo, obstructions excitet, purgationi impedimento est. Præterea medicamentum calore, trahendiq; facultate, humores exagitans corpus multitudine grauatum perturbat, & in graue discrimen adducit. Adde ex *pharmaci assumptione* (quòd Auicēna scriptum

§. san. tuē.

reliquit) ubi venæ sectione opus erat, febrem una cum perturbatione excutari, quæ si opportunis non sedetur remedijs, tunc prò comperto erit sanguinis missionem necessariam fuisse. Tandem medicamento vasa hepatis, & mesenteriei obstructa inueniente, (vt superius ex Galeno diximus) alui tormina, cruciatus, animi deliquia, excitantur, & nihil effatu dignum educitur. Hæc quæ dicta sunt ita accipitò vt sanguinis missio præponatur dummodo (vti initio dictū manet,) par vtriusq; auxiliij necessitas adsit, par inquam, aut saltem non valdè dispar, si enim magna disparitas adsit, tunc locū habet præceptum quo occurrere præcipimur ei; quòd magis vrget. Secundo dictum accipitò si sanguinis missionem conferas cum medicamento electiue trahēte, tunc enim sanguinis missio præferenda est, hoc nos docuit Auicenna, inquit, ubi autem venæ sectione, & alui ductio ne opus fuerit, veluti veratro, & alijs

4.1.6.4.
non longe
à p.

-1101

M.

valen-

valentioribus medicamentis, tunc à venæ sectione inchoandum est. Nominauit veratrum, & alia fortiora medicamenta, innuens vtriusq; auxiliij debere esse necessitatem, ad inanienda ea vasa, ad quæ non quælibet pertingūt medicamenta. Aduerte tamen nos superius tractasse de exhibēdo pharmaco purgante in principio, nulla habita coctionis ratione, nunc autem de purgante medicamēto, si conferatur cum missione sanguinis & par vtriusq; necessitas adsit.

De alijs verò mitioribus, & que leniendo solum, primam corporis regionem purgant, longe aliter dicendum est: ab ijs enim ante venæ sectionem meritò incipiendum est. Primò quia vitiosus humor è vijs ductuū facili negotio trahitur. etenim si partibus inhæret leuiter, à medicamento sinè difficultate trahitur, si verò tenacius leuissima coctione præparatur, ut potè quòd educendum est à pharmaco totis viribus ibi agente, non si-

cut in distantioribus membris, quò
soli vapores ijq; nimis refracti mit-
tuntur.

Secundò quoniā mala primæ cor-
poris regionis difficilior tolerantur:
excitat quippè humor in illa parte
contentus nauseam, dolorem, æstum,
oris amaritudinem, aut saporem aliū
iniucundum, cibi fastidium, suffoca-
tionem, præcordiorum anxietudinē,
syncopem, aliaq; symptomata, cum
tamen plenitudo solo tensionis, aut
ponderis sensu, & pigritie ad motum
infesta sit.

Tertiò propter nocumentū, quòd
ex vena secta, cruditate existente in
ventriculo, sequetur. propterea Ga-
lenus distulit (vt ipse narrat) venę se-
ctionem, ob coctionis tarditatem, e-
doctus scilicet ab Hippocrate, qui
hoc obseruasse fertur. Ergo si cibo-
rum cruditas præcedat, tantoperè dif-
ferre venę sectionem iubemur, quan-
tum satisfacere, tum ad eorū coctio-
nem, tum vt excrementa descendāt,

9. met. l. 7.

3. epid. sec.
2. idm. 2

vide-

videbitur. Quapropter expectare oportet donec vel à natura, vel ab arte fuerint sublata. Alioquin secta, atq; ex inanita vena crudioris succi portionem in sâguinis locum rapiet, & lecur, exhaustaq; corporis vasa fordidum aliquid è fœcibus exugent.

Nâm, vt Galenus ait, *aliquid eorum, qui in corpore sunt, humores, remigrat ad venas.* Et Auicenna, à cibi repletione non phlebotomandum esse præcipit, nè venæ incoctam aliquam materiã trahant loco eius, quod per eas euacuatur. Et Auerrous, *non debere fieri,* inquit, *phlebotomiam nisi post corporis mundificationem: quia quando venæ à sanguine sunt euacuatae sugunt superfluitates malas, ad nutriendum ineptas, & ab his malam acquirunt temperaturam.* In eadem sententia sunt Rhasis, * Zoar, b Auicenna, c Aëtius, d Paulus, e Actuarius, f Haly. § Igitur (vt eleganti * Fernelij oratione vtar) graui sanè dispendio naturæ ordinem præuertit, quicumq; impuritate relicta, pu-

4. fan. 148.

c. 19. & c.

20

4 1

4. 1. c. 20.

7. coll. a. 1.

9. ad Alm.

c. 21

b

Lib. 1. thet.

fir. c. 8.

rum, syncerumq; sanguinem profundis à venis, quiq; venas sectione inanitas implet fœda illuue rapta à primis sedibus, quę quasi sentina est omnis impuritatis. Hoc igitur impedimentò sublato festinandum est ad sanguinis missionem.

Cæterũ non omnino religiose hoc præceptum est obseruandum nam vt minimè crudò sanguis mittendus est (inquit Celsus) ita nec est perpetuum, veluti quando aliquis cecidit, ab alto, vel strangulatur. Etenim si grauis vrget necessitas vt quando siue interceptio nis venarum, siue suffocationis, siue similibus periculum imminet, sāguis prius mittendus est, quemadmodum in phrenitidis curatione præcipit Auicenna, his verbis, & cum phlebotomaueris eum, tunc oportet vt ipsum clysterizes, quod quidem faciendum in morbis valdè vrgentibus didicit ab Hippocrate, qui venę sectionem, & postea clysterem fieri iubet, si vehemens, & magnus fuerit morbus, & paulò

6
4 I. erac.

2. c. 45

d

teirab. 2.

serm. I. c.

71

6

lib. 1. c. 1.

lib. 6. c.

40

f

3 meth.

8. 18.

8

9. pract.

6. 2.

* lib. 2. c.

14. l. 3. c. 8.

8. 2.

8. 2.

8. 2.

8. 2.

8. 2.

8. 2.

8. 2.

8. 2.

8. 2.

l. 3. tract.

3. c. 3

8. 2.

8. 2.

8. 2.

4. sent. 21

4. sent. 75

8. 2.

8. 2.

8. 2.

paulò infra agēs de peripneumonia,
 & pleuritide, si dolor acutus fuerit,
 sanguinem ad animi vsq; defectū ex-
 trahi, & postea clysterem exhiberi iu-
 bet. Cum tamen nulla vrgente mor-
 bi acutie, nulloq; imminente vitæ di-
 scrimine, clyster prius sit injiciendus,
 vt deinde sectio sequatur. Et Auicen-
 na *cauè nè phlebotomes fece sicca in in-*
testinis existente, quòd si quis, ad hoc
 munus exequendum, clysteris inie-
 ctionem nullo pacto velit admittere,
 huic alius medicamento aliquo le-
 nienda est, in quē vsum maximè ido-
 nea est cassia fistularis, quàm imme-
 ritò Fernelius reijcit tanquàm mi-
 nus potentem. Est cassia ventriculo
 purgando idonea, vt potequē ibi, vt
 iam diximus, tota virtute potest ope-
 rari, nec tenacitas humorum ab hac
 regione, tam expulsionī est impedi-
 mento, quàm quum ē venoso gene-
 re educere tentamus. Confirmatur
 hoc ex Galeno, qui in ventriculi, &
 intestinorum cacochymia medicamē-

4. 1.

4. 1. 6. 2. 8.

7. met. 6.

11

ta modicè purgantia decernit, quorum vis supra ventriculi, & intestinorum loca non ascendat, aut si quid ultra progrediatur, vasa quæ in mesentereo sunt duntaxat contingat.

De plenitudine, & cacochymia in diuersis locis.

C A P. XXXVII.

Possunt diuersæ cacochymia diuersa loca occupare, vt in muliere illa, quæ apud Pantimedem habitabat, cui, cum febre ardente, & valdè biliosa laboraret, aluus erat turbata multis, tenuibusq; & crudis. de qua Galenus consentaneum est in tota mole corporis huic mulieri biliosum fuisse ac æruatum humorem, in primis autē venis lactium, & simis lecoris cruda contenta. Hæc erat vna ex ijs, cui conueniebat, ante venæ sectionem, leniente pharmaco uti, vt scilicet cacochymia, in primis vijs existens, minueretur nè postea tracta ad venas

3. epid. sec.
2. lib. 7

ina-

inanitas per sanguinis missionem maioris mali esset causa.

Porro cacochymiam in prima regione, plenitudinem in venoso genere reperiri posse docemur ex Galen^o, dum proponit æstuationes ventriculi simul *cum plenitudine* totius neq; enim Aldinus codex, quem sequitur Martinus AKAKIA recipiendus est, ubi legitur *citra plenitudinē*, melius Leoniceus ex codicibus antiquis manu scriptis *cum plenitudine*. sunt autem æstuationes quas aliò nomine, cardiogmos, hòc est, cordis morsus appellamus, cum scilicet, in ventriculo, dolores acuti, & efferuescentia sentitur, & anxietas adest, adeò vt eger nullo decubitu possit acquiescere, qui affectus differt à syncope ratione maioris, aut minoris: quemadmodum enim vertigo fit ex minore causa in capite; ex maiori verò epilepsia, & ex maiori adhuc apoplexia ita ex humorum prauitate in ore ventriculi fit cardiogmos, crescē

1. ad Gla.

c 14.

te verò causa animi deliquium, quòd
lipothymia appellatur, si verò ni-
mium sit aucta, succedit syncopa ex
qua multoties æger nō restituitur ad
vitam.

In hòc casu interrogat Galenus,
num occurrendum sit feбри ex pleni-
tudine ortæ, auxilio petito à sangui-
nis missione, aut etiam à purgante
medicamento sicut facere oporteret
si febris sola sine hòc symptomate a-
desset, an potius omittenda febris cu-
ratio & incumbendū duntaxat ven-
triculi corroboracioni? Respondet
illè ventriculum esse corroborandū,
& interim cessandum ab omni alia e-
uacuatione. Neq; verò quomodo
ventriculus corroborandus sit, ibi do-
cet, sed inferius, dum syncopem cu-
rat, hòc videtur insinuare.

Cæterum vt hæc Galeni doctrina
ab expositoribus sinè dubio recepta,
in examen trahatur, scire oportet, ex
ventriculi cacochymia, magnas ortū
ducere anxietudines, quibus æger se

se in lecto iactat, & pedes detegit, vn
 de Hippocrates *si verò nudos habeat* 1. prog. 12.
pedes, nec admodum calidos, ac manus,
collum, ac crura dispergat inæqualiter,
malum est: significat enim inquietatio-
nem. Porro humor prauus os ventri-
 culi infestans, æruginosa bilis, vt plu-
 rimum esse solet, quæ in ventriculo
 consistens, non tantum prædictorum
 symptomatum occasio est, verum
 etiam aliorum vehemētium, conuul-
 sionis nimirum, syncopes, frigidi su-
 doris, pulsus in extremo parui, quem
 admodum Galenus est testis. Quæ 12. meth.
 omnia in iuvene quodam siccissimæ, c. ult.
 calidissimæq; naturæ, febrem ex hoc
 humore patiente, se vidisse, narrat
 Conciliator. differ. 91.

Si quis igitur in hac pulsum par-
 uitate, & via ad syncopem venam se-
 cet, periculum est nè syncopem ac-
 cerstat, & subindè mortem. si quis rur-
 sus in magno hoc æstu ventriculi me-
 dicamentum purgans assumat, cre-
 scente æstu, aduretur, & ad eum de-

ueniet ardorem, cum quo vita constare nequeat.

Conueniet igitur prius ventriculus corroborare, tum exterius adhibitis fomentis ex mentha, absynthio, rosis vino maluatico exceptis, adiunctis etiam speciebus diarrhodonis abbatis, & aromati rosati, tum etiam vino granatorum bibito, & electuarijs corroborandi, & venenum refrenandi vim habentibus.

Porro vnum cognitu est necessarium, nempe materiam quæ in ventriculo consistens hæc excitet symptomata interdum non fluere aliunde, interdum autem ex quolibet alio membro in ventriculum propelli. Itaque cum suam sedem propriam in ventriculo habet, nec amplius eò aliunde confluit, plerumque continenter affligit, licet aliquando magis, aliquando minus: in accessionibus enim febrium à calore febrili commota, & veluti efferuescens molestior efficitur. Ita in aliquibus quidem magis ante cibum

bum, aliquibus magis post cibū, prò diuersa humoris natura, semper tamen molesta est.

Vbi autem aliunde confluit ad vētriculum, solet plerumq; per periodos fatigare, & rationem periodorū, ac febrilium accessionum sequi, & cum accessionibus inuadere, ipsiq; remittentibus remitti, vt in tempore interualli in intermittentibus febribus intermittāt eiusmodi symptomata, in continuis autem aliquando intermittant, aliquando verò & si modo crescant modo remittantur nunquam tamen intermittāt, sicuti neq; febres.

Quando ergo illa intermittunt, tēpore intermissionis, quando ventriculus quieuerit, possumus, & sanguinem mittere, & purgare si id opportunū visum fuerit, neq; vlla inde noxa sequetur. Cū autem Galenus euacuationem prohibeat intellige eò tempore, quò ventriculus æstuat.

Cæterum mihi dubiū videtur quo
Castrens. modo

modo membri caco chymia laborantis robori incumbēdū sit ante quā illud repurgemus . Profecto prauī humores in ventriculo existentes veluti quādam causa continens anxietatis censendi sunt, quam nisi auferamus nihil nos profecturos certū est, atq; ita dum tempus inutiliter in cor roborando consumimus, malum augetur, & ab æstuatione aut si magis placet, à cardiogmo deueniemus in syncopen quod magnopere est cauendum.

*de rat. cur.
per sang.
m. ff. c. 8.*

Cæterum Galenus in rheumaticis affectibus quamuis dicat curationē esse non euacuatione sed corporis totius corroborationē adiungit, quāquam tamen curationis initium illis à misso oriatur sanguine, ac si excremēta prauam etiam qualitatem habuerint una adhibeatur purgatio. Vndē constat, vel ex eiusdem Galeni doctrina, ante corroborationem præmittendā esse sanguinis missionem, & totius corporis purgationem. In hac difficultate

cultate recurrendum est ad magnitudinis morbi, & symptomatum considerationem: si enim dolor ventriculi sit magnus ita ut secum pulsuū prauitatem, sudores etiam, & crebras exolutiones habeat, nihil quod euacuet tentandum, sed soli corroborationi ventriculi incumbendum: si autem ventriculi affectus non ita valenter naturam opprimat, non erit extrarationem lenitium exhibere, quod facili negotio partem materiæ in ventriculo existentis secum vehet, neq; hoc (ut ego puto) Galenus negaret si medicamenta lenientia habuisset. Cum igitur de purgatione lenitiua loquimur, licet nobis nec Galenum, nec Hippocratem duces assumere: si quidem de ijs quæ illis non fuerant nota nullam nobis doctrinam relinquere potuerunt. Miror tamen posteros, qui Galenum clausis oculis recipiunt nec in eius placitis exequendis ob hodierna medicamenta lenio-

ra aliquoties à summo rigore deflectunt.

Et quòd magis in hòc negotio est mirandum, omnes qui Galeni librũ de arte curatiua ad Glauconem interpretantur, cùm eodẽ nihil in cardiogmo agendum suadent. Rursus omnes qui practicas scribunt, in cardiogmo purgationes instituunt, & aloen etiam à Galeno in hòc casu laudatam recipiunt: quippè Galenus stomachichos, qui videlicet varia patiuntur ventriculi mala, & anxietudines, ac syncòpas, purgat hiera quàm picram id est, amaram appellant Medici.

Respondebit aliquis Galenum in lib. local. curare stomachichos sinè febre, & sinè plenitudine, in lib. ad Glaucon. agit de vitio stomachi cùm febre. Sed non videt febrem illic nihil efficere, immò eam non curandã esse, ex Galeni decreto, sed curandã ventriculi anxietudinem nō per euacuantia

8. compos.
med. secund.
loc.
6.2.

cuantia, verum per corroborantia. in lib. autem loc. euacuantia admittit, nec verò febris lenientia respuit immò multo melius sine ventriculi affectu eadem expostularet.

Si febris, vel fortis æstus fuerit in ventriculo, Rudius decoctionem, vel etiam infusionem pulpæ electæ tamarindorum ad drach. 4. vel 5. exhibet, vna cum manna, vel syrupo ros. solut. vnc. 3. Si verò cardiacus adsit affectus, & os ventriculi à prauis, & virulentis humoribus, vel vaporibus afficiatur, tunc ex bolo armen. terra sigillata, margaritis, & ebore vsto, cornu cerui, osse de corde cerui, & similibus, vtendum est, præcipuè, vbi in consensum cor trahitur, sic etiam in dolore ventris, ab euacuata pituita, Galenus laudat, vt patiens sumat porrum, & betam, cum synapi quorum opè incisa pituita large per aluū excernitur.

in lib. 2. de anxietate seu angore.

Sed dices Galenum esse intelligendum de forti dolore, tunc enim eua-

Castrens.

O

cua-

cuationem tentare non conuenit, sed
 uti roborantibus ac etiam anodynis
 adeò, ut in summo discrimine ad ob-
 stupifacientia etiam deueniendū sit,
 nempe ad philonium Romanum, &
 requiem Nicolai, si ita intelligas Ga-
 lenū nihil singulare nos docet, quip-
 pe hæc curatio omni violētissimo do-
 lori, in quacumq; parte corporis exi-
 stenti, conueniens est.

Cum verò sola adest roborandi os-
 ventriculi necessitas Auicēna laudat
 rob cytonorium, vel rob aut syru-
 pom omphacinum, eandem vim ha-
 bet oxisaccharum, vel de acido limo-
 num, aut ex succo rosarum rubearū.
 In febribus æstuosis, & biliosis proba-
 tur succus granatorum, siue solus tri-
 buatur, siue panis in eò infusus.

Extrinsècus etiam multa parari so-
 lent, quæ astringendo corroborant,
 in cuius rei gratiam scire oportet ro-
 bur membri in astrictione consistere,
quæ enim immoderate laxant (inquit
 Galenus) *soluunt robur quare & mem-*
brum

bri vigorem. Vndè Aquilo exsiccans;
membra corroborare dicitur, Auster
laxans, & humectans, robur sol-
uere.

*De palpitatione legitima, & non legiti-
ma, simul confusis.*

C A P. XXVIII.

Confuse admodū de vtraq; pal-
pitatione, legitima, & spuria au-
tores loqui video. præstiterit ergo rē
hāc dillucidare. Est palpitiatio in ge-
nere, *dilatatio, & constrictio præter*
naturam, sic describitur à Galeno in
libello de rigore, tremore, & palpi-
tatione. At quoniam in lib. de cau-
sis symptomatum dilatationis dun-
taxat meminit, existimat Albertinus
sola dilatatione palpitationem con-
stitui, verum decipitur: siquidem, dū
dilatationem meminit, non negat cō-
strictionem, quam alibi admittit. Ce-
terum duplex cognoscitur palpi-
tatio, quædam est legitima, quæ (vt Ga-

*de rigor. et
palpit. c. 3.*

*2. sympt.
caus. c. 2.*

2. caus.
symp. c. 1.

4. diff. pul.
s. 11.

2. prog.
c. 28.

1. epid. sec.

3. com. 19.

4. aph. 65

& 3. in pri

mū. prorr.

som. 52. 6.

de placit.

c. 1.

2. caus.

symp. c. 2.

lenus testatur) à solo fit morbo, natura nullas suppetias ferente. Morbi nomine intelligo etiam causam morbificam vnde rectè à Galeno motus arteriarum follibus comparatur, in quibus datur attractio, & expulsio, palpitatio vtribus qui implentur, & vacuantur. Alia est non legitima seu spuria, quæ fit à virtute fortiter agitata, de hac agit Galenus sæpissime, quam, inquit, *pulsus*, appellari, & eam non nulli deliri habeant. Itaq; quemadmodum legitima omnibus membris accidit, sic illegitima cordis & arteriarum est propria. Cum dico legitimam omnibus membris accidere nullum excipio, sed cor etiam inter alia numero, cum * Galeno, cuius hæc sunt verba. *fit palpitatio in omnibus corporis particulis, in quibus dilatatio; & distensio accidere possunt: non enim profectò os, cartilago ve unquam palpitant propterea quòd dilatari nequeunt. Ergo sæpè in cute incidit, non nunquam etiam in subditis illi musculis,*

sculis, non in postremis autem in vetriculo, vesica, vtero, intestinis, iecinore, liene, septo transuerso vnoq; verbo in omnibus, quæ distendi, dilatariq; possunt, ita vt tum arterijs, tum cordi ipsi videatur incidere, aliusq; in his præter pulsus motus esse.

Mercurialis, & Eustachius non admittunt palpitationem istam legitimam in corde, & hæc Galeni verba quæ ita manifesta sunt in interpretatione non indigeant, Eustachius in hunc modum interpretatur. Duplīciter hæ partes, quas Galenus ibi cōmemorat, considerari possunt, vt sūt cavitāte donatæ, & dilatari, & constringi possunt, & hoc modo ex parte palpitationis, non repugnat, vt in arterijs, & corde possit oriri ad differentiam ossium, & cartilaginum, & neruorum. Vel possunt considerari in quantum calidissimæ sunt, & vt sunt receptacula caloris innati, & influentis, & densitate præditæ, & prout naturaliter dilatantur, & constringuntur.

guntur, & hòc modo legitimam pal-
pitationem admittere nequeūt. Hòc
innuit Galenus arterias, & cor vlti-
mo loco ponens, & inquiens non fie-
ri, sed *videtur fieri*; quasi dixerit ra-
tione cavitatis earū posse fieri. eandē
ferè sentētiā habet alibi Galenus.

1. epid. sec.
3. com. 4.

Sinistra tamen est isthæc inter-
pretatio. Nam in eodem loco Gale-
nus dixit indifferenter partes molles
cavitatem habentes posse hòc sym-
ptoma pati, si autem in corde, & ar-
terijs esset aliquid repugnans, neq;
cor neq; arterias inter has partes col-
locaret. Præterea hanc esse Galeni
sententiam ex aliò loco licet collige-
re. Praxagoram reprehendit dunta-
xat quia existimabat *solas arterias pal-
pitationem subire*, non quòd dixerat
arterias palpitationem pati sed quòd
addiderat *solas*, palpitare autem ar-
terias tanquàm verum omittit & ad-
mittit.

lib de trā.
vsg. & pal-
pit. c. 5.

Neque verò rectè colligit ex eò
quòd Galenus dixit, *videtur fieri in*
corde

corde & arterijs, non existimasse fieri. nam videtur dixit: quia in corde, & arterijs, nō ita manifesta est palpitatione, vt in alijs partibus, quibus motu pulsus obscuratur sensus. Itaq; nihil est in corde, & arterijs, quare repugnet fieri in eis legitimam palpitationem. Neq; verò (quòd illi putant) nobilitas cordis obstat quò minus flatus vel aliundè recipiat, vel in se gignat, neq; necessariū est ad palpitationem vt instar vtrius cor distendatur. Præstantissimam, fateor expultricem habet, sed & alię partes hāc facultatē pro indigentia ratione possident, alioquin male cū illis egisset natura. Flatus autem non in substantia cordis solidissima, sed in vētriculis eius stabulantur, adeo autē inæqualiter & cōfuse mouetur cor cū à flatu palpitat, vt motum qui est secundum naturam ab eò qui præternaturam est discerni nequeas. neq; præterea calidissima cordis temperies, & quasi ignea impedit flatum

generationem, quandoquidem in eò pituitam multi per autopsiam repere-
runt: accedant ergo flatus à pulmo-
ne ad cor, quid impedit? At prius
oportebat (inquit Rudius) cor or-
thopneā laborasse, nō admitto: nam
paucis flatibus, qui non sufficiunt or-
thopneā inducere cor palpitat. Ad-
iungit motum palpitationis esse à re
præter naturam, ergo cor quòd natu-
raliter mouetur non poterit sine ip-
sius destructione præternaturaliter
moueri. Verum hæc argumentatio
inanis quidem est. Nam, sicut cali-
dum in excessu corpus, est calidum
præternaturam, & tamen corpus na-
turaliter calidū potest simul esse præ-
ter naturaliter calidum, ut apparet in
febre in quā remanet vterq; calor.
Eodem modo in palpitatione vterq;
remanere motus potest, neq; ille qui
est secundum naturam penitus abo-
letur, aduenientè eò, qui præter na-
turam est.

Porro palpitationem legitimam ex
flatu

flatu frigido, & crasso fieri, dixit Galenus, illegitima ex alijs fit causis, quòd ex eodem recipio de quibus mox agam, cumq; flatus simul cum his causis stare possint, potest sub inde vtraq; palpitatione simul virgere. Sed ante quam ulterius pergam, quoniam dixi legitimam palpitationem à flatu fieri, & Galenus ex facilitate incipiendi & desinendi tenuitatem materiae probat, videtur sibi met aduersari qui alibi ex eò probat epilepsiam ex crasso humore gigni, quia citò fit & citò desinit. Vt hanc contradictionem diluere possis, aduerto epilepsiam fieri obstructis cerebri meatibus non omnino, sed aliqua ex parte, ut autem semi obstructio hæc fiat, sufficit paucus quilibet humor crassus, non sufficit paucus vapor. Quapropter epilepsia fiet subito, ex humore crasso subito ingruente, à vapore autem non nisi postquam paulatim accrescat: ideò dictum est fieri à crasso humore epilepsiam quia subito fit.

Castrens.

Pal-

2. *symp
citato.*
5. *de loc.
aff. c. 2.*

*de rig.
trem. &
palp. c. 5.
3. de loc.
aff. c. 7*

Palpitatio ex quolibet fit flatu, qui facilius accedit ad partem quam humor, ideo palpitationem dixit à flatu fieri quia citò fit. Et hoc quòd attinet ad modū incipientis paroxysmi. Quòd verò attinet ad rationem terminandi, terminatur palpitiatio per discussionē discutitur. verò facilius, & citius vapor quam humor, epilepsia terminatur per concussionē at humor quò crassius est eò facilius excutitur, quæ enim resistūt magis (vt superius dictum manet) impulsū melius accipiunt.

g. de loc.
aff. citato.
in notum
Raf. ad
Alm. c. de
arom. cord.

Illegitimæ palpitationis causæ plures à Galeno referuntur, omnes tamen Iacchinus ad vnā reduci putat nempe ad vim vitalem grauata. Fit, inquit, repleto cordis externo inuolucro aqua, vt impediatur cū attollitur, id est, ita vt non libere attollatur. Nā in constrictione non nihil attollitur atq; erigitur, quando & ipsius motum sentimus contra ac in arterijs. Cum igitur impeditur, fit vt dum vis est valida, ad pulsationē concitetur eius quòd grauatur.

*uat, & saltat, quòd palpitare dicitur, vel ut resarciat impeditos motus vno maiore, vel utraq; de causa. Cau-
sam verò esse quæ impedit, aut me-
lius quæ impedire conatur pulsatio-
nem, pater ex remedijs: nàm Gale-
nus, & sanguinis missione palpitatio-
nem curat, & extenuante victu vti-
tur, quasi infarctu liberare velit. Pro-
pterea existimat à nuda intemperie
non fieri palpitationem: quippe ne-
cessaria est substantia quæ sua graui-
tate premat. Verumtamen non nè
etiam à praua qualitate irritatur ex-
pultrix? ita sane. Iam ergo citra sub-
stantiæ affluxū potest palpitatio acci-
dere. Præterea fit ita, concedamus
Iacchino fieri vt in ea palpitazione,
in qua maior est systole expultrix ir-
ritata sit mali causa: nàm per systolē
expellit cor fuligines. non nè quādo
diastole maior est; alia causa queren-
da est? maximè. quæ nàm est isthæc
causa? aucta attractrix: nàm propter
defectum sanguinis, & spirituum, co-*

gitur attractrix diafolem, quę attractioni inferuit, maiorem efficere. Defectus autem sanguinis, & spirituum priuatio quędam est, quod si ibi aliquid posituum consideremus, qualitatem hoc est, frigus esse reperiemus. Forsitan diceret vbi deficit sanguis facultatem languescere, & subindē dilatari non posse pulsationē prout palpitationis ratio postulat. Respondeo non illico deficiente sanguine, deficere facultatē, vt pote quę non primo, & per se consistit in sanguine, sed in substantia seminali, & humido cordis primogenio, quare etiam deficiente sanguine aliquantulum vigere potest. Rursus obijceret si deficit calor, & spiritus vsum minui, & propterea vt non multa est opus refrigeratione, ita nec distensione. Sed considera duplicem esse vsum, vnum refrigerationem caloris cordis, alterum refectionem deperditorum spirituum, & hic secundus priori præpollet. licet igitur cesset
prior

prior vsus refrigerato corde, nihilominus augetur, secundus deficiētibus spiritibus ad quorum restaurationē in diastole pulsus augetur.

Sit igitur ratum, firimumq; non solum causam grauantem, quæ mouet expultricem, vt voluit Iacchinus, sed etiam priuationem substantiæ, quæ auget attractricem, esse causam palpitacionis. Sed iam specialius huius palpitacionis non legitimæ, quæ cordis, & arteriarum est propria, causas enarremus. Potest in primis fieri, à vaporibus tetrīs, vel in corde genitis, vel aliunde irruentibus, vt ventriculo, iecinore, liene, vtero. Potest, & ab ebulliente calore excitari, à quò sanguis efferuescit. Vnde Galenus 4. aph. 65 per cardiogmō intelligi posse admittit crebrum, & velocem cordis motū palpitacionis similem, hōc est, palpitacionem illegitimam, quæ si crebrū, & velocem motum facit, profectō à calore est. Auicenna hōc manifestius scribit, siquidem sanguinis missionē,

Castrens. quam

6. loc. aff.
c. 2.

quam Galenus in omni palpitatione admittit, ille ait necessarium esse propter sanguinem iuxta cor ebullientem.

Verum oritur hic difficultas, quam neminem soluisse video, si calida est causa palpitationis, cur in febribus ardentibus, & hecticis non palpitant febricitantes? Hæc ratio, apud aliquos, adeò potens fuit, ut eos coegerit dicere non posse à causa calida palpitationem fieri. Sed ego respondeo non à sola causa calida fieri palpitationem, nisi simul adsit substantiæ cordis debilitas, à qua fiat. Ita ut efferuescentia agitet inordinate, & ultra modum cor. Quemadmodum enim pusillanimis, & debilibus foeminis, aut viris effoeminatis, ex qualibet ira, aut timore cor palpitat, ob innatam facultatis vitalis debilitatem, ita etiã ob debilitatem siue ea sit innata, siue contracta à morbo, ebullitio palpitare cor facit.

Instabis tamen si debilitas requiritur

tur ad palpitacionem, nunquam motus erit magnus: magnitudo enim fit à facultate robusta, at nos videmus palpitacionis motus adeò esse auctos vt non solum tactu, sed visu etiam comprehendantur, & quòd magis est, costule allisu incuruantur, dislocantur, & aliquando rumpuntur. Et, vt inquit Fernelius, sæpe etiam visæ *s. pathol. c. 12.* sunt, propter palpitacionem, arteriæ dilatatæ in aneurisma contracti pugni magnitudinē, in quo, & tactu, & visu conspicua erat pulsatio. Ita quidem affecto corde, arteriæ omnes vehementius pulsant, præcipuè verò quæ supra iugulum sunt, & quòd magis mirum videri debet, refertur à Cristoforo à Vega, palpitacionem ab ipso visam fuisse aliquando adeò validam, vt perciperetur sonitus quasi lapilli in vas aqua plenum coniecti.

Hòc ita se habet, nihilominus motiones illæ violentæ, cum debili facultate, possunt conuenire, nō aliter atq; phrenitico iam iam morti proximo

ita valide moueri contingit, vt pluriū robustorum hominū vires superet. Vnde Aëtius, dum loqueretur de cardiacis, hoc est, de ijs qui animo linquuntur, ait, & *pulsus circa cor vehementes, & magnos*. quasi dicat, pulsationes has, quæ exolutis adueniunt, non esse à facultate, sed ab obiecto nimiam vim inferente. Hinc communis, & vulgaris loquendi vsus obtinuit, vt palpitatio *batticuore* appelletur.

Fit etiam à causa frigida, hanc cōmunio-rem esse video: quippe calidis remedijs semper Galenus in palpitatione utebatur, bene conficias raram esse, quæ ex caliditate fiat, ea autem, quæ calida est semper adiunctam habet febrem non leuem, ac propterea remedijs febri conferētibz, hoc est, refrigerātibus curatur. Propterea frigidorum remediorum nunquam facit mentionem. Ingreditur igitur per venam cauam in cor sanguis pituitosus, vel, quod idem est, simul cum san-

sanguine pituita , aut etiam succus melancholicus , & fæculentus , quæ cordi noxâ inferunt . Hinc est quòd hypochondriaci multoties palpitationes patiuntur , non solum quia ex flatibus potest fieri in eis legitima palpitatio , sed quoniam etiam non legitimam ex sanguine crasso , fæculentoq; generari consentaneum est .

Ab humiditate fieri palpitationem non est dubitandum : siquidem humor multus vel in corde , vel in pericardio ne attollatur impedit . est quidem semper aqua , instar vrinæ , in pericardio , sic prouidente natura , quæ voluit tunicam hanc cordi non adhaerescere , sed distare ab eò tantū , quantum cordis motus postulabat , nequid autem vacuum esset impleuit hoc spatium aqueo humore opportuno ad temperandum cordis ardorem , ne ob perennes motus , & propriâ igneitate excandesceret , opportuno rursus , vt dum cor in eo quodammodo innatat , minus graue sit animali , sē-

per ergo in fanitate humor ille, in pericardio continetur. Nèq; audiendi sunt, qui hoc negantes putant humiditatem, quæ in pericardijs cædaue-
rum reperitur esse factam ex vaporibus, qui in animali, dum viuens erat, reperiiebantur post mortem condensatis. Immo si humor iste desit emaciabitur animal, vt habes exemplum in simia, quam Galenus dissecuit, vt ipse narrat. Quemadmodum ergo, si desit hæc ferofitas, animal marcore exhauritur, ita si redundet, cor palpitare cogitur.

6. loc. aff.
c. 2.

Humiditas ergo, quæ nunquam sine corpore reperitur, sua mole, palpitationem efficit, siccitas etiã, quam nihil aliud esse arbitror, quàm humiditatis priuationem, poterit palpitationem efficere, nempe (vt iam dixi) cogendo præ inopia facultatem attractricem vt fortius moueatur. Ridiculum est quòd aliqui dicunt, non posse ex contrarijs causis fieri vnum, & eundem effectum, quasi ve-

rò non videant, & à calore, & à frigo
re posse aliquid indurari, & è contra-
riò ex vna causa contrarios effectus
vt à calore & indurari lutum, & mol-
lescere ceram. Cum igitur affectus
non primaria intentione à causis istis,
seu qualitatibus primis producatur,
non est cur negemus posse per diuer-
sas vias ad vnum, & idem symptoma
peruenire,

Potest etiam substantia aliqua ad-
nata, *vel extra cor, vel in cordis sinubus,*
palpitationem excitare: impeditur
enim in his cor repleto spatio, non se-
cus ac arterie in corporibus obesis.

Extra cor habes exemplū in gallo gal-
linaceo, qui tuberculum habebat ex
multis laminis compositum, ex quo
aqua exiuit similis ei, quæ in pustulis,
quas vocant hydatidas reperiri solet.

In sinubus ventriculi natam substan-
tiam multis exemplis cōfirmare pos-
sum, Thomas Erastus in duobus viris
illustribus dum eorum cadauera dif-
secarentur, se animaduertisse narrat,

*part. 5. di-
sp. de
feb. putre.*

corda habere infecta concretione quadam humoris pituitosi, flauescen-
tis instar medullæ, quæ in ossibus boũ
coctis reperitur; & in utroq; appar-
uerat pulsus maximè inæqualis omni
genere inæqualitis, in vno sine febre,
in altero cum febre. Incredibile sanè
videtur id quòd Vesalius narrat de
quodā cuius arteriæ pulsabant miris
modis inæquali, & raro motu, quiq; ar-
teriæ cōtractionē manifeste ostende-
bat, & ante mortem ita contracta fuit
arteria, ut trium, aut quatuor ictuum
spatio retardata, quasi expulsionem
moliretur. Huic reperiit in sinistro
ventriculo glandulosę, sed sub nigrā-
tis carnis libras duas. Beniuenius
de abditis morborum causis, frustu-
lum carnis in sinistro cordis ventri-
culo supra arteriam alteri reperiit,
quòd mespili figuram habebat, hanc
mulierem cordis dolore, & animi de-
fectu vexatam obiisse dixit, interim
de palpitatione nihil commemorat.
Ita in multorum cordibus lapilli in-
uenti,

lib. 1. c. 5.

c. 35.

uenti, & in aliorum etiam lumbrici palpitare cor cogeant, cuius rei apud eos, qui historias medicas accumulanti non pauca exempla reperies.

Est & alia palpitationis causa, nempe arteriarum pulmonis obstructio, ut accidit Antipatro Medico, si autem obstructio sit in arterijs laeuibus palpitationis erit sine difficultate respirationis, cum verò ad asperam accedat tunc iam difficilis redditur respiratio.

Vides palpitationem legitimam totam à morbo esse, hoc est, à flatu crasso saltante, illegitimam à morbo & natura irritata, non est autem impossibile simul cum causa illegitimæ dari etiam flatum à quò legitima fiat: immò hoc frequentissime sum expertus: cognosces autem legitimam simul cum illegitima adesse: si cum palpitatione sit continua, aliquando de repente exacerbetur, & de repente mitigetur, nam tunc à flatibus euntibus & redeuntibus mutationes fiunt: quippe (ut diximus ex Galeno) substan-

tia tenuis citò aduenit & citò desinit, præterea si in alijs corporis partibus flatuum multitudo adfit : hinc enim argumentaberis eosdem etiam & arterias, & cor occupare . In hac duarum palpitationum curatione illegitimam præcipuè curabis, alteram verò non omnino contemnes, sed medicamentis flatum carminantibus vteris . Obiter tamen aduerte *in omni palpitatione* vtilissimam esse sanguinis missionem, & à Galenofatis commendatam : est quippè auxilium non solum euacuans, sed etiam reuellens, quare vel in palpitatione , quæ fit ex aqua in pericardio contenta oportet venam secare, vt simul cum sanguine qui in venis est, diuertatur aquositas, nè in capsulam incidens redundantie occasionem præstet: iccirco merito dixi in omni palpitatione .

Cæterum, quoniam de palpitatione egi , pro coronide tibi adiungam tremorem cordis esse palpitationi quidem finitimum, attamen ab ea diuersum ,

uerfum, quare diciuntur aliqui, in quorum numero est Aetius, qui palpitationem à tremore cordis non diftingunt. Decipiuntur fimiliter alij, qui tremorem cordis non admittunt, ea ducti ratione, quòd tremor fiat ex pugna inter facultatem motricem, & grauitatem membri, videlicet facultate tollere conante, membri verò grauitate deorfum deprimente. Cum autem in corde non adfit facultas animalis motrix, quæ pugnet cum membri grauitate, non poteft cor tremorem pati.

At fecus res habet: nam quemadmodum palpitatio illegitima, improprie dicitur palpitatio: fi quidem propria palpitatio eft tota à morbo, illegitima verò à morbo, & facultate. Ita tremor cordis improprie tremor appellatur, fi comparemus eum cum verò tremore. Nam in corde facultas vitalis mouere conatur, fed præ imbecillitate non præualet contra refiftentiam à membri grauitate factā,

& in hęc similis est propriò tremori qui fit per resistantiam factam facultati motrici . Itaq; in tremore proprio est pugna interfacultatem animalem, & pondus membri: in tremore cordis ; hęc est in tremore improprio, pugna fit inter facultatem vitalem, & membri molem .

Sed statim occurrit dubitatio: quæret namq; aliquis in quò differt palpitatio non legitima , à tremore cordis ? Si enim spuria palpitatio est, in qua facultas, ex vna parte, concurrat, ex altera causa morbifica, si rursus tremor fit ex pugna facultatis, quæ nam est differentia ? Profectò differentia comprehenditur : nam in palpitatio-
ne causa morbifica stimulat, facultas vitalis stimulata insurgit . In tremore facultas vitalis ex morbo , aut ex innata debilitate languescit , & nihil aliud violentiæ patitur nisi quòd non potest cor debito modo attollere , atq; ita pulsationes tremulæ sunt parvæ, & languidæ, ita vt pulsus formi-
cantes

cantes tremulos soleant medici appellare.

Adhuc instabis in tremore non dari pulsum inæqualitatem: quia virtus languida pulsum efficit paruum quidem, inæqualem verò minime.

Nam vt facultati robustæ magni pulsus debentur, sic parui imbecillæ, causis autem deprauantibus deprauati. Respondeo posse ex facultate debili etiam procedere inæqualitates, & ob debilitatem fieri, non solum actiones deminutas, sed etiam deprauatas.

Quoniam vis ad actionem non sufficiens, nō solum deminutè operatur, sed etiam ad aliquid extra suum munus conuertitur. Hòc in animali facultate videmus: quoniam moribundi multoties, non ob aliam causam in cerebro existentem, sed duntaxat ob labefactatam iam penitus animale facultatem, & ob spirituum iam penè extinctionem, delirant. In naturalibus etiam coctio deminuta prauos humores gignit, & multoties ex

inappetentia fit pica, hòc est, qui de minutè appetit, multoties etiam appetit res quas appetere non deberet.

Obijcies præterea motum tremoris esse sursum, & deorsum, motum verò cordis esse dilatationis, & constrictionis, & quamvis animal ponatur supinum, ita vt dilatatio fiat sursum, adhuc dilatatio est secundum omnes partes, & non tantum sursum. Cum igitur dilatatio, & constrictione fiant à facultate, non habet locū membri pondus, quòd certè non nisi deorsum inclinaret. Respondeo posse etiam quietem in facultate omnino languida fieri: quia facultas, quæ attollere queat cor non adest, & sic compressio vt impotentia facultatis tribuitur, eodem iure membri grauitati tribui debet.

Tandem dubitabis cum quies in pulsu non fiat nisi à facultate, quomodo poterunt cor, & arteriæ, tremorē pati? quippè in tremore quies non à facultate, sed à grauitate membri

bri fit. Respondeo non omninò certam esse quietem pulsum fieri à facultate, quòd licet admittamus, nihil adhuc conuincit: quippè quies ista à facultate in tremore cordis non reperitur, dicente Galeno pulsum tremulū esse formicantem, *in quo quietes vel nullæ sunt, vel non prorsus conspicuæ.* 2. sympt. caus.

Itaq; tremor cordis, licet metaphoricus, datur. Et meritò Auicenna agit de tremore cordis ubi eum de finit, inquit, *tremor est motus tremulus cordis.* Nec dicendus est confundere tremorem cū palpitatione: nām palpitationem alibi saltum appellat, licet neoterici saltum vocēt palpitationem, quæ magna est. Sed video autores nominibus ad libitum vti, quòd confusionem non leuem in arte parit. Galenus verò de tremore cordis intelligendus est, dum ait, *Quicumq; verò nulla tali de causa sapius, ac fortiter exoluuntur, ij ob virtutis vitalis imbecillitatem hoc patiuntur.* 11. 3. tr. 2. c. 1.
2. aph. 41
 Castrens. tur:

tur: sicut & ille, cui, dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, atq; hic de repente mortuus est. Ecce cor ex sola debilitate palpitans, quòd quid aliud est quàm pugna inter facultatis impotentiam, & resistentiam membri? Idē alibi formicantem, hōc est, tremulū pulsum, vult necessario esse simul languidum: quippè sit à facultatis imbecillitate. Signa verò, quibus tremorem à palpitatione distinguimus, nulla alia esse queunt, nisi quòd tremor exiguas efficit pulsationes, & (quò ad inæqualitatem attinet) parum euariantes, palpitatio maiores habet motus, ac magis inæquales. Vtrumq; malum est perniciosum, sed tremor perniciosior.

Hæc tibi erunt exempla quædam complicatorum affectuū ex quibus poteris, ad alios complexus, analogismos conficere, si quis autem plura in hanc rem congeret, gratiæ ei habēdæ sunt. Mihi sufficit quòd non inutiliter, quamvis non perfectè, primus in hōc studio sudauerim.

F I N I S.

INDEX

RERVM AC VERBORVM

Memorabilium.

*Quae in hoc Pulcherrimo Tractatu
continentur.*

A

- A**ctiones ob debilitatem facultatis, non solum diminutas: sed etiam deprauatas fieri. 233.
- Acuti morbi cum chronico compositio difficilis est. 39.
- Admonitio de coacta curatione. 69.
- Aetij, & aliorum deceptio. 231.
- Amacus Lusitanus bene percipit mentem Galeni, & Dioclis: sed alias male. 169.
- Anastomosis quid. 142.
- Antonij Musæ de purgatione opinio. 123.
- Argenternus de nominibus certat. 59.
- Argentერიj opinio de coindicante, & contra indicante ibidē.
- Argentერიus confundit morbum cum causa. 88.
- Penitus rejicienda scribit. ibidem.
- Artia principio incumbendum. 8.

Ars an nouum morbum comprehendat.	ibidem.
Asclepiadis deceptio.	142.
Auerroes volens tueri Galenum malè ipsum exponit.	168.
Auicennas interpretatur.	84.
Auicennas non recipiendus.	91.
Auicennas malè declarat Galenum.	169.
Auicennas de tremore cordis.	235.
Autor nullus de complexu morborum ex professo scripsit.	8.
Autoris excusatio.	236.

B

B Alnea Aquæ dulcis laudantur in hypochondriaca patio- ne.	182.
Beneuenius in sinistro cordis ventriculo frustulum carnis reperiit.	228.
Biliofam materiam turgere.	75.

C

C Acochymici diuersæ diuersa possunt occupare lo- ca.	200.
Cacochymia Ventriculi magnas anxietudines inducit.	202.
Calida Iecoris intemperie existente cur Ventriculus est frigidus.	150. &
Aliorum opinio.	ibidem.
Tomæ Roderici a Vega opinio.	152.
Autoris propria opinio.	ibidem.
Caloris extranei excessu cur prius Ventriculi quam Hepatis innatus calor extinguitur.	155.
Capniaceus risu excipiens.	88.
Cardiognos quid.	201.
In quo differat a lypotimia & a syncope.	ibidem.
In hoc affectu cum febre cui primo occurrendum sit.	

fit .	202.
Dubitatio .	206.
Cassia Ventriculo purgando idoneum medicamentū .	199.
Casus in quo occurrimus prius magis vrgenti, deinde cau- se .	65.
Causæ procatactica nihil indicant .	53.
Causa continens non prius : sed sola curatur .	89.
Causa externa nihil indicat quod ad curationē vsuit fit. ibidē .	
Solis admonitionibus curatur .	90.
Causa antecedens auferenda prius .	92.
Quæ nam fit .	93.
Opponitur continenti .	ibidem
Causa morbi remouenda aliquando non tanquam cau- sa .	100.
Cerebrum facile suscipit frigidam intemperiem Iecore exi- stente calido .	159. &
Christophonus a Vega mirū narrat .	235.
Comparatio inter similia, ad diuersas sectas pertinet .	41.
Compositorum morborum, alij simplicioribus salubriores alij perniciosiores .	37.
Qualis melior fit suis componentibus .	38.
Conditiones sine quibus non .	65.
Conditiones quæ se mutuo impediunt .	
Consuetudo non comparanda cum causis externis : sed cum etate presenti .	53.
Consuetudo magnam vim habet indicandi .	ibidem
Continens causa, quæ fit .	93.
Continens febris cum alia continente est eadem ideo com- positionem non admittit .	14.
Continuæ febres eiusdem speciei infimæ, vtrum? compositæ efficient .	13.
Continuæ proportionales componuntur .	14.
Contraria quæ sibi inuicem non sunt vtilia, vniuerso corpo- ri sunt perniciosa .	40.
Contraindicans dupliciter dicitur .	60.
Contraindicans debet aliquando posse indicare .	61.
Cor aliunde potest recipere flatum, & etiā in se gignere .	215.

Curatio coacta, quæ fit.	
Quando conveniat.	67.
Ancareat periculo.	ibidem, & 68.
Curatio regularis, quæ fit.	68.
Curatio ab extirpatione causæ incipienda, nisi adsit quid vi- geat.	69.
Curatio quomodo adhibenda duobus vrgentibus inequali- ter.	87.
Quomodo vrgentibus equaliter.	110.
	112.

D

Dlabrosis quid.	142.
Diaria febris cum alijs febribus adest non tamen ap- paret.	15.
Potest transire in putridas, aut heclicas; & ob quas cau- sas.	17. & 18.
Dieris quid.	142.
Differentia inter duplicem tertianam, & duas tertianas di- ctas.	35.
Difficultas de medicamento purgante proponitur, & sol- uitur.	81. & 82.
Diocles immeritò reprehenditur a Galèno.	165.
Dogmaticus in quo Empiricum præstet,	8.
Dogmaticorum plures sectæ.	41.
Dolor magnus indicandò vincit.	135.
Duo quæ nec sint morbi, nec symptomata, possunt esse causæ, & sibi inuicem causæ.	134.

E

Efficentem causam, & materialem in morbis ferè sem- per vnam, & eandem esse.	87.
Empirici qua via in Medica Arte vsi sint,	41.
Epilepsia quomodo fit.	217.
	Eua-

Euacuatio diminuta in presente, quæ in futurum perfecta,
euasura sit quomodo dignoscatur. 187.

Excretiones versicolore damnantur. 40.

Ex eodem intemperamento, morbi complicati, non confusi
sunt. 149.

Facultas, in quo consistat. 110.

Febrium compositarum cognitio ex simplicibus habetur. 112.

Febres quâupliciter componuntur. ibidem.

Febris putrida, aut hectica, vtrum necessario cum diaria
sit. 115.

Febres quomodo complicantur. 20.

Febres quales complicatae, quales confusae dicantur ibidem.

Febres ex viscerum inflammationibus si coniungantur com
plicatae dicuntur. 21. & 22.

Febres ex inflammatione, quales complicatae, quales confi
sae dicantur. ibidem.

Febres horridae cur sic appellatae ab Hip. 25.

Febres nocturnae cur inter simplices, non inter compositas
Galeno recensentur. 33. & 34.

Febris putrida est morbus siens. 101.

Febris ephimera, & hectica sunt morbi facti. ibidem.

Finalis causa in morbis nulla datur. 88.

Flatus non in substantia cordis solidissima: sed in ventriculis
stabulantur. 115.

Fluxus alui, febribus eueniens an spernendus sit, vel adiuuan
dus, vel prohibendus. 183.

Fluxus alui duplex, & qualis vnus quisque sit. ibidem.

Formalis causa est ipsa morbi essentia. 88.

Donatus, licet vultus in febribus non sit morbus, sed
signum morbi, tamen in febribus non est morbus, sed
signum morbi.

Donatus, licet vultus in febribus non sit morbus, sed
signum morbi, tamen in febribus non est morbus, sed
signum morbi.

Donatus, licet vultus in febribus non sit morbus, sed
signum morbi, tamen in febribus non est morbus, sed
signum morbi.

Donatus, licet vultus in febribus non sit morbus, sed
signum morbi, tamen in febribus non est morbus, sed
signum morbi.

Donatus, licet vultus in febribus non sit morbus, sed
signum morbi, tamen in febribus non est morbus, sed
signum morbi.

Donatus, licet vultus in febribus non sit morbus, sed
signum morbi, tamen in febribus non est morbus, sed
signum morbi.

G alenus de semitertiana explicatur.	26.
G alenus indifferenter vsus est nomine duplicis tertianæ, vel duarum tertianarum.	34.
G alenus a difficultatibus liberatur.	43.
G aleni opinio de contra indicante.	60.
G alenus defenditur.	85.
G aleni interpretatio partim erronea, partim violenter exorta.	139.
G aleni comparatio de motu arteriarum cum folliis, & de palpitatione cum vribus.	141.
G alenus de tremore cordis explicatur.	135.
H emitriteus est febris, quæ dicitur semitertiana.	32.
H emitriteus, exquisitus qualis dicatur, & cum solus hic.	24.
H emitriteus ab Hippocrate valde lethalis appellatur.	38.
H erculani sententia ab Amato recepta.	35.
H ippocr. de semitertiana notatur, & interpretatur.	29. & 30.
H ippocrates, & Galenus ab infamia vindicantur.	74.
H ippocrati non refragatur.	18.
H istoria pueri laborantis melancholia.	81.
H umiditas in præcordijs cadauerum reperta non est facta ex vaporibus, qui in animali dum vivens erat reperiebantur.	226.
H umores, & in venis, & extra, turgere probatur.	74.
H umores non turgentes, utrum debeat Medicus purgare ante coctionem, questio.	123.
H umor prauus infestans os ventriculi eruginosa bilis esse solet.	203.
H ypochondriacam affectionem sepe reperiri cum oppositio-	nc

- ne inter Ventriculum frigidum; & ietur calidum 165.
 fieri posse sine consensu cerebri 166.
 Inter morbos complicatos numeratur 167.
 In hac pilorum inflammationem pari ex Diodley, & Gale-
 no. 168.
 Verum reperitur semper cum obstructione 169.
 Hypochondriaci quare vomunt calida, & acida, quæ contra-
 ria sunt. 170.
 Cur in ipsis excitantur flatus 171.
 Cur fluctuatio in mesenterio per sentitur. 172.
 Cur pulsatio. 173.
 Hypochondriaca passio quomodo curatur. 174.

- I** Apicem esse morbum non casum in morbo 175.
 Acchini opinio de causa palpitacionis rejicitur. 176.
 Heporis calida intemperies cum affluxu materiæ quomo-
 modo curanda. 177.
 Quomodo sine affluxu. 178.
 Indicatio varijs descriptionibus a Galeno declaratur. 179.
 Indicationes sunt in duplici differentia, alię communissimę,
 alię particulares siue artificiosę dictę. 180.
 Indicatio sumpta a viribus pertinent ad vitam ideo prima
 omnium, & dignissima. 181.
 Non est, ex numero indicationum curatrix nisi ex acci-
 dente. 182.
 Indicationes communes duę. 183.
 Indicatio curatrix duplex. 184.
 Indicationes artificiosę remediorum mensuram docent. 185.
 Indicationes quę maxime vtilis censentur ad tres redigit Ga-
 lenus. 186.
 Indicatio a morbo non vniuersaliter sumpta. 187.
 Indicatio a situ, & loco. 188.
 Indicatio a temperamento. 189.
 Indicationes, quę a temperamento, & quę ab ambie-

- accipiuntur in se ruiunt ei, quia morbo sumitur. 14.
 Indicans, Indicatum, & Indicatio quid sint. 48. & 49.
 Indicatio aliquando coindicatio, aliquando contra indicatio
 nuncupatur. 170.
 Inflammatio non semper accipitur pro abscessu: sed aliqua-
 modo pro phlogosi. 170.
 Ioannis Manardi de minoratione humorum, ante coctione
 opinio. 123.
 Joanni Brauo non assentitur. 127.
 Isaac explicatur de Ephemera. 127. & 128.
 L

- L** Apidem esse morbum, non causam morbi. 101.
 Leniens pharmacum exhibendum ante venæ sectionē,
 & quibus rationibus. 195. & 196.
 In affectu ventriculi quando exhibendum. 207.
 Lenientia medicamenta non fuerunt cognita a Galeno, nec
 ab Hip. ibidem.
 Lodouicus Mercatus reijcitur de tutgentia. 73.

- M** Agnitu do morbi cognoscitur ex recessu a naturali sta-
 tu. 54.
 Magnitudo morbi duplex aliquando a Galeno statuitur, ali-
 quando triplex, & aliquando a viribus sumitur. 55.
 Magnitudo affectuum triplex. 63.
 Maioris ratio duplex. 111.
 Manardi sententia amplectitur. 129.
 Manardus immerito reprehendit Medicos Mantuanos. 166.
 Materia dum incipit concoqui non est purganda, nisi adfit
 aliquod vrgens valde magnum. 128.
 Materia Ventriculū infestans duplex. 204.
 Quæ accidentia efficiat. 205.

- Quomodo euacuanda. *ibidem*.
 Medicus anceps viator qualis. *ibidem*.
 Medico difficilimum est inuenire duo remedia contraria, quibus duos contrarios morbos expugnare possit. 40.
 Medicus in quibus non differat a plebe. 50.
 Medicamentum in principiis morborum non solum leniens: sed catharticum conuenire Autor probat. *ibidem*.
 Medicamenti pars crassior, quæ remanet in Ventriculo vnde decanq; trahit ad se humores. *ibidem*.
 Medicamentum quomodo trahat humores. *ibidem*, & 163.
 Melancholia tres species. 166.
 Melancholicos etiam ex retento semine fieri. 180.
 Mercurialis, & Eustachius non admittunt palpitationem legitimam in corde. *ibidem*.
 Methodici quales fuerunt. *ibidem*.
 Modi quibus fit sanguinis sputum tres sunt. *ibidem*.
 Morborum complicatorum nomine, quid intelligat Autor. 9.
 Morborum compositorum tres differentie monstrantur. *ibidem*.
 Morbus compositus qualis. *ibidem*.
 Morbus compositus, aut simplex vnde denominetur. *ibidem*.
 Morbus compositus differt a confuso, & complicato tamquam genus a specie. *ibidem*.
 Morbus complicatus qualis sit. *ibidem*.
 Qualis confusus. *ibidem*, & 33.
 Morborum an deterior sit simplex, an compositus. 36.
 Morbus in tribus consistit. 52.
 Morborum in complexu tria considerata. 63.
 Morbus triplex. *ibidem*.
 In quo incipiendum sit ab extirpatione causæ. *ibidem*.
 Morbus futurus quid sit. *ibidem*.
 Quid fiens, & quid factus sit, non satis constat. *ibidem* & 95. &
 Aliorum opiniones. *ibidem*.
 Solutio. *ibidem*.
 Montan opinio. *ibidem*.
 Solutio. *ibidem*.
 Auctoris propria opinio. *ibidem*.
 Morbum factum, a fiente sola stabilitate distinguit. *ibidem*.
 Mor-

Morbum aliquando esse causam morbi 133.
 Morborum letalium duplex genus 148.

Nomine comprehensionis quid intelligat Gal. 46.
 Nomine iuvantis & ledentis quid sit intelligendum. ibidem.

Obstuctio est morbus fiens. 103.
 Obstuctio est causa ingentis Iecoris caloris. ibidem.
 Obstuctio iecoris duplex. ibidem.

Obstructionis iecoris signa. 157.
 Obstuctio tarditate coctionis facit. ibidem.
 Vtrum reperiatur semper in affectu hypochondriaco. 172.

Oppositione iecoris calidi & Capitis frigidi magna Capitis
 habenda cura. 163.
 Opposita intemperamenta in varijs membris complicatos
 efficiunt morbos. 150.

Palpitatione in genere quid sit. 211.
 Quotuplex sit. ibidem.
 Palpitatio legitima omnibus membris accidit; illegittima
 cordis & arterijs tantum. 212.

Palpitationis illegittimæ causæ plures. 218.
 Palpitationis causæ speciales. 221.
 Palpitatio legitima rota a morbo est, illegittima & a morbo
 & a natura irritata. 229.

Legitima aliquando cum illegittima adest, & quomodo
 cognoscatur. ibidem.
 Cui

Cui primo curatione occurrendum fit. 230.

In omni palpitacione vtilissima est sanguinis missio. ibidē
palpitatio illegitima in quo differat a tremore cordis. 232.
Paulus, & Auicennas scripserunt quomodo curandi qui amo-
re insaniunt. 90.

Pharmacum minorans quando exhibendum. 130.

Pharmacum leniens exhibendum ante venę sectionem, &
quibus rationibus. 195. & 196.

Plenitudo, & cacochimia simul possunt existere, & a qua sit
incipienda euacuatio. 122.

Pleuritis, & cruenta sputio se se inuicem augent, & sibi in-
uicem impediunt curationem. 144.

Pillule capitales quomodo assumenda. 161.

Utrum ante, an post cenam exhibenda sint. 116.

Pulsus vsus duplex. 120.

Purgatio qualis respondeat de minuta sanguinis missione. 123.

Purgatio quando fieri possit in statu, & augmento mor-
bi. 179.

Purgationem in principio esse regularem, & legitimā. ibidē.

Quæ iudicantur, dum iudicantur, quomodo cognosci
possint. 189.

Quotidiana intermittens rara est. 14.

Rationales seu Dogmatici in medicina qua via vti
sint. 41.

Remediorum quantitas ex morborum magnitudine hauri-
tur. 54.

Remedium habet naturam adminiculantem. 56.

Res non naturales sunt in numero causarum externarū. 90.

Conferunt ad cognoscendos affectus. 92.

Rationales seu Dogmatici in medicina qua via vti
sint. 41.

Remediorum quantitas ex morborum magnitudine hauri-
tur. 54.

Remedium habet naturam adminiculantem. 56.

Res non naturales sunt in numero causarum externarū. 90.

Conferunt ad cognoscendos affectus. 92.

Rationales seu Dogmatici in medicina qua via vti
sint. 41.

Remediorum quantitas ex morborum magnitudine hauri-
tur. 54.

Remedium habet naturam adminiculantem. 56.

Res non naturales sunt in numero causarum externarū. 90.

Conferunt ad cognoscendos affectus. 92.

Rationales seu Dogmatici in medicina qua via vti
sint. 41.

Remediorum quantitas ex morborum magnitudine hauri-
tur. 54.

Rondeletius malè reprobatur opinio Dioclis, & Gal. 167

S

Sanguinis sputo anni tempus, tum calidum, tum frigidum, quomodo obesse possit. 142. &

Sanguinem alituum a lecore calido emanare. 160.

Scrupulosi quidam reijciuntur. 80.

Semitertiana vnde dicta. 23.

Quadrifariam componitur. 23. ibidem.

Ipsi differentia. 24.

Quas conditiones debeat habere ut exquisita sit. ibidem.

Semitertiana ex duobus continuis non potest fieri. 25.

Neq; ex duabus intermittentibus. 26.

Semitertianarum, qualis intermettens. 27.

Semitertiana utrum sit morbus acutus. ibidem.

Semitertianarum nomine aliquando apud Galenum intelligi.

tertianas duplices. 29.

Semitertianam diuturnis morbis accidere. 31.

Semitertianæ altera die grauiore, altera leuiore. 32.

Semitertiana exquisita habet ut utraq; accessio simul adueniat, & confusa febris dicitur. ibidem.

Minus exquisita complicata. 33.

Senes cur delabantur in raucesines, & grauedines, quæ conditionem non admittunt. 160.

Symptomatum, aliqua habent rationem causæ. 9.

Hec curationem immutant. ibidem.

Symptomatum, alia compositionem efficiunt, alia minime. 18.

Symptomata sibi inuicem causæ. 134.

Symptomata esse causam morbi, & e contra. ibidem.

Syrupi in affectibus capitis quomodo exhibendi. 162.

T

Temperamentum quatuorplex. 32.

Temperamentum, & aer conferunt ad cognoscendum

- naturalem statum, 54.
 Téperamentū senile sicū, ab excrementis dicitur hum dū. 161.
 Tertiana duplex in quo differat a duobus tertianis. 35.
 Thomas Roderigus a Vega non recipitur. 26.
 Thomæ Erasii obseruatio in sectione cadauerum duorū. 227.
 Traendi tres modi. 136.
 Tremor duplex. 231.
 Tremorem cordis esse quid palpitatiōi finitimum, tamen
 ab ea diuersum. 230.
 Tremor palpitatiōe perniciosior morbus. 236.
 Tremor cordis improprie tremor appellatur. 231.
 Turgens materia, suapte natura semper vrget. 72.
 Turgere quid sit. 76.
 Turgens materia, an vrgeat in presens, an in futurum. 78.
 Turgere dupliciter dici. 73.
 Turgere vt dicatur materia, quatuor requiruntur. 75.
 Turgens materia, statim purganda propter futurum malū. 79.

V

- Vacuationem in principio morbi a natura factam, mâte-
 ria multa existente consulto fieri. 130.
 Vacuatio per epicrasim quando facienda. 131. 132.
 Vallesius rejicitur. 127.
 Vallesius laudatur. 141.
 Vapores turgere dicuntur. 75.
 Vehementiam medicamenti esse in causam, vt humoribus
 crudis existentibus nihil dignum notatu extrahatur. 129.
 Venæ sectioni debet præcedere cruditas deiectio. 196.
 In quibus non valeat hec regula. 198.
 Ventriculi imbecillitas quid sit. 154.
 Ventriculus quomodo corroborandus. 204.
 Vesalius incredibilia narrat. 228.
 Vires in quo casu indicant, & morbus coindicat. 62.
 Vires in quo casu indicant, & morbus contraindicat. ibidem.
 Vires quando indicent, & quando contra indicent. ibidem.

- Virium magnitudo in primo ingressu morbi non potest statim comprehendere. 120.
- Via quatuor in arte medica. 40.
- Virtus ex accidente indicat. 57.
- Et quomodo. 58.
- Vita est primum indicans. 49.
- Vnum, & idem intemperamentum potest in diuersis locis diuersos excitare morbos. 149.
- Vrgenti primum occurrendum est. 66.
- Vrgentis plures gradus. 149.
- Vrgens dupliciter dicitur. 70.
- Vrgentia duo equaliter, tripliciter considerantur. 112.
- Quomodo ijs satisfaciendum quando vtrumq; periculum habent presens, & eandem curationem postulat. ibidem.
- Quomodo quando diuersam, & penè contrariam. 113.
- Quomodo ijs satisfaciendum quando vtrumq; periculum futurum habent, & eandem curationem desiderant. 115.
- Quomodo quando non vna, & eadem curatione tolluntur. ibidem, & 116.
- Quomodo quando aliquid in presens, aliud in futurum vrget, & eandem curationem postulat. 118.
- Quomodo quando diuersam. 119.
- Vfus calidorum calefaciunt. Iecur, & tunc curatio difficilior. 158.

F I N I S.

Lapsus typographici corriguntur in hunc
modum. prior numerus paginam,
secundus versum denotat.

Pag. 15. Vers. 11. suas ministras - suas mineras. - 17.
V. 17. glutinetisq; - glutinosiq; - 17. V. 22. ab erro-
res - ob errores - 22. V. 3. plura - pleura. - 54. V.
23. cognitio - cognitio. - 86. U. 1. consequabantur -
consequabantur. - 94. V. 20. lassitudines - lassitu-
dines. - 94. V. 23. siens - siens. - 95. v. 3. asse-
expungito. - 98. V. 13. condero - considero. 105. V.
7. A. Ar. - 114. U. 8. esset - esse. - 116. V. 17.
nephriticis - nephriticis - 123. U. 23. mouetur. vi-
detur. - 128. V. 17. supererat - superat. 200. U.
15. mole corporis - mole corporis.

Adm. Reu. D Nicolaus Cinius Can. Flor. videat an in hoc opere aliquid contineatur quod Pietati Christianæ, bonis vè moribus aduerset? nobisq; inferius referat. 11. Septembris 1624.

Petrus Nicol. Vic. Gen. Flor.

Ego Nicolaus Cinius Can. Flor. legi aureum hunc libellū Excell. D. Stephani Castrensis, in quo nihil inueni quod Catholicæ Fidei aut bonis moribus aduersetur, & propterea dignum iudico, quod typis mandetur. In quonum fidem propria manu subscripsi. Die 13. Sept. 1624

Nicolaus Cinius Can Flor m. pr.

Attenta relatione præmissa, licentiam concedimus libellū predictum typis excudi posse Florentiæ, ordinibus consuetis seruatis, 13. Septembris 1624.

Petrus Nicol. Vic. Gen. Flor.

Thesaurus inuisus & sapientia absconsa, que utilitas in vtrisq;? Prodeat igitur in lucem Tractatus de Complexu Morborum Excell. D. Stephani Roderici Castrensis, non Athos sed Adamas, non mole sed virtute, magnus, multa enī magna præclara, utilitas complectitur, paruoq; conchylio, aureum Oceanum claudit, & cū mē inspiciente, ad lidium lapidem omnia sint probata; nē vereatur Typographus cedro digna, typis dare.

Florentiæ apud Sanctam Crucem in ædibus nostræ solita residentia 14. Septembris 1624.

F. Ludouicus Corb. Inquisitor Generalis Florentia.

Stampisi a di 16. di Settembre 1624.

Niccolò dell' Antella.